

בעזרת השם יתברך

ספרי חוסן ראובן

ספר

הקידושין והטבעת

עיונים וביאורים

בסדר מעשה קידושין הנוהג בזמנינו

חובר בעזרת החונן לאדם דעת

מאת

ראובן מלך בן בנימין יצחק שווארץ

יוצא לדגל

החתונה של בתי שתחי'

עם החתן יהודה צבי ראטענבערג שליט"א

ו' אלול תשפ"ו לפ"ק

נדפס בארץ ישראל
על נייר שאין בו חשש
חילול שבת ח"ו

מודעה

אין כוונתי בספר זה
לפסוק שום הלכה למעשה

לכל ענייני הספר

אפשר להתקשר:

052-767-4041

ניתן גם להשאיר

הודעה במספר:

516-581-3597

סדר עיצוב ועימוד:

אותל כופת

עימוד שהופך טקסט ליצירה

י. ברנשטיין | 05276-74041

שנת תשפ"ו

ג
מכתב ברכה ממדון ראש הישיבה
הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א

דעם

מזל פאסטן געזעס האבטו וועגטא, דאן זאלן געס
דאס וועגטא פאר דינע (מאכן שוואנדל געזעס
וועגטא פאר דינע (מאכן שוואנדל געזעס
דינע (מאכן שוואנדל געזעס
און געזעס, געזעס, דאס פאר דינע געזעס.

יום פאסטן

מכתב ברכה

מהגאון רבי אברהם דוב הלוי כרומברג שליט"א

ישיבת שער התלמוד
YESHIVA SHAAR HATALMUD

הרב אברהם דוב הלוי כרומברג ראש וישיבה
הרב מנחם מנדל, ראש המתיבתא

י"ח אדר א' תשס"ו

רבינו הגאון הגדול ברוך וינצ' גור יצחק רבי בן לוי ושרא
נאמן רבינו ואחיינו הגדול גור ואחיו רבן שולמ'ל שוואר.
השי"ת ברוך בין גני שולמ'ל למנוחיו בשרא, הוא הוא צדיק
אשר ביקר דם גור מנחם מנחם מנחם מנחם מנחם מנחם מנחם
גור מנחם מנחם מנחם מנחם מנחם מנחם מנחם מנחם
ובנו מנחם מנחם מנחם מנחם מנחם מנחם מנחם מנחם
מנחם מנחם מנחם מנחם מנחם מנחם מנחם מנחם
מנחם מנחם מנחם מנחם מנחם מנחם מנחם מנחם

הגאון הגדול אהרן
אברהם גור רבי וינצ' ושרא
בנו מנחם

מכתב ברכה מהגאון רבי דוד כהן שליט"א

תמוז תשנ"א

לחברת

לחברת נאמי חת ברסלרית הסופרת של קשר הבידונין
שבין שארי יוגי, הוצאת ונדאל הלאין המופלג ה'
האופן האקוויטלי של בית המסורת ליתר כחש
תמי' זה החתן המופלג המערה ורש' דוד יהודה צבי
חשפית למצויין בית לבוש גבורה בקרוב וקצת
יננס למחיר אהבה ואהבה ביום ו' אלא תלכו הפעול
וכנני לבוש בפרט (אנשים אחרים ולצד הקציר
שיעור הצוות יום לבין ציוני אלגאן יקפיד
המלחמה הרוממה וצד הגאון ה' האין שליט
עם דעת הדגלים אינה ניהו ולתת להפגול הקציר
נחל ילידיהם היום כריאת נאמן והנחת הנח
מבית בבית היתר אלגאן ה' האין שליט ה' הוצאת
הספר החשוב בענין קידושין ונולדו אחרת
החיתים האל נשכח במידותי תמיד לזכרם ולתורה
כי' ה' בספר עזר וצדק בזה למחזה ולבית וימח
גבי הקדשן אחרת הרבים כפי שמעבדו במעבד
ועתה כ' כספרים הנאמרים לבד צדק ופארו העיוניות
לצד הרבים בענין כחש

במספר באהבה

דוד כהן

מכתב ברכה
מהגאון רבי משה חיים בויאר שליט"א

מנצח תלמוד

קפ"ז

הנני רצו לזכור את הגאון הגדול
הדק ה' ראובן מאיר שווארץ שליט"א
אשר נאמא חסד פני צדק הבחור החכם
הנביא צדק רשומה נ' ממלכת יאמר אקווא

הי' תלון שדחה הצדק יסה וצדק אהאח הגדול
וצדקו אצדק חזק ה' ונחמא אלא המלכות
אנאיל דנכח אלו מלכות שיהא או נחמא מלא יאצח
וצדק אהאח דהגדל הנהגה יוצר ויוצר
דמנחמא מלא 210
מלחמת קאמא

מכתב ברכה
מהגאון רבי אריה ברנשטיין שליט"א

קס"ז

בייגה אצו סאג זינעט דאסן און דכאל'ה
תלמידים רבים באופן שוין שוין

זיא נישטא קיין האשירה זיט אסאך אדמורי
ישיבת זקנון וזענען ישיבה קדשה וזענען
והציון יפה וזענען אדמורי ישיבה אדמורי

און סאג זינען ישיבה אדמורי
אדמורי אדמורי
אדמורי אדמורי

תוכן הענינים

פרק א • נכנסים תחת החופה לפני הקידושין

- ענף א — האם נכנסים תחת החופה קודם הקידושין
משום שהחופה גם שייכת להקדושין כג
- ענף ב — האם זהו מנהג גמור לקדש תחת החופה שחייבים לקיימו מד
- ענף ג — הכלה הולכת סביב החתן שבע פעמים מד
- ענף ד — נספח לפירקין - איפה אנחנו מקיימים הענין
ד"כחתן היוצא לקראת כלה" מו

פרק ב • הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל

- ענף ה — המנהג לקדש עם נוסח
"הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל" סא
- ענף ו — האם זהו מנהג גמור לקדש עם הנוסח הנ"ל שחייבים לקיימו סג
- ענף ז — מעם ע"פ הסוד לקדש עם הנוסח הנ"ל סג
- ענף ח — יש להעיר דבתיקון? גופא איכא נוסחא אחרינא סה

פרק ג • המנהג לקדש בטבעת

- ענף ט — הרבה מקורות שהמנהג לקדש בטבעת אף דלית לה מקור בגמ' סט
- ענף י — האם זהו מנהג גמור לקדש בטבעת שחייבים לקיימו עז
- ענף יא — רמז להמנהג לקדש בטבעת מהנימטריות ד"טבעת" ו"קידושין" עח
- ענף יב — דברי החינוך להסביר המנהג לקדש בטבעת ע"פ הפשט עח
- ענף יג — בפוסקים מבואר דהביאור להמנהג לקדש בטבעת הוא ע"פ הסוד עט

- ענף יד — המנהג לקדש במבעת המורה על אור מקיף שהחתן נותן להכלה פ
- ענף טו — המנהג לקדש במבעת המורה על מ"ם סתומה
- בפסוק "למרכבה המשרה" פג
- ענף טז — האם יש שינוי בין שני הביאורים הנ"ל בהמנהג לקדש במבעת פח
- ענף יז — האם יש לקדש עם טבעת מרובעת או טבעת עגולה צ
- ענף יח — המנהג לקדש במבעת המורה על סמ"ך
- ולפ"ז יש לקדש במבעת עגולה צב
- ענף יט — המנהג לקדש במבעת המורה על בחינת פב"פ צה
- ענף כ — המנהג לקדש במבעת העושה הכלה ל"ים" צו
- ענף בא — המנהג לקדש במבעת לבטל המחנות דכחות הרע דנוק' צו
- ענף כב — למה המנהג לקדש במבעת לא הוזכר בתלמוד קו

פרק ד • המנהג לקדש בטבעת על ידי נתינתה על האצבע של הכלה

- ענף כג — הרבה מקורות שהמנהג לקדש במבעת על ידי נתינתה
- על האצבע של הכלה קיג
- ענף כד — האם זהו מנהג גמור לקדש במבעת על ידי נתינתה
- על האצבע של הכלה שחייבים לקיימו קיד
- ענף כה — מקור בחז"ל ע"פ הסוד שהמנהג לקדש במבעת
- הוא על ידי נתינתה על האצבע של הכלה קטו
- ענף כו — מהמקור הנ"ל שוב משמע דאין הטבעת מורה על האור מקיף שנותן לה בשעת
- הקידושין קטז
- ענף כז — על ידי נתינת הטבעת על האצבע של הכלה
- יש מילוי שם הוי"ה קיח
- ענף כח — על איזה אצבע של הכלה ליתן הטבעת קכב
- ענף כט — עוד נפ"מ מהמנהג לקדש במבעת על ידי נתינת הטבעת
- על האצבע של הכלה - כריכות התפלין על האצבע קל
- ענף ל — שני חלקי קידושין - "לברד"
- [דברים שייכים לפרק זה ולפרקים הקודמים] קלג

פרק ה • בענין כוונות הקידושין

- ענף לא — בשער המצוות ובמעמי המצוות לא הזכר להדיא
לכוון כלום בשעושה מעשה קידושין קלח
- ענף לב — מקורות שיש כוונות לכוון בשעושה מעשה קידושין קמג
- ענף לג — האם יש כוונה הנוגעת לד' אותיות הוי"ה
הנרמזות במעשה קידושין קמח
- ענף לד — ד' אותיות הוי"ה מאירים לד' אותיות אדנ"י קנא

שני נספחים • אחד לשבת שלפני החתונה ואחד לשבת שאחרי החתונה

- נספח א — בענין האם אבי הכלה הוא "בעל שמחה"
בשבת שלפני החתונה (אויפרו"ף) קנה
- נספח ב — בענין הפטירה המיוחדת לשבת שיש בו חתן קסה

דרשת הגאון רבי איתמר גרבוז שליט"א

לכבוד שבעת ימי המשתה של בתי שתחי'

עם החתן יהודה צבי ראטענבערג שליט"א

בס"ד

ברוך ה' בשורה טובה, חתן וכלה!!! חתונה של חתן כלה, חתן ת"ח, והכלה בת ת"ח - הגאון ר' ראובן שליט"א שזוכה להרביץ תורה בספרים ושיעורים. החתונה אי"ה באלול, ויש מנהג קדמונים שבחודש אלול אומרים פרק לדוד ה' אורי וישעי, ובפרק זה, ביקש דוד המלך היא **אחת שאלתי מאת ה' אותה אבקש**.

וקשה, מהו שפתח הכתוב בלשון אחת 'שאלתי', לשון שאלה, ואח"כ אותה אבקש לשון 'בקשה'?

ומבאר המלבי"ם, שמצינו באסתר (ז ג) נפשי בשאלתי ועמי בבקשתי, ומהו ההבדל בין לשון שאלה ללשון בקשה?

ומבאר, הרבה פעמים אדם מבקש ולא אוחד מה שמבקש, למשל רוצה עבודה, ובאמת רוצה את השכר של העבודה, ויש עוד דוגמאות לזה, אבל שאלה היא בלי מטרה. וזהו שאמרה אסתר המלכה נפשי בשאלתי, לא בשביל עצמי, אני רוצה בהצלחת כלל ישראל, ואילו עמי הם בבקשתי.

ועל דרך זה כוונת דוד המלך אחת שאלתי, - שמצוי לפעמים אדם רוצה ללמוד אבל שיהיה חכם או כוונה אחרת, לא רק בגלל הלימוד, ולכן ביקש דוד אחת 'שאלתי' מאת ה' בלי מטרה, רווח ממון וכד' רק שבתי בבית ה' כל ימי חיי.

כאן בשמחת הגאון ר' ראובן והכלה שגדלה בית כזה, של שבתי בבית ה' כל ימי, ואחת שאלתי - רק לשבת וללמוד ועוד ללמוד, בלי מפריעים.

בעזרת ה' חתן וכלה שהם עץ אב"ת ממשפחות המיוחסות בישראל הן מצד החתן והן מצד הכלה. ויזכו להמשך הדורות ולהרבות תורה בעם ישראל בשלימות.

דרשת הגאון רבי חיים פרץ ברמן שליט"א לכבוד שבעת ימי המשתה של בתי שתחי' עם החתן יהודה צבי ראטענבערג שליט"א

בס"ד

שמחה גדולה לבת ת"ח, ושמחה גדולה להשתתף בשמחת בת תלמיד
חכם, שאני מכירו ודיברנו בלימוד, זה שמחה גדולה.

בענין נישואין שנינו (כתובות ז ע"ב) בדין שבע ברכות דצריך שיהא
פנים חדשות, מאידך שנינו (מו"ק ח ע"ב) הלכה שאין מערבין שמחה
בשמחה, והקושיה לפנינו, שכאן מתערב שמחת תורה בשמחת חתן וכלה,
הא כיצד?

והתירוץ הוא לפי מה שאמרו חז"ל (יבמות סב ב) שרוי בלא אשה
שרוי בלא תורה, נמצא שבשמחת הנישואין הוא משום התורה, ובשמחת
נישואין נתרבה התורה, וממילא זהו שמחה אחת, כאן שהכלה גדלה בבית
שיודעים כתר של תורה מהו, זה שמחה גדולה! ברכתי, שיתברכו מהשמים
כשמחך יצירך בגן עדן מקדם, ויהיה כל חייהם ובביתם חיי תורה ומצות,
ויזכו לדורות ישרים, וההורים יראו דורות ישרים ומבורכים. מזל טוב!!!
מזל טוב!!!

דרשת הגאון רבי יצחק דב שכטר שליט"א לכבוד שבעת ימי המשתה של בתי שתחי' עם החתן יהודה צבי ראטענבערג שליט"א

בס"ד

רציתי לברך בברכת מזל טוב את ידידנו החשוב הגאון ר' **ראובן שווארץ** שליט"א, תלמיד חכם גדול ומרביץ תורה, שזוכה כעת לראות את המשך הדורות, עם בתו 'בת שבע' שתחי' העומדת להנשא עם בן תורה גדול.

כתב הרמב"ם (איסורי ביאה פרק כא הלכה לב) לא ישא אדם בת עמי הארץ שאם מת או גולה בניו עמי הארץ יהיו שאין אמן יודעת כתר התורה.

מבואר ברמב"ם מי שמשא לבת ע"ה יהיו בני ע"ה, כי לא יודעת חשיבות כתר תורה, ומדויק לא שאין אמן יודעת לימוד התורה ושכר התורה רק לא יודעת 'כתר התורה', ומה המשמעות 'כתר התורה' ?

ונראה לבאר על פי הרמב"ם בהלכות ת"ת (פרק ג הלכה יג) שכתב, מי שרצה לזכות ב'כתר התורה' יזהר בכל לילותיו ולא יאבד אפילו אחד מהן בשינה ואכילה ושתייה ושיחה וכיוצא בהן אלא בתלמוד תורה ודברי חכמה.

ומבואר מהרמב"ם שכתר תורה הוא רק מי שיודע לנצל את הזמן רק לתורה ולא לענינים אחרים. ולכן מי שגדלה וחונכה אצל אבא כזה שהוא כתר תורה, ומנצל כל רגע רק לתלמוד תורה, היא תוכל ותבין להעמיד הלאה את משפחתה בניה ובעלה שהיו ת"ח גדולים.

וידידי ר' **ראובן שווארץ** שליט"א חוץ מלימוד התורה, מעמיד בחו"ל את הענין של כוללי ערב ללמוד בלילה ובעיון, זה אדם שחי את כתר תורה, וזה בחינת בת ת"ח לת"ח. בעזרת ה' ימשיכו הלאה לראות דורות של ת"ח ויקויים בהם הברכה (ישעיה נט כא) ואני זאת בריתי אותם אמר ה' רוחי אשר עליך ודברי אשר שמתי בפיך לא ימושו וגו' ולא כתיב ממך אלא מפיך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך, ויראו הרבה אידישע נחת מהם ומכל המשפחה.

ספר

הקידושין והטבעת

עיונים וביאורים

בסדר מעשה קידושין הנהג בזמנינו

פרק א

נכנסים תחת החופה
לפני הקידושין

פרק א

נכנסים תחת החופה לפני הקידושין

ענף א

האם נכנסים תחת החופה קודם הקידושין
משום שהחופה גם שייכת להקידושין

אחרת לגמרי, דמקדשין ונושאים
בהדי הדדי.

אבל פשיטא דקשה לומר כן,
דהרי א"כ למה מקפידין

א

הנה בפשוטו אין "חופה" שייך
לקידושין כלל, דחופה רק
שייך לנישואין, והא דמדקשין
בזמנינו תחת החופה הוא מסיבה

לקדש תחת החופה, הא אפשר לקדש ואח"כ ליכנס תחת החופה. ובפרט לדין שאנו מכסים פני הכלה לפני הכניסה תחת החופה, וכמו שמכסים פני הכלה אז, גם הו"ל לקדש אז, ורק אח"כ ליכנס תחת החופה. אלא לכאורה משמע ממנהגינו דהחופה באמת שייך להקידושין. והדברים צ"ב.

והנה עיין בזה"ק ח"א דף מט ע"א דאיתא הצלע, כמה דאת אמר (שיר א' ה') שחורה אני ונאווה בנות ירושלם, אספקלריאה דלא נהרא, אבל אבא ואמא אתקיננו לה לאתפייסא בעלה בהדה, ויביאה אל האדם, מהכא אוליפנא דבעאן אבא ואמא דכלה לאעלה ברשותיה דחתן, כמה דאת אמר את בתי נתתי לאיש הזה וגו', מכאן ואילך בעלה ייתי לגבה, דהא ביתא דילה הוא, דכתיב ויבא אליה, ויבא גם אל רחל, בקדמיתא ויביאה אל האדם, דעד הכא אית לאבא ולאמא למעבד, לבתר איהו ייתי לגבה, וכל ביתא דילה הוא, ויטול רשות מינה, ועל דא אתערנא דכתיב ויפגע במקום וילן שם, דנטיל רשו בקדמיתא. ועיין בספר עץ חיים שער ל"ט פרק א' דאיתא

והנה כשיש ח"ו חטאים ועונות, אלו אלהים אחרים נכללין בשרשם בסוד אלהים הקדושים שבאחוריים, וע"י כללותם בשרשן הם יונקין מן השכינה, וזהו סוד כל אחיות החיצונים בקדושה, כי אינם אוחזין רק ע"י כללותן בשרשם ולא ח"ו שנכנסין הם עצמן, וזהו סוד "ערו ערו עד היסוד", כי אלו אלהים שרשם הם ממיין נוקבין ביסוד הנוקבא (כי הם ה' גבורות, ה' אותיות אלהים), וכאשר רוצה המלכות להעלות מ"נ נכללין כל אלהים דקדושה שם ביסוד שבה, וכשיש ח"ו פגם, אז אוחזין אלהים אחרים בשרשן ונכללין עמהם, אע"פ שהם אינם נכנסים ח"ו, עם כל זה הם יונקים בסוד כללות, וזהו סוד "ושפחה כי תירש גבירתה", שצדיק עליון מזדווג עם השפחה כביכול ביסוד הנ"ל, וז"ש "ערו ערו עד היסוד בה", כי שם מגיע הפגם כביכול, גם זהו סוד "אלהים באו גוים בנחלתך", פי' כי החיצונים הנקראים "אלהים אחרים" הם נאחזין באלהים דקדושה ועי"כ "באו גוים בנחלתך", נחלת הקדש, ולזה אמר "אלהים" ולא אמר ה', והנה ענין היותן אחור באחור

מפני שהן דינין ויוצאין ממנו אליה ואז נדבקין, כי הענף נשאר דבוק באילן אשר משם יוצאת, והנה בהיותן אח"כ פנים בפנים היה ראוי שיחזרו להדבק ג"כ כמו בסוד אחוריים, כי ג"כ ניתנין ממנו אליה, אך הטעם הוא כי אבא ואמא שקומתן שוה פנים בפנים לכן הם מתדבקין כחדא שריין ולא מתפרשין דא מן דא לכן זווגם תדיר אבל זו"ן שאין קומתן שוה אינן דבוקים זה בזה בהיותן פנים בפנים ע"כ, ועתה יש ב' מניעות, כי היה צריך לברא את האדם וחיה כדי שעל ידם יתבררו מ"ן של כל הנשמות כנ"ל, ולזה היה צריך זווג, ואי אפשר להם להזדווג אם לא יחזרו פנים בפנים, ולחזור פנים בפנים אי אפשר לסבה כנ"ל כדי שלא יתאחזו הקליפות באחוריים דנקבות, ולכן כדי לבטל ב' המניעות האלו מה עשו אבא ואמא, נסרו את הנוקבא העומדת אחורי ז"א, ואח"כ העלו זו"ן הנסרים למעלה בהיכל אבא ואמא עצמה, ששם אין כח לקליפות להתאחז באחורי הנקבה, וזה ההיכל דאבא ואמא הוא בחינת החופה של זו"ן, חתן וכלה, ושם יוכלו לחזור פנים בפנים ושם

נזדווגו זו"ן יחד, וכל ענין זה תבינהו בזוהר פר' בראשית מ"ש בפסוק "ויבן ה' אלהים את הצלע" שהוא ענין הנסירה, ואח"כ "ויביאה אל האדם מהכא ילפינן דבעאן אבא ואמא לאעלאה לכלה ברשותא דחתן כד"א את בתי נתתי לאיש הזה מכאן ואילך ייתי בעלה לגבה דהא ביתא דילה היא דכתיב ויבא אליה", פירוש, ענין זווג הראשון דזו"ן בעת אצילותן איננו כשאר זווגים של אח"כ, והוא כי הזווג הזה לא היה למטה, רק אבא ואמא העלו את ז"א בחיקם ואח"כ העלו את הנוקבא בסוד "ויביאה אל האדם" ושם נזדווגו כמ"ש בע"ה, ואמנם כל שאר הזווגים דזו"ן דבחינת פנים בפנים הוא למטה בביתא דילה של הנוקבא, שהוא בהיכל הנוקבא, ושם יורד הז"א להזדווג עמה, והנה אז לא היה עדיין מ"ן של הנוקבא מבוררים ומתוקנים כנ"ל, ונמצא כי מ"ן שהעלתה מלכות לגבי ז"א הם המ"ן דבינה אשר הם שמשו אל הנוקבא, וע"י מ"ן אלו יצאו אדם וחיה כ"כ מעולין ונאחזין עד למעלה כמ"ש בע"ה. עכ"ל. ועד"ז עיין בשער מאמרי רשב"י פרשת פקודי דאיתא וז"ל

ונשארו בסו' אחר' באחר' כי אם היו חוזרי' פב"פ היו הקלי' נאחזות באחורים של הנוק' לרוב גבורת תוקף הקלי' הנאחזות בה ונמצא כי אי אפשר להיותם פב"ב והנה אם ישארו זו"ן אב"א אי אפשר להם להזדווג כי אין זווג אלא בהיותם פב"פ והדבר עתה תלוי ועומד ועל כן הוצרך לעשות המצאה אחת והיא מש"ה ויכן ה' אלהים את הצלע כו' וביארו כל פרשה זו בזוהר בפ' בראשי' דף מ"ו ע"א וכל הענין והדרוש ההוא תבינהו ממה שנבאר כאן אעפ"י שלא נזכיר כאן אלא ראשי פרקים וז"ל המאמר עצמו בפ' בראשית דף מ"ט ע"א וז"ל ויביאה אל האדם מהכא אוליפנא דבעאן או"א דכלה לאעלא ברשותיה דחתן כד"א את בתי נתתי לאיש הזה וגו' מכאן ואילך בעלה ייתי לגבה דהא ביתא דילה הוא דכתיב ויבא אליה ויבא גם אל רחל בקדמיתא ויביאה אל האדם דעד הכא אית לאבא ולאימא למעבד לבתר איהו ייתי לגבה וכל ביתא דילה הוא ויטול רשות מינה ועל דא אחרנא דכתיב ויפגע במקום וילן שם דנטיל רשו בקדמיתא כו' והענין הוא כי או"א נסרו את המלכות

מאחורי ז"א והעלוה למעלה בהיכל שלהם של או"א עצמם אשר אין כח ורשות אל הקלי' לעלות ולהתאחוז שם כנודע ואותו היכל שלהם נעשה בחינת חופה אל זו"ן ושם נזדווגו יחד פב"פ והולידו נשמת אדה"ר משא"כ בכל שאר הזווגים של זו"ן כי כולם נעשים למטה בהיכל הנקבה וז"ש בקדמיתא כלומר בעת בריאת אדה"ר ויביאה אל האדם כי העלה לנקבה בהיכל העליון דאו"א וכבר שם היה ז"א והביאו את נוקביה (ע"ד) אליו להזדווג עמו אבל לבתר רוצה לומר בשאר הזווג' שמאז ועד עתה אחר ברואת אדם אז איהו ייתי לגבה רוצה לומר למטה בהיכל הנקבה שם ירד הז"א להזדווג עמה ולא תעלה היא אצלו, ואמנם צריך להודיעך כי בהיות שלזו"ן לא היה מ"ן של נוק' מבורר' ואי אפשר להזדווג בלתי עליית מ"ן ולכן הוצרכה הנוק' דז"א לקחת את המ"ן של אימא עילאה והעלתם אותם בסו' מ"ן לגבי ז"א וע"י עלייתם נזדווגו והולידו את אדה"ר וחוה כי כיון שעלו למעלה בהיכלם יכולים הם לקחת המ"ן דאי' בהלואה לצורכה ובזה תבין גדולת

עילאה דילהון אחר נסירה ועדיין אין בהם רק אורות דאב"א ומזדווגים שם פב"פ. עכ"ל.

הרי מבואר להדיא ד"חופה" היא מקום שלמעלה מבחינת זו"ן, דהיא מקום או"א, ומבואר דזו"ן צריכים להיות במקום או"א כדי להזדווג האזיווג פב"פ, וא"כ נמצא דבעינן להחופה כדי לְאַפְּשֵׁר הזיווג.

וחנה יש להסתפק האם כל הני בחינות רק היו נוגעים לזו"ן מעיקרא או האם גם נוגעים לכל "חתן וכלה". ואת"ל שהם גם נוגעים לכל "חתן וכלה", אז יש להסתפק בספק אחר, דהנה עיין בשער המצות בפרשת כי תצא דאיתא וז"ל מצות הקדושין כתיב כי יקח איש אשה ובעלה וגו' דע כי ע"י הקידושין שאדם מקדש לאשתו נמשך אליה חד רוחא מכח רוחו של בעל והוא בבחינת אור מקיף ואחר שכבר נמשך לה אור מקיף מן רוחא דיליה אח"כ בא עליה ביאה גמורה ויהיב בה חד רוחא בסוד אור פנימי בגווה מכח רוחא דיליה ולכן צריך להקדים הקידושין כי אין הרוח הפנימי נכנס בה עד

מעלת אדם וחוה כמה היתה שנולדו על ידי עליית מ"ן של הבינה אל"א שהיה בנוק' דז"א שהעלתם אל הז"א ולכן אדם וחוה נאחזים עד למעלה באו"א והבן זה. עכ"ל. ועיין גם בעין חיים שער כ' פרק ט' דאיתא וז"ל וכל זה נכנס תחלה כולו תוך הז"א, ואח"כ דרך האחור שלו היה מאיר לנוקבא ונותן לה אז הארה מהמוחין שבנצח הוד יסוד דאימא אשר כולם הם בחינת ב"ן שלו ושלה ונותן לה הארה משלה בלבד שהם הגבורות דב"ן דב"ן וגם נותן לה הארת הגבורות דב"ן דמ"ה ואח"כ בעת הנסירה מסתלקין נה"י דאו"א וב' בחי' חכמה וחסדים בין דאבא בין דאמא נשארין בסוד אור מקיף על ראש ז"א והשאר שהם הבינות וגבורות נכנסין בנוקבא ונגדלת בכל האחור שוה אליו כי אז נוטלת הם עצמן ולא הארתן לבד כבתחלה ואז נעשה בחי' היסוד שבה כי מתחלה ע"י הארה לבד הנמשכת לה ע"י ז"א לא נעשה בה רק בחי' המלכות שבה ועתה נעשה היסוד שבה והם ציון וירושלים כנזכר במ"א ואח"כ מעלים אותן או"א לחופה בהיכל

שיכנס אור המקיף של זה הרוח בתחלה וענין זה נתבאר בסבא דמשפטים בענין ההוא רוחא דשדי בגווה בביאה ראשונה, עכ"ל, ויש להסתפק האם בעינן לאו"א ופב"פ רק לנתינת האור פנימי או גם לנתינת האור מקיף.

והנה עיין בסידורי הרש"ש ובעוד ספרים שהביאו הקדמת ברכת האירוסין מהרש"ש וז"ל קודם ברכת אירוסין יכוין שהוא מוכן לקיים מצות עשה לקדש את האשה בכסף שנאמר כי יקח איש אשה וע"י הכנת כונה זו יש לו כח לכוין בברכה במילת מלך העולם לברר מבירורי חלקי הכלים ואורות דרפ"ח דמלכים דב"ן דפרצוף המקיפים דפרטי המקיף דיושר דפרצוף אחר באחור דזו"ן דעתיק ונוק' וא"א ונוק' ואו"א וישסו"ת וזו"ן ויעו"ר דאבי"ע דחיצוניות ודפנימיות דאצילות ודבי"ע ולהעלותם להתחבר עם אורותיהם העליונים שנשארו באצילות דכל פרט המלוכשים בהתפשטות כלי האחוריים דא"א ודאו"א ודישסו"ת המתייחסים להם ולהעלותם עם חלקי ההתפשטות הנזכרים למ"ן

לפרצופים העליונים עד רום המעלות ואז מזדווגים ע"ב וס"ג דא"ק ומתקנים אותם וממשיכים אותם להם עם י' ספירות דמ"ה וט' ספירות דב"ן ונרנח"י המתייחסים להם וממשיכים אותם להם בבחינת ד' מוחין חו"ב וחו"ג ונמשכים להם המוחין הנזכרים מלובשים בחב"ד חג"ת נה"י של התפשטות אחוריים הנזכרים שעלו ונתקנו גם הם ונעשו דמות וצלם למוחין הנזכרים דאח' באחור, ובברכת האירוסין יכוין להמשיך המוחין דל"מ דצלמי המוחין הנזכרים דאחור באחור לפרצוף חב"ד וחג"ת דאב"א דפרצופי המקיפין דזו"ן הכוללים שהם כל פרטי פרצופי מ"ה וב"ן דאצילות ודבי"ע ולנסור המ"ה וב"ן דפרצופים הנזכרים ולהעלותם לחיק או"א העליונים הכוללים לחופה בהיכלה עילאה דילהון ובעודם שם למעלה יכוין להמשיך להם לפי שעה ממוחין עצמם דאו"א מוחין פנים בפנים וזה ע"י החופה ופריסת הטלית, ואח"כ יקדש את הכלה בכסף, ויכוין להמשיך המוחין דצ' דצלמי המוחין הנזכרים לפרצופי נה"י דפרצופי המקיפין דכל פרטי

פרצופי אבי"ע דחיצוניות ודפנימיות דאצילות ודבי"ע ויכוין לזווג את הזו"ן שם למעלה ע"י מ"ן ומ"ד דאו"א ויכוין להמשיך מ"ד מיסוד דז"א ליסוד דנוק' את הרוחא והם חמשה חסדים שהם מ"ה דב"ן ממוחין דאימא דאחור ונמשכין מיסוד דיליה ליסוד דילה ומתלבשים תוך המ"ן דילה שהם החמש גבורות דב"ן דב"ן והם בערך כלי לההוא רוחא דשדי בגוה. עכ"ל. הרי עכ"פ מפורש שיש פשיטות לשני הספיקות, דמפורש דכל הבחינות הנ"ל נוגעים לכל חתן וכלה, ומפורש דבעינן לכל זה גם לנתינת רוחא בקידושין. ובאופן שמפורש דבעינן חופה לקידושין.

[עיי' גם בסידור קול יעקב דאיתא וז"ל והנה סוד החופה הוא בסוד הכתוב צאנה וראנה במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביארתי זה באריכות בחבורי שערי גן עדן, ועיקר הדברים כי בעת שיש זווג גמור למעלה לזו"נ בסוד הגדלות אזי אימא מרכנת עצמה ומכנסת כל יסודה בז"א בסוד הכתוב והאם רובצת על הביצים או על

האפרוחים והטעם כבר נתבאר כדי שיגיע יסודה עד שליש תפארת דז"א כנודע ואז התפארת דבינה חופפת על ראש זו"נ על שניהם והוא סוד החופה, והמלכות דבינה שהיא סוד שיפולי מעים שבאשה שהם סוד חומת ירושלים של מעלה מקיפים לזו"נ בסוד חופה ממש, היא סוד שושבינה שוש בינה כי שוש תשיש בקיבוץ בניה לתוכה ממש ועל ידה מתייחדים זו"נ והיו לבשר אחד, וזהו סוד חופה פ"ו בגימטריא אלהי"ם בבחינת בינה נשאר ח"ה בגימטריא אחד ובגימטריא אהבה כי בינה היא סוד האהבה בסוד דחילו ורחימו כנודע. עכ"ל. הרי גם שם מבואר עצם הדבר דחופה דיין היא בבחינת בינה.]

הנה לפ"ז נמצא דבעינן לחופה כדי לאפשר קידושין, דבלי חופה, דהיינו מקום או"א, לא שייך האי זווג בפכ"פ, ובלי זווג פכ"פ לא יהא נתינת רוחא בבחינת אור מקיף. וא"כ חזינן דהחופה כן שייך להקידושין.

ועיי' בספר זוהר הרקיע בפרשת משפטים דאיתא וז"ל מהאר"י זלה"ה ענין קדושין שנותן

אדם לאשתו דע שמסוד קידושין נעשה באשה סוד מקיף אחד מבחי' רוחו של בעלה ואח"כ בביאה ראשונה נותן בה רוחא חדא פנימה סוד שם ב"ן כנודע וזה הפנימי מצד כח דיהיב בה בעת הקדושין נעשה בה סוד א"מ של אותו רוח הפנימי (וזה הטעם מנהג שלנו להתעטף חתן וכלה בשעת הקדושין) ואם לא היה נותן בקדושין אי אפשר למיהב בה בביאה ראשונה רוח פנימאה ובוזה תבין ג"כ בן עזאי שמעשה שקידש בת ר"ע יהיב בה רוחא ואשתאר בה תדיר ומצד זה יש ג"כ לבן עזאי קורבה עם ר"ע תמיד. עכ"ל. הרי דאיתא במוסגר דהאור מקיף הוא הטעם מנהג שלנו להתעטף חתן וכלה בשעת הקידושין.

ב

עיי' במסכת כתובות דף ז ע"ב דאיתא תניא וכו' מברכין ברכת חתנים בבית חתנים וברכת אירוסין בבית האירוסין ברכת האירוסין מאי מברך רבין בר רב אדא ורבה בר רב אדא תרוייהו משמיה דרב יהודה אמרי בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו

על העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקדושין רב אחא בריה דרבא מסיים בה משמיה דרב יהודה בא"י מקדש ישראל על ידי חופה וקדושין.

הנה כל המפרשים כולם תמהו על האי נוסח דהברכת אירוסין דלמה אומרים "חופה וקידושין", והרי עושים קידושין לפני חופה, והו"ל למימר "קידושין וחופה".

ועי' בשאלתות דרב אחאי גאון שאילתא ט"ז דאיתא וז"ל ברכת אירוסין מאי היא רבא בר רב אדא ורבין בר רב אדא דאמרי תרוייהו משמיה דרב יהודה בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות על ידי קידושין וחופה רב אחא בריה דרבא מסיים בה הכי משמיה דרב יהודה בא"י מקדש ישראל על ידי קידושין וחופה. עכ"ל. הרי דהוא באמת גרס "קידושין וחופה", אבל שאר הנוסחאות גרסו "חופה וקידושין" וכן נוהגים לומר למעשה, והדברים צ"ב.

ויש בזה אריכות דברים בראשונים ובאחרונים. עיין במוסגר.

[עייין בריטב"א בכתובות שם וז"ל וא"ת כיון שהחופה אחרונה היא הגומרת, היה לנו לומר על ידי קידושין וחופה, וי"ל דה"ק שהתיר לנו נשואותינו על ידי חופה וקידושין שקדמו לה, וסמכין חופה לנשואין כי היא עושה נשואין, ויש אומרים דגרסינן על ידי חופה בקידושין כי כן נתקנה, ומפני שהיו אומרים בקידושין בבי"ת רפויה הוחלף להם בוא"ו ואמרו וקידושין, וכל זה דחוק שלא לצורך. עכ"ל. ועיין ברא"ש שם בסוף סי' י"ב דאיתא וז"ל והזכירו בו איסור ארוסות והיתר נשואות בחופה וקידושין שלא יטעה אדם לומר שהברכה של קידושין נתקנה להתירה לו לכך הזכירו חופה לומר דדוקא ברכת חופה היא המתרת הכלה ולהכי נמי הקדימו חופה לקידושין לומר והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה שאחר ברכת הקידושין. עכ"ל. ועיי"ש בחת"ס דאיתא וז"ל והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקידושין, לשון זה קשה מאי והתיר לנו ועד כמה תתסר

ותיזיל, ונ"ל דהוה ס"ד דאסר לנו הארוסות עד שיהיה חופה מפסקת בין אירוסין לבעילה וכמ"ד דחופה שקודם אירוסין אינו מועיל קמ"ל והתיר לנו הנשואות אפי' ע"י חופה שקודם קידושין. עכ"ל. (ועיי"ש בהפלאה דאיתא וז"ל ושם מקדש את עמו ישראל על ידי חופה וקידושין כתב מהרש"א ז"ל בחדושי אגדות דקאי על מתן תורה שהם קידושין לישראל כמ"ש חז"ל בפסוק תורה צוה לנו משה מורשה א"ת מורשה אלא מאורסה והחופה כתב הוא ז"ל דהוא השראת שכינה במשכן, ובס"א ראיתי דמעמד הר סיני דכתיב ויתיצבו בתחתית ההר מלמד שכפה עליהם ההר כגיגית הוא ממש ענין יחוד החופה ובוה שייך לשון חופה וקידושין שכתבו המפרשים היינו במקום שהקידושין נעשים תחת החופה, וכן היה במעמד הר סיני שקבלו התורה בעמדם תחת הר סיני, ובוה אמרתי לפרש המדרש בריש פרשת במדבר הובא בילקוט בשעה שקבלו ישראל את התורה נתקנאו אומות העולם בהם מה ראו להתקרב יותר מן האומות, סתם פיהם הקב"ה אמר להם הביאו ספר יוחסין שנאמר הבו

לה' משפחות עמים כשם שבני מביאין לכך מנאן בריש הספר הזה אחר שאמר אלה המצות אשר צוה ה' את משה אל בני ישראל בהר סיני ואחר כך וידבר ה' במדבר סיני שאז את ראש וכו', נראה להבין מה ענין הר סיני לכאן משום שאמרו חז"ל בפסוק זרח משעיר למו הופיע מהר פארן שהחזיר הקב"ה התורה על כל אומה, א"כ קשה דאין זה קירוב יותר לישראל, אלא כיון שמעמד הר סיני שכפה עליהם ההר ה' ענין חופה ביחוד גמור, וזהו שטענו האומות כדאיתא במסכת ע"ז ברפ"ק שיאמרו האומות לעתיד כלום כפית עלינו ההר כגיגית, וזהו שאמרו גם כן במעמד הר סיני דוקא מה מה ראו אומה זו להתקרב יותר שאין קירוב יותר מיחוד החופה משא"כ בהם, והשיב להם הקב"ה הביאו ספר יוחסין רצה לומר דקי"ל דאין חופה לפסולות וכיון שאתם פסולים אין שייך בכם חופה, ובזה מובן הפסוק אף חובב עמים וכו', דקאי על מתן תורה דכתיב לעיל מיניה וזרח משעיר למו וגו', ועל זה אמר אף חובב עמים רצה לומר אף שחיבב את העמים שהחזיר עליהם את

התורה מ"מ כל קדושי בידך רצה לומר שהקידושין שלהם נעשים על ידך בשעה שהם תוכו לרגליך שהוא ענין מעמד תחת הר סיני כפירש"י, וז"ש אחר כך תורה צוה וגו' אל תקרי מורשה וכו' מפני שהחופה קי"ל דאין נעשית על ידי שליח לכך כתיב בידך אבל התורה שהם הקידושין הנעשים אפילו על ידי שליח קבלו על ידי משה, עוד יש לומר הא דאמר על ידי חופה וקידושין. וכתבו תלמידי רבינו יונה אעפ"י שהקידושין הם תחילה הקדים החופה מפני שגמר ההיתר הוא על ידי חופה, ונראה לפרש יותר משום דמצינו שחשו חז"ל בארוסה משום סימפון משא"כ בחופה דקי"ל דאין תנאי בחופה וכתבו התוס' לקמן דף ע"ג ע"א דאין צריך קידושין אחרים משום דאדעתא דהכי קידשה מתחלה שאם יכניסנה לחופה יחולו הקידושין למפרע הרי דבשעת אירוסין דעתו שיהי' נגמרים מעכשיו על ידי חופה ואין צריך קידושין אחרים אחר כך לכן תקנו שיפרש בשעת ברכת אירוסין שיהי' הקידושין מעכשיו על ידי חופה בלי תנאי, והנה ענין זה היה

בשעת מתן תורה כמו שכתבנו בחידושינו דמה שכפה עליהם הר כגיגית שאמרו חז"ל מכאן מודעא רבא לאורייתא אף שאמרו ישראל למשה בתחלה נעשה ונשמע, מפני שבתחלה אמר להם משה אם תשמעו בקולי והייתם לי סגולה וגו' והיינו על מנת לקבל פרס, אבל אחר כך בשעת קבלת התורה אמר להם הקב"ה שצריכין לקבל את התורה ע"מ שלא לקבל פרס אפילו בהיותם בארץ אויביהם בגלות והיינו משום דאין תנאי בחופה, וז"ש להם אם תקבלו את התורה מוטב רצה לומר בלא שום תנאי על מנת לקבל פרס, ובזה מובן הא דקשה לכאורה מה זה מודעא הא צריך למסור מודעא מקודם ולפרש שמבטל מה שיעשה מחמת אונס אלא דקי"ל דדוקא במכר תליוהו וזבין זביני זבינא אם לא שימסור מודעא מקודם אבל תליוהו ויהיב לא הוי מתנה ואין צריך למסור מודעא מקודם וכיון שכתבנו שכפה אותם שיקבלו על מנת שלא לקבל פרס הוי ליה כאילו כפה אותם ליתן מתנה בע"כ ואין צריך למסור מודעא מקודם, ובזה מובן הא דקאמר בשבת ב' ר"ע הדר קיבלוה בימי אחשורוש,

קשה הא כבר קיבלו בערבות מואב ובימי יהושע אלא הענין דבזמן שהיו ישראל שרוין על אדמתן ונתקיים והייתם לי סגולה ע"ז אין טענה שהרי נתרצו ע"ז מתחלה למשה אבל בהיותם בארץ אויביהם ובזה מובן הפסוק אחת דבר אלקים שנים זו שמעתי כי עוז לאלקים ולך ה' חסד כי אתה תשלם לאיש כמעשהו רצה לומר כששמענו אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה דהיינו הן ולא וכתוב בתר הכי כי אנכי ה' אלקיך אל קנא פוקד וגו' ועושה חסד לאלפים וגו' משמע דהעונש הוא מצד הדין והשכר הוא רק מצד החסד ולא בחיוב מפני שקבלנו עלינו בשעת מתן תורה להיותינו עבדים להקב"ה כדכתיב עבדי הם אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים וכן כתיב אנכי ה' אלקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים ודין העבד שיקבל עונש מרבו במתעצל בעבודתו ואין מחויב לתת לו שכר במלאכתו כי אם מצד החסד וז"ש שנים זו שמעתי אנכי ולא יהיה לך כי עוז לאלקים לענוש בעברם ולך ה' החסד רצה לומר בקיומן אין תשלום שכר אלא מצד החסד ובזה מובן לשון המשנה הוו

כעבדים המשמשין את הרב על מנת שלא לקבל פרס ויהי מורא שמים עליכם רצה לומר שהשכר אינו בחיוב אבל מורא של העונש יהיה עליכם באמת והרי שבמעמד הר סיני שהיא החופה נגמרו הקידושין בלי שום תנאי וזהו על ידי חופה וקידושין. עכ"ל. ועיין בספר כסא דוד דרוש י"ט דאיתא וז"ל אמנם אפשר לקיים פירוש הרב שבלי הלקט ולתת טעם נכון למה שתקנו מקדש ישראל ע"י חופה וקדושין דרך דרש והוא דכתבו רבני אשכנז שכפיית ההר היה כמו חופה כמ"ש בס' פתח האהל ערך לוחות וס' לקט יוסף ע"ש ומצאתי להם סמך שני מאמרי רז"ל בפסיקת' רבתי שבפירוש אמרו רז"ל כי במעמד הר סיני היה חופה ועוד מצאתי להם סמך בתרגום המיוחס ליונתן שתרגם בפסוק ויתיצבו בתחתית ההר ומן יד תלש מארי עלמא ית טוורא וזקפיה באוירא והוה זייג הי כאספקלריא ואתעתדו תחותי טוורא. ונראה שהיה מאיר ומזהיר והיה באויר וישראל נכנסו תחתיו והוא כמו חופה המצויירת ומרוקמת ומצינו דאמרו רז"ל בדברים רבה שהלוחות היו קדושין

וא"כ נמצא שהחופה היה קודם הקדושין ובאנו לספק הרב מש"ל אם צריך קדושין קודם חופה וכבר הרב מש"ל הסכים דאין קפידא וכן דעת הרדב"ז כדאמרן וכן משמע מתשובת רבי' שמשון וכן מוכח מהרב שבלי הלקט וכן הסכים הרב שער אפרים סי' קט"ו והביא ראיה מפ' המדיר ואם בעלו קנו הא אם לא בעלו וקדשה בכסף או שטר קנו וא"צ עוד חופה ומה שדחה הרב שער המלך דאח"נ דצריך חופה וכו' ע"ש אינה דחיה דבשלמא אם הוא כדברי הרב שער אפרים ניחא אבל אי לא"ה הו"ל לפרש בהדיא דיכולי' לטעות דה"ה קדשה בכסף או שטר קנו בלי חופה ומעתה א"ש דמעמד ה"ס היה חופה ואח"כ הלוחות היו קדושין ולהכי תקנו מקדש עמו ישראל ע"י חופה וקדושין דכך קדש הקב"ה לישראל דבתחילה היה חופה ואח"ך הקדושין ומה טוב ומה נעים אמרי נועם שיח רז"ל, ובזה נבין מאי דתנן בשילהי תעניות ביום חתונתו זו מתן תורה וביום שמחת לכו זה בנין בית המקדש ויש לדקדק איך קרי ביום חתונתו זו מתן תורה הרי שם לא היו קדושין

שהלוחות היו הקדושין אמנם ע"פ האמור יתישב כי הנה הוכיח הרב מש"ל מיומא נ"ד דבבית המקדש היו נשואין וכמ"ש שם ככלה בבית חמיה, ובמעמד ה"ס מה שכפה ההר היה חופה וכתב הר"מ דבכניסת חופה הרי היא כנשואה והרי היא אשתו וז"ש ביום חתונתו זו מ"ת שהיה חופה ויש לה דין נשואה וביום שמחת לבו זה בנין בה"מ שהיה נשואין בפועל. עכ"ל.) עיין ברמב"ם בהל' מלכים פ"ט ה"א דאיתא וז"ל על ששה דברים נצטווה אדם הראשון על ע"ז ועל ברכת השם ועל שפיכות דמים ועל גילוי עריות ועל הגזל ועל הדינים אע"פ שכולן הן קבלה בדינו ממשה רבינו והדעת נוטה להן מכלל דברי תורה יראה שעל אלו נצטווה הוסיף לנח אבר מן החי שנאמר אך בשר בנפשו דמו לא תאכלו נמצאו שבע מצות וכן היה הדבר בכל העולם עד אברהם בא אברהם ונצטווה יתר על אלו במילה והוא התפלל שחרית ויצחק הפריש מעשר והוסיף תפלה אחרת לפנות היום ויעקב הוסיף גיד הנשה והתפלל ערבית ובמצרים נצטווה עמרם במצות יתירות עד שבא משה רבינו ונשלמה תורה

על ידו. עכ"ל. והנה לא נתבאר מה הן המצוות יתירות שנצטוו עליהן עמרם במצרים. והנה יש רק סוגיא אחת בש"ס דמירי בדברים שעמרם עשה, והיינו הסוגיא במס' סוטה דף יב ע"א, עיי"ש דאיתא וילך איש מבית לוי להיכן הלך אמר רב יהודה בר זבינא שהלך בעצת בתו תנא עמרם גדול הדור היה כיון שגזר פרעה הרשע כל הבן הילוד היאורה תשליכוהו אמר לשוא אנו עמלין עמד וגירש את אשתו עמדו כולן וגירשו את נשותיהן אמרה לו בתו אבא קשה גזירתך יותר משל פרעה שפרעה לא גזר אלא על הזכרים ואתה גזרת על הזכרים ועל הנקיבות פרעה לא גזר אלא בעוה"ז ואתה בעוה"ז ולעוה"ב פרעה הרשע ספק מתקיימת גזירתו ספק אינה מתקיימת אתה צדיק בודאי שגזירתך מתקיימת שנאמר ותגזר אומר ויקם לך עמד והחזיר את אשתו עמדו כולן והחזירו את נשותיהן ויקח ויחזור מיבעי ליה א"ר יהודה בר זבינא שעשה לו מעשה ליקוחין הושיבה באפריון ואהרן ומרים מרקדין לפניו ומלאכי השרת אמרו אם הבנים שמחה. (יש עוד שתי סוגיות

דמיירי בגדלותו של עמרם, דעי' במסכת שבת דף נה ע"ב ובמסכת בבא בתרא דף יז ע"א דאיתא ארבעה מתו בעטיו של נחש ואלו הן בנימין בן יעקב ועמרם אבי משה וישי אבי דוד וכלאב בן דוד, אבל התם לא מיירי באיזה דברים שעמרם עשה). והנה כיון דזהו הסוגיא דמיירי במה שעמרם עשה, לכאורה יש ללמוד מהאי סוגיא מה הן המצוות יתירות שנצטוו עליהן עמרם במצרים. והנה בהאי סוגיא הוזכר ש"גירש את אשתו" והוזכר ש"עשה לו מעשה ליקוחין הושיבה באפריון ואהרן ומרים מרקדין לפניו". ולכאורה הני הן המצוות יתירות שנצטוו עליהן עמרם במצרים. (ואפשר דעמרם נצטוו על הני מצוות דוקא בהאי נישואין שהביא לידי לידת משה רבינו. דעי' בספר דרכי שלו' בפרשת שמות דאיתא לגבי הסוגיא בסוטה הנ"ל וז"ל וצע"ט דהאיך תירץ ר' יהודה הקושיא ד"ויחזור" מיבעי ליה במה דקאמר שעשה לה מעשה ליקוחין, דהרי אם לקחה בליקוחין שניים ע"י חופה וקידושין מסתמא עשה כן גם בליקוחין הראשונים וא"כ הדק"ל ד"ויחזור מיבעי ליה"

ודו"ק, והנה עי' בפירוש הרמב"ן עה"ת פרשת תולדות פרק כ"ו פסוק ה' באד"ה וישמר וז"ל ויש לשאול א"כ איך הקים יעקב מצבה ונשא שתי אחיות וכו' ועמרם נשא דודתו וכו' והאיך אפשר שיהיו נוהגים היתר בתורה במה שאסר אברהם אביהם על עצמו וקבע לו השם שכר על הדבר וכו' והנראה אלי מדעת רבותינו שלמד אברהם אבינו התורה כולה וכו' ושמר אותה כולה כמי שאינו מצווה ועושה ושמירתו אותה היה בארץ בלבד ויעקב בחו"ל בלבד נשא שתי אחיות וכן עמרם כי המצוות משפט אלוקי הארץ, ע"כ, הרי דעמרם לא דקדק לקיים המצוות שלא נצטוו בהן כיון דבחו"ל היה ולכאורה צ"ע מסוגיא דידן דדקדק עמרם לישא אשתו בחופה וכו', והנה אם נאמר דעמרם נצטוו על המצוות הנ"ל לאחר שגירש אשתו בראשונה וקודם שנשאה בשניה מיושב היטב קושיותינו הנ"ל, דרק בליקוחין שניים הוא דדקדק הפסוק לומר ויקח שעשה בה מעשה ליקוחין דחופה וקידושין דבאותו שעה כבר היה מצווה ועומד על כך משא"כ בליקוחין הראשונים דעוד

לא נצטווה במצות קידושין או דלא דקדק בהן כלל וכדמשמע מדברי הרמב"ן הנ"ל או אפילו אם נראה בראשונה ג"כ ע"י חופה וקידושין כיון דלא היה אלא בתורת אינו מצווה ועושה לא דקדק הכתוב בהן והנה אפילו אם נאמר דגם הליקוחין הראשונים היו ע"י חו"ק מ"מ א"א להכתוב לכתוב ויחזור כיון דאינו דומה להליחה הראשונה דעדיין לא נצטווה בכך ללקיחה שניה דנצטווה כבר עליהן ושפיר כתיב ויקח ולא ויחזור ודו"ק. עכ"ל.)

הנה משמע שאחת מהמצוות הן "אפריון" דהיינו חופה. והנה עיין ברמב"ם בריש הלכות אישות דאיתא וז"ל קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא לישא אותה מכניסה לביתו ובועלה בינו לבין עצמו ותהיה לו לאשה כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחלה בפני עדים ואחר כך תהיה לו לאשה שנאמר כי יקח איש אשה ובא אליה, וליקוחין אלו מצות עשה של תורה הם ובאחד משלשה דברים האשה נקנית בכסף או בשטר או בביאה וכו' וליקוחין

אלו הן הנקראין קידושין או אירוסין בכל מקום ואשה שנקנית באחד משלשה דברים אלו היא הנקראת מקודשת או מאורסת, וכיון שנקנית האשה ונעשית מקודשת אע"פ שלא נבעלה ולא נכנסה לבית בעלה הרי היא אשת איש והבא עליה חוץ מבעלה חייב מיתת בית דין ואם רצה לגרש צריכה גט. עכ"ל. הרי מבואר להדיא דקידושין נתחדש במתן תורה. וא"כ נמצא דקיבלו "חופה" ו"קידושין" בשני זמנים נפרדים, חופה במצרים, וקידושין במתן תורה. ועיין במסכת סנהדרין דף נו ע"ב נערה המאורסה דלדידהו לית להו דדיינינן להו בדינא דידן אבל אשת איש בדינא דידהו דיינינן להו והתניא בא על נערה המאורסה נידון בסקילה על אשת איש נידון בחנק ואי בדינא דידהו סייף הוא אמר רב נחמן בר יצחק מאי אשת איש דקתני כגון שנכנסה לחופה ולא נבעלה דלדידהו לית להו דיינינן להו בדינא דידן דתני רבי חנינא בעולת בעל יש להן נכנסה לחופה ולא נבעלה אין להן. ועי' ברמב"ם בהלכות מלכים פ"ט ה"ז דאיתא וז"ל אין בן נח חייב על אשת חבירו עד שיבא עליה כדרכה

אחר שנבעלה לבעלה אבל מאורסה או שנכנסה לחופה ולא נבעלה אין חייבין עליה שנאמר והיא בעולת בעל. עכ"ל. הרי מבואר שיש שני דברים דלית להגויים, "מאורסה", ו"נכנסה לחופה ולא נבעלה". ולהנ"ל כלל ישראל קיבלו הני שני דברים בשני זמנים נפרדים, דבמצרים קיבלו "נכנסה לחופה ולא נבעלה", ובמתן תורה קיבלו "מאורסה". הנה עכ"פ לפ"ז נמצא ד"חופה" נתחדש קודם "קידושין". וא"כ י"ל דזהו הפירוש בהברכת אירוסין, דמקדימים חופה לקידושין, משום דכלל ישראל קיבלו "חופה" לפני שקיבלו "קידושין". ובחמלת ד' עלי שו"ר בהרבה ספרים שהביאו בשם מרן הגר"ח שעמרם נצטווה במצרים על חופה, ושבוזה אמר ליישב הנוסח בברכת אירוסין שמברכים מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקידושין, והלא קידושין קודם לחופה, ואמר שנוסח הברכה הוא לפי סדר קבלת המצוה, שהרי עמרם הושיב ליוכבד באפריון דהיינו חופה, ובסיני נצטוו על הקידושין כמ"ש הרמב"ם בריש הל' אישות, ונמצא שמצות חופה קדמה למצות קידושין. והיינו ממש

כדברינו, ברוך ד'. אולם הדברים צ"ב לכאורה, דבשלמא "קידושין" הרי בזה "נתקדש ישראל" דאינם יכולים סתם לישא אשה, אלא צריכים לקנות אותה תחילה, ומובן נוסח הברכה "מקדש ישראל על ידי קידושין", אבל איך הוי "נכנסה לחופה ולא נבעלה" ביטול לקדושת ישראל, ולמה מברכים "מקדש ישראל על ידי חופה", ובשלמא אי קידושין וחופה שהוזכרו הוו דברים בעלמא שעושים בהאי מצוה אז לא כל כך קשה, אבל לפי הנתבאר דחופה שהוזכר היינו חופה אפילו באופן דליכא קידושין כלל כגון קודם מתן תורה, א"כ בע"כ דחופה לחוד הוי ענין קדושת ישראל, ומהו הפירוש בזה, איך הוי מצב ד"נכנסה לחופה ולא נבעלה" יותר קדושה מבעולת בעל. ולכאורה י"ל דמלבד דצריך קידושין קודם נשואין גם צריך חופה קודם ביאת אישות, דהיינו בבני נח מותר לעשות אישות בלי קידושין ובלי חופה, אבל כלל ישראל יכולים לעשות אישות דוקא על ידי קידושין וגם צריכים חופה. וא"כ שפיר הוי קדושת ישראל שהם גם צריכים חופה. ועיין ברמב"ם

בפ"י מהל' אישות ה"א דאיתא וז"ל הארוסה אסורה לבעלה מדברי סופרים כל זמן שהיא בבית אביה והבא על ארוסתו בבית חמיו מכין אותו מכת מרדות ואפילו אם קידשה בביאה אסור לו לבוא עליה ביאה שנייה בבית אביה עד שיביא אותה לתוך ביתו ויתיחד עמה ויפרישנה לו וייחוד זה הוא הנקרא כניסה לחופה והוא הנקרא נישואין בכל מקום, והבא על ארוסתו לשם נישואין אחר שקידשה משיערה בה קנאה ונעשית נשואה והרי היא אשתו לכל דבר. עכ"ל. הרי מבואר דאפילו אחרי קידושין עדיין אסור לבוא על אשתו עד "כניסה לחופה". וי"ל דזהו דין מיוחד בכלל ישראל, וזהו "חופה" שהוזכר לגבי קדושת ישראל. אבל קשה, דהרי מבואר ברמב"ם דזהו דין דרבנן, ואיך אפשר לומר דזהו נפק"מ ממה שעמרם קיבל במצרים. אולם עיין בחי' ר' ארי' לייב בסמין ל' דאיתא וז"ל נראה דטעם האיסור לבא עלי' קודם נישואין אף שהאיסור אינו אלא דרבנן מ"מ עצם הדין הוא מה"ת והיינו שמעיקר המצוה של קדושין דזה בודאי מדאורייתא שמצוה

הוא כשרוצה לבעול שיהי' ע"י קדושין קודם וזו היא המצוה של קדושין בדין מצוה זו נכלל גם נשואין והיינו שלא יבעול רק בקדושין ונשואין וז"ל הרמב"ם במנין המצוות לישא אשה בכתובה וקדושין ושלא תבעל בלא כתובה וקידושין וזהו מיקרי ביאה של אישות ונמצא דעיקר הדין הוא מדאורייתא ורק שהאיסור הוא מדרבנן ומשום דמאורייתא לא נאסר גם ביאה של זנות אבל ביאת אישות לא מיקרי רק ע"י קדושין ונשואין וזהו גם מדאורייתא, עפ"ז נראה לומר דזה אינו תלוי בקנין נשואין כלל דלזה הי' סגי קנין אישות של אירוסין אלא משום דבעינן מעשה נשואין וזהו מעיקרי המצוה שיעשה מעשה נשואין כניסה לתופה ואז יותר בביאה. עכ"ל. ועי' במאירי בריש קידושין דאיתא וז"ל קודם מתן תורה לא היה להם אישות אלא כשהיה אדם פוגע אשה בשוק וישרה בעיניו היה מדבר בינו לבניה בענין הנשואין ואם נאותין זה לזה מכניסה לביתו ועומדת עמו והיתה לו לאשה וכן כשהיו מתקוטטין זה בזה היה הולך לו זה מכאן וזה מכאן ומתוך כך לא

היתה אימת בעל מוטלת כל כך על האשה שתחוש למניעת עבודתו או לסטות מתחתיו או לקפרץ בנדרים מדרך כעסה עליו ולא היה אצלם קשר חזק בענינים אלו וכו', וכשנתנה תורה נצטוו להיות ענין האישות בקשר חזק באירוסין ונישואין ובעדים ובכתבה ושלא יוכל לשלחה אלא בגט וכו' ושיהא יכול ליסרה אם שטתה ממנו ר"ל שקנא לה ונסתרה וכן שיהא רשאי להפר נדריה ודברים אלו כלם מתבארים בסדר זה. עכ"ל. הרי מפורש דגם נשואין נתחדש בהאי מהלך דאישות שנתחדשה אחרי מתן תורה. אבל קשה לומר כל זה ברעת הרמב"ם לכאורה, דבלשון הרמב"ם הנ"ל איתא וז"ל קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא לישא אותה מכניסה לביתו ובועלה בינו לבין עצמו ותהיה לו לאשה כיון שנתנה תורה נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לישא אשה יקנה אותה תחלה בפני עדים ואחר כך תהיה לו לאשה שנאמר כי יקח איש אשה ובא אליה. עכ"ל. הרי לכאורה מבואר דגם בני נח צריכים ייחוד כדי ליחשב אישות. (ועיי"ש במגיד משנה דאיתא וז"ל קודם

מתן תורה וכו' זה פשוט ומבואר בהרבה מקומות דלעכו"ם בייחוד בעלמא הוא אשתו וכיון שבא עליה לשם אישות הוא לה אשת איש שחבירו עכו"ם חייב עליה כנזכר פרק ט' מהלכות מלכים ומלחמותיהן. עכ"ל.) וכן הרי משמע ברמב"ם שכל מה שנתנה במתן תורה הוא דבעי קנין דקידושין תחילה, ולא דבעי נישואין וכניסה לחופה לפני ביאת אישות. ובאמת אפשר דהרמב"ם סובר דהמצוות שנתחדשו לעמרם כולל מצות קידושין, ולכך כתב "ויקח את בת לוי", דהיינו קידושין, ולכאורה כן הוא מוכח, דהא במנין המצות בודאי ליכא "מצות נישואין" בנפרד ממצות קידושין, וא"כ איזה "מצוה" קיבל עמרם, אלא י"ל דקיבל מצות קידושין. ואף דהרמב"ם כתב שקידושין נתחדש בקבלת התורה, י"ל דהיינו כשקיבלו האי מצוה, דהיינו בימי עמרם, או דהיינו כשקיבלו הציור ליעשות כל המצוות שקיבלו דהיינו בקבלת התורה. וא"כ ליכא כלל שני זמנים שקיבלו שני דברים נפרדים לפי הרמב"ם. (עיי' בפרשת חיי שרה, לגבי יצחק ורבקה דכתיב "ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות

ערב וישא עיניו וירא והנה גמלים באים, ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק ותפל מעל הגמל, ותאמר אל העבד מי האיש הלזה ההלך בשדה לקראתנו ויאמר העבד הוא אדני ותקח הצעיף ותתכס, ויספר העבד ליצחק את כל הדברים אשר עשה, ויבאה יצחק האהלה שרה אמו ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאהבה וינחם יצחק אחרי אמו". הרי דקודם כתיב "ויבאה יצחק האהלה שרה אמו" ואח"כ כתיב "ויקח את רבקה ותהי לו לאשה ויאבה", וי"ל שיש מזה מקור להא דאיתא ברמב"ם שם בהל' אישות דקודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא או היא בועלה בינו לבין עצמו ותהיה לו לאשה. ואין לומר ד"קודם מתן תורה" היינו רק מה שעשו הגויים, דעיי"ש בהלכה ד' דאיתא וז"ל קודם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק אם רצה הוא והיא נותן לה שכרה ובוכל אותה על אם הדרך והולך לו וזו היא הנקראת קדשה משנתנה התורה נאסרה הקדשה שנאמר לא תהיה קדשה מבנות ישראל לפיכך כל הבוכל אשה לשם זנות בלא

קידושין לוקה מן התורה מפני שבעל קדשה. עכ"ל. והתם המקור לקודם מתן תורה הוא בודאי ממה שעשו יהודה ותמר. ועיין בפרשת שמות דכתיב "וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי, ותהר האשה ותלד בן ותרא אתו כי טוב הוא ותצפנהו שלשה ירחים", הרי התם פתח מיד ב"ויקח" בלי להזכיר דקודם לכך הכניסה לאהל וכיו"ב. ומדויק מאד כנ"ל דבשעת האי חתונה נתחדש קידושין לפני שתהי' לו לאשה. ועי' ברמב"ם בפ"ג מהל' אישות הכ"ד דאיתא וז"ל כל המקדש אשה בין על ידי עצמו בין על ידי שליח צריך לברך קודם הקידושין וכו' כיצד מברך בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו והבדילנו מן העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקידושין בא"י מקדש ישראל. עכ"ל. הרי להרמב"ם רק מברכים "מקדש ישראל", ולא מזכירים בזה חופה וקידושין, וא"כ אפשר דהרמב"ם בעצמו אינו סובר כדברינו הנ"ל, ולעולם קשה לומר דיש קידוש ישראל מיוחד בהא דצריכים חופה, ולעולם קשה להסביר הנוסח מקדש ישראל ע"י חופה וקידושין ע"פ

מה שאירע בעמרם במצרים. אלא דגם להרמב"ם אומרים חופה וקידושין, דהרי אומרים "והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקידושין", אבל בזה לא מזכירים "מקדש ישראל", וזה בודאי יכול להיות מלתא דדין דרבנן, דהרי זה הוזכר מיד אחרי "אסר לנו את הארוסות" שזהו בודאי דין דרבנן להרמב"ם. וא"כ לעולם צע"ע אם יש להסביר הנוסח "חופה וקידושין" בסיום הברכה ע"פ מה שאירע בעמרם במצרים.]

הנה לפי הנ"ל ע"פ דברי העץ חיים והרש"ש מובן היטב למה מקדימים "חופה" ל"קידושין" בנוסח הברכה, דבאמת בעינן חופה כדי לאפשר הקידושין.

(הנה) ראינו שיש סוברים ד"כפה עליהם הר כגיגית" היתה בחינת חופה, וא"כ לפי הסוברים דמתן תורה היתה בחינת קידושין נמצא דהחופה קדמה לקידושין ונמצא דהקידושין היה תחת החופה. וא"ש להנ"ל. ועיין בספר אהבת יהונתן הפטרת במדבר דאיתא וז"ל ד"ז נשאל לחכמים בנוסח הברכה שתיקנו חז"ל בברכת אירוסין והתיר לנו

הנשואות ע"י חופה וקידושין שלמה שינו הסדר והקדימו חופה לקידושין ואם נפשך לומר בשביל חתימת הברכה בא"י מקדש עמו ישראל ע"י חופה וקידושין היא גופא קשיא למה הקדימו ואין לומר שקדושת עמו ישראל היה ער"ז שקדמו החופה תחלה ואח"כ הקדושין זו קשה מן הראשונה חדא דהיכי אשכחן הכי ולכשתמצא לומר שכן היה הלא יפלא למה נשתנו סדרי יוצר בראשית בקדשו את עמו ישראל אחר שהושיבם באפריון וכו'. עכ"ל. ולהנ"ל הוא מיושב.)

הרי דשוב מבואר דא"ש לומר ע"פ הנ"ל דהחופה כן שייך להקידושין.

ג

[עיינן] בספר אגרות הרמ"ז אגרת כ"ז דאיתא וז"ל התחלת לשאול שאם סוד הקדושין הוא להמשיך אור מקיף, אם כן איך נברך עליהן אם סתם כל ברכה הא לתיקון א"מ (ראה שער הכונות תפילת השחר ריש דרוש ג' דף יב רע"ג), תשובתך היא במאי דקיי"ל מכ"מ מדרוש המקיפים

ותלת רישין ומכוונת עלינו לשבת, שיש כמה מיני אור מקיף, קטן בינוני וגדול, ולכך אם המצוה היא מעשית כתפילין ודומיה, אז הברכה תתקן אור מקיף הקטן, ואם המצוה היא מבחינת הדיבור דאיהו גופיה א"מ, וכגון ספירת העומר שעיקרה להמשיך א"מ (ראה שער הכונות ספירת העומר דרוש י"א דף פה ע"ג) אז הברכה תמשיך א"מ הב' שעל הא', וכ"ש בענין הקידושין שפעולת נתינת הטבעת היא להמשיך אור מפנימיות רוחו של בעל להקיף לנוקבא, והברכה תמשיך א"מ הב' ושניהם של הנוק', ואח"כ בחופה ימשך המקיף הגדול החופף על שניהם, וע"כ נזכרה החופה בברכת הקידושין, שחפ"ה גימטריא ג"פ א"ל, להיותה כוללת ג' המקיפין. עכ"ל. הרי מבואר להדיא דהחופה מישך שייך

להקידושין. אולם לפי דבריו הסדר בחתונות דידן צ"ב לכאורה, למה נכנסים תחת החופה קודם למעשה נתינת הטבעת, דכפי סדר המקיפין לכאורה הוה לן להקדים נתינת הטבעת. וצע"ע בזה.]

ד

הנה לפכ"ז א"ש למאד מנהג ישראל הנ"ל לקדש תחת החופה, דהחופה באמת שייך להקידושין.

וא"ת איך אפשר לומר כן, הרי בזמן הש"ס היו מקדשין הרבה זמן לפני הנישואין, ולא היה אז איזה חופה בשעת הקידושין. וצ"ל דע"פ הסוד יש ענין לקדש תחת החופה אף אם זהו הרבה זמן לפני הנישואין. וצע"ע בבירור נוסח הדברים.

ענף ב

האם זהו מנהג גמור לקדש תחת החופה שחייבים לקיימו

ליכנס תחת החופה או האם צריך לעשות כהמנהג ולקדש תחת החופה. ולפי הנתבאר בענף הקודם אפשר שזהו מנהג גמור שנוהגים ע"פ הסוד ולא כל כמיני' לשנות. וצע"ע למעשה.

עיי' בענף הקודם. והנה יל"ע האם זה חשיב מנהג גמור לקדש תחת החופה. ונפק"מ למי שמאיזה סיבה אינו רוצה לקדש תחת החופה, האם כל כמיני' עכ"פ לכתחילה לקדש ואח"כ

ענף ג

הכלה הולכת סביב החתן שבע פעמים

והנה לכאורה היינו להורות על הא דאיתא במסכת יבמות דף סב ע"ב, אמר רבי תנחום א"ר חנילאי כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא שמחה בלא ברכה בלא טובה בלא שמחה דכתיב ושמחת אתה וביתך בלא ברכה דכתיב להניח ברכה אל ביתך בלא טובה

עיי' בספר קיצור שו"ע סימן קמ"ז ס"ה דאיתא וז"ל אחר כך מוליכין את החתן תחת החופה וכו' והשושבינות מוליכות את הכלה וכו' להחופה, והשושבינות מוליכות את הכלה ומסובבות עמה שבע פעמים את החתן. עכ"ל. ויל"ע למה עושים כן.

דכתיב לא טוב היות האדם לבדו
במערבא אמרי בלא תורה בלא
חומה בלא תורה דכתיב האם אין
עזרתי בי ותושיה נדחה ממני בלא
חומה דכתיב נקבה תסובב גבר,
דלפ"ז י"ל דהכלה הולכת סביב
שבע פעמים להורות על בחינת
"חומה" ו"נקיבה תסובב גבר".

אלא דא"כ צ"ב למה דוקא שבע
פעמים. ולכאורה פשוט,
דמאיזה סיבה שיש דוקא שבע
ברכות בסדר נישואין (דמבואר
בזה"ק פרשת תרומה דגם בורא
פרי הגפן חשיב מסדר הברכות)
ויש דוקא שבעת ימי המשתה
בסדר נישואין הוא הדין שיש
שבע הקפות.

[ואפשר שיש מקור דנקיבה
תסובב גבר נוגע דוקא
ל"שבע הקפות", דעי' בתיקו"ז דף
כג ע"א דאיתא ותו כי יקרא קן
צפור לפניך, דא סוכה דאיהי אימא
עלאה, בכל עץ, הדא הוא דכתיב
ולקחתם לכם ביום הראשון פרי
עץ הדר, אפרוחים אלין שבעת

ימי הסכות, או ביציים דבהון עבדין
שבע הקפות, ורזא דמלה נקבה
תסובב גבר.]

ועיין בספר דברי שלום באה"ע
סימן א' דאיתא וז"ל הענין
מה שנוהגים בחופה שהכלה
מסבבת את החתן שבע פעמים
יש לומר דהוא נרמז בקרא נקבה
תסובב גבר, והנה סופי תיבות
נקב"ה תסובב"ה הוא מספר ז' לכך
מסבבין שבע פעמים, וכן נרמז
בסוד הסוכ"ה, דאותיות כ"ו סוד
השם הוי"ה ברוך הוא, הוא
באמצע, ואותיות ס"ה שמשפרן
אדנ"י בחינת נוקבא מסבבין
לאותיות כ"ו סוד דוכרא ז' ימי
החג ולכך מסבבין גם בהחופה
שבע פעמים (ילקוט ישיר ערך
חופה). עכ"ל.

אולם עדיין צ"ב בכל זה, דלמה
הכלה הולכת סביב לפני
הקידושין, הרי לכאורה לא נקרא
שיש לו חומה על ידי הנקיבה
עד אחרי הקידושין והנישואין.
וצע"ע בזה.

ענף ד

נספח לפירקין - איפה אנחנו מקיימים הענין ד"כחתן היוצא לקראת כלה"

פתיחה

הנה יתבאר לקמן בעז"ה שיש סוברים דמקיימים הענין ד"כחתן היוצא לקראת כלה" כשהחתן כבר קודם החופה, (קודם שהכלה מגיע לשם), והא מיהא לפי שיטה זו ענין זה שייך להזמן שהחתן הוא תחת החופה לפני המעשה קידושין, לכך הבאתי ענין זה הכא, אף שאינו שייך להמעשה קידושין עצמו.

א

עיי' בפרקי דרבי אליעזר פרק מ"א דאיתא כבר החתן מבקש להביא את הכלה להכניס לחופה כדי ליתן לכם את התורה באה השעה שני' ויוצא משה את העם וכו' ואף הקב"ה יצא לקראתן כחתן היוצא לקראת כלה כן הקב"ה יצא לקראתן ליתן להם את התורה שנא' ה' בצאתך משעיר וכו'. הרי מפורש דהחתן יוצא לקראת הכלה.

מן המחנה וייתצבו בתחתית ההר", ופרש"י וז"ל לקראת האלהים (מכילתא) מגיד שהשכינה יצאה לקראתם כחתן היוצא לקראת כלה וזהו שנא' (דברים ל"ג) ה' מסיני בא ולא נאמר לסיני בא. עכ"ל.

ועיי' במסכת תענית דף ו ע"ב דאיתא לגבי הברכה על הגשמים, מאימתי מברכין על הגשמים משיצא חתן לקראת כלה.

[ועיי' בפירוש הרקאנאטי על התורה פרשת תרומה דאיתא וז"ל ונקרא נר האמצעי

ועי' בפרשת יתרו (שמות פרק י"ט פסוק י"ז) דכתיב "ויוצא משה את העם לקראת האלהים

שהוא גוף המנורה ועיקרם נר מערבי מפני שראשו מוטה קצת לצד מערב ויוצא חוץ משורת שאר הקנים וזהו רמז גדול וענין נעלם כחתן היוצא לקראת הכלה ואור שמן הניתן בכל נר ונר שעל ידו דולקים ומאירין רמז למשך הנמשך בהם מאין סוף כי האורה רומזת להשגחת הש"י בתחתונים שהיא ע"י המדות הנזכרות והשמך שבנר האמצעי רמז לקו האמצעי שהוא מעמיד הכל ובו היה מתחיל ובו היה מסיים. ויש דורות שהיו בישראל צדיקים שבימיהם לא כיבה נר מערבי והיה סימן יפה לישראל ועדות לכל באי העולם שהשכינה שורה בישראל. עכ"ל. ועיי"ש בפרשת בהעלותך דאיתא וז"ל דבר אל אהרן ואמרת אליו בהעלותך את הנרות וגו' צוה שיהיו שש הקנים פונים אל האמצעי רמז לששה קצוות שקיומם הוא הקצה הפנימי המקיימם ומעמידם וכבר בארתי זה בענין המנורה ואמרו רבותינו ז"ל במנחות אל מול פני המנורה מלמד שהיו מצדדין פניהם כלפי נר מערבי אמר רבי נתן מכאן שאמצעי משובח וכבר פירשתי

למעלה טעם למה נקרא נר האמצעי נר מערבי כי ראשו יוצא משורת הקנים ונוטה לצד מערב כחתן היוצא לקראת כלה והרמז מופלא. עכ"ל. ועיי' במצודת דוד להרדב"ז מצוה שע"ו דאיתא וז"ל ונקרא האמצעי "נר מערבי" בסוד חתן יוצא לקראת כלה ובזמן שישראל עושין רצונו של מקום לא כבה כלל, והיה סימן יפה. עכ"ל. ועיי' בספר מגן דוד אות נ' דאיתא וז"ל ונר האמצעי נקרא נר מערבי מפני שראשו נוטה קצת לצד מערב ויוצא חוץ משורת הקנים וזה רמז גדול וענין נעלם כחתן היוצא לקראת כלה. עכ"ל. (ולכאורה יש בכל זה חידוש דין לגבי הנר האמצעי.)

ב

הנה לכאורה צ"ב, איפה אנחנו מקיימים האי ענין, דהיינו לדידן איפה החתן יוצא לקראת הכלה.

ועי' בט"ז אה"ע סימן ס"ה ס"ק ב' דאיתא וז"ל ראיתי בקצ' מקומות שהרבה אנשים חשובי העיר הולכים באמת לקראת הכלה וכשמתקרבים אליה חוזרים

המקום. עכ"ל. ועיי"ש בשמלה לצבי ס"ק ז' דאיתא וז"ל לקראת מובא בטו"ז אה"ע סי' ס"ה ס"ק ב' דהולכים לקראת הכלה וכשמתקרבין אליה חוזרים לאחוריהם להחופה וזה הנקרא ג"כ ללוות חו"כ ונכון הוא עיי"ש, אולם משמע שם דלאו דוקא השושבינים אלא כתב דהרבה אנשים וחשובי עיר עושין כן עיי"ש, אכן במדינותינו אין נוהגין אלא ב' שישבינים הולכין לקראת הכלה ב' או ג' פסיעות לקראתה וחוזרים להחופה וכן המנהג כשבאה הכלה קרובה להחופה השמש מכריז לקראת כלה ונכון הוא. עכ"ל.

וא"כ לעולם צ"ב, איפה אנחנו מקיימים הענין הנ"ל דחתן יוצא לקראת כלה.

ג

עייין במסכת שבת דף קיט ע"א דאיתא רבי חנינא מיעטף וקאי אפניא דמעלי שבתא אמר בואו ונצא לקראת שבת המלכה, וכן עייין במסכת בבא קמא דף לב ע"ב דאיתא אמר ר' חנינא בואו

לאחוריהם להחופה וזה נקרא ג"כ לוי' ונכון הוא. עכ"ל. ועייין בספר קיצור שו"ע סימן קמ"ז ס"ה דאיתא וז"ל אחר כך מוליכין את החתן תחת החפה (שפורסין יריעה על גבי כלונסאות שאנו קורין חפה) ומעמידים אותו פניו למזרח, ושליח הצבור מנגן כמנהג המקום, והשושבינות מוליכות את הכלה, והשושבינים ואנשים חשובים הולכים לקראתה, וכשמתקרבין אליה חוזרים לאחוריהם להחפה, והשושבינות מוליכות את הכלה ומסובבות עמה שבע פעמים את החתן, ושליח הצבור מנגן גם כן כפי המנהג, אחר כך מעמידין את הכלה לימין החתן, והמברך מצדד את עצמו ופניו למזרח. עכ"ל. הרי דהוזכר בהני אחרונים המושג ד"הליכה לקראת כלה", אבל רק על ידי חשובים ושושבינים, ולא על ידי חתן.

ועייין בשלחן העזר ח"ב עמ' ל"ב דאיתא וז"ל ואח"כ מביאין השושבינות את הכלה ומנהג שהשושבינים הולכים קצת לקראת הכלה והשושבינות מסבבין עם הכלה סביב להחתן כפי מנהג

ונצא לקראת כלה מלכתא ואמרי לה לקראת שבת כלה מלכתא.

ועי' בספר חמ"י שבת קדש פרק ה' דאיתא וז"ל והן היום שלימים וכן רבים פה ירושלים תוב"ב מחזיקים במנהג הקדמונים ויוצאים מחוץ לעיר השדה ברוב ששונים ועושים סדר קבלת שבת שם ושוב חוזרים ועושים אותם בביתם סביב לשולחנם וכו' פנימה ופנה לסוכב כמ"ש הרב ז"ל, ובימי גרושי כי גרשוני היום מהסתפח בנחלת ה', במקומות שעברתי בהם לא הורשתי לעשות כאלה מכח כמה סיבות ונהגתי לצאת החוצה אל עזרת בית הכנסת למקום אויר פנוי וראוי להקבלה לומר סדר קבלת שבת ושוב הייתי נכנס לבית הכנסת וכו' והן עוד היום מחזיקים בכל אותם המקומות במנהג זה לצאת אל העזרה מקום פנוי ומגולה, אלא שתפשו הדברים לפי פשטן כי הוא כדרך היוצא לקראת חתן וכלה אל פני חוץ ודי בזה, וכן ראוי לכל איש ישראל אשר יש בידו למחות ונשמעים דבריו לדבר על לב עם הקדש לנהוג כן בכל בתי כנסיות ובתי מדרשות לכבוד

הדרה של שכינה שלא יקבלו אותה במקומותם תוך בית הכנסת דנהיג קלנא בשכינתא חס ושלום. עכ"ל. אולם עיין בערוה"ש באו"ח סימן רס"ב דאיתא וז"ל וילבש בגדי שבת, וישמח בביאת שבת כיוצא לקראת המלך, וכיוצא לקראת חתן וכלה, כדאיתא בגמרא רבי חנינא מיעטיף וקאי אפניא דמעלי שבתא אמר בואו ונצא לקראת שבת המלכה וכו' ועכשיו אנו אומרים לכבודה מזמורים ולכה דודי, ובחרוז האחרון עומדים וחוזרים פנינו כלפי הפתח, ואומרים בואי בשלום בואי כלה בואי כלה, ויש שהיו יוצאים לשדה לקבל שבת, ויש לחצר בית הכנסת, ואנחנו לא ידענו מזה. עכ"ל.

הרי מבואר דלמעשה אין אנו יוצאים לקראת שבת המלכה, ואפשר דמאותו הטעם לדידן אין החתן יוצא לקראת הכלה, ומה שיהי' הפירוש בהא שאין אנו יוצאים לקראת שבת המלכה גם יהא הפירוש בהא שאין אנו יוצאים לקראת הכלה.

ובאמת אפשר שיש בזה מחלוקת, דעע"ש

במס' שבת דאיתא רבי ינאי לביש מאניה מעלי שבת ואמר בואי כלה בואי כלה, ועע"ש במס' ב"ק דאיתא רבי ינאי מתעטף וקאי ואמר בואי כלה בואי כלה, ועי"ש במהרש"א דאיתא וז"ל גמ' בואו ונצא לקראת כלה כו' קרא השבת כלה ע"פ מ"ש לכל יש בן זוג ולי לא נתת בן זוג א"ל כנסת ישראל יהיה בן זוגך כו' והשבת גופיה היא כנשואה לישראל וכו' ולזה אמר ר"ח בפניא דמעלי שבתא דהיינו בע"ש קודם כניסתה בואו ונצא לקראת כו' דדרך החתן לצאת לקראת הכלה כמ"ש ה' מסיני בא יצא לקראתם כו' כחתן היוצא להקביל פני הכלה כו' כפרש"י פרשת וזאת הברכה, ואמר דרבי ינאי מדה אחרת היתה לו שלא אמר נצא לקראתה ואדרבה הוה קאי ועומד במקומו והיינו דבכניסתה אמר בואי כלה כו' שהכלה תבא אליו כדרך הכלה אחר כניסתה לחופה שתבא מבית אביה לבית בעלה ולזה כפל הענין בואי כלה בואי כלה דר"ל בואי כלה לחופה ואח"כ בואי כלה לבית בעלך וק"ל. עכ"ל.

וא"כ אפשר שיש שיטות שחולקים על כל הנ"ל וסוברים שאין ענין שהחתן יוצא לקראת כלה ועפ"י הוא דאין אנו נוהגים שהחתן יוצא לקראת כלה.

(ובאמת יש פירוש אחר בהרמז)
דהנר המערבי ואלייבי' ליכא ענין דיוצא חתן לקראת כלה, דעי' ביהל אור על הזוהר ח"ב דף קנח ע"א דאיתא וז"ל שבע כו', דהיא בת שבע כלילא מז' ספירות כמ"ש, איהו כו' ואיהו כו' צ"ל איהי ואיהי, ור"ל כי שני בחינות במלכות, א' אצל ת"ת וא' תחת יסוד כמ"ש, ולכך היא באמצע אצל ג' ספירות חג"ת נקראת נר מצוה ואצל נה"י נקראת נר מערבי, וז"ש שני מערבי עדות שהשכינה שורה כו'. עכ"ל. ועיין בספר בית עולמים דף קכח ע"ב ד"ה והוא דאיתא וז"ל וז"ש להעלות נר תמיד שנוק' נק' נר כידוע ובזיווג היא עולה מבריאה לאצילות, ומ"ש תמיד הוא שרצונו ית' הוא שיהיה זיווג דו"נ מתמיד לעולם כמו שיהיה לע"ל וז"ס נר מערבי שהיה דולק כל היום והוא היה עדות ששכינה שורה בישראל

שהיה סימן לזווג ז"נ כמבואר. עכ"ל. ועע"ש ביהל אור בדף רמט ע"א דאיתא וז"ל וזהו סוד נר מערבי שהיה תמיד דולק והוא נרו שהוא בסוד מערב כמ"ש שכינה במערב, וז"ש עדות שהשכינה שורה בישראל והוא נר הזה. עכ"ל.)

[אבל עי' בזה"ק ח"ג דף רעב ע"ב דאיתא צריך לתקנא ליה מסבה שפירא בכמה כרים וכסתות מרקמן, מכל דאית בביתיה, כמאן דתקין חופה לכלה, דשבתא אייה מלכתא ואיהי כלה, ובגין דא הוו נפקי מארי מתניתין ערב שבת לאקדמותי לארחא, והוו אמרי באי כלה באי כלה, וצריכין לאתערא שירה וחדוה בפתורא לגבה. ועי' בתיקו"ז (דף סט ע"א) דאיתא ויקדש אותו, ויברך דא ברכה, ויקדש דא קדושה, ולגבי תרווייהו הוו נפקי קדמאי לקדמות כלה, והוו אמרי תרי זמני באי כלה באי כלה, בההוא זמנא קול חתן וקול כלה. הרי משמע דאף להצד שאומרים "באי כלה" ד"נפקי". ומאידך גיסא לכאורה יש סיוע להצד שיש שיטה דלא סברי שיש

בעניינא דקבלת שבת האי ענין דיוצא חתן לקראת כלה, דעי' בטור באו"ח סימן רס"ב דאיתא וז"ל וישמח בביאת שבת כיוצא לקראת המלך וכיוצא לקראת חתן וכלה כדאיתא בפ' כל כתבי ר' חנינא מעטף וקאי בפניא דמעלי שבתא ואומר בואו ונצא לקראת שבת מלכתא ר' ינאי אומר בואי כלה בואי כלה. עכ"ל.]

וצע"ע בכ"ז.

ד

הנה יש מיישבים הענין באופ"א, דיש סוברים שבאמת גם לדידן יש לנהוג שהחתן יוצא לקראת כלה, דעי' בספר מצהלות חתנים עמ' קנ"ב דאיתא וז"ל הגרשז"א זצ"ל היה מורה לחתן בשעה שהכלה התקרבה לחופה לצעוד כמה פסיעות לקבל פני הכלה, שלמי שמחה עמ' קע"ה. עכ"ל. ועי' בספר אליבא דשמואל עמ' תי"ט דאיתא וז"ל כשהכלה היתה מגיעה לחופה היה אומר לחתן להסתובב לקבלה ולהתקדם לקראתה וכמדומה שפעם אמר כחתן יוצא לקראת כלה. עכ"ל. וכן עי' בספר אגן הסהר (הנהגות

הגר"א גנחובסקי) ח"א עמ' תס"ב דאיתא וז"ל בעת שהכלה מתקרבת לחופה פוסע החתן לקראתה. עכ"ל. וכן ע"י בספר וישמע משה ח"א עמ' שנ"ט דאיתא וז"ל שאלתי (להגריש"א ז"ל) אם חתן מתחת החופה צריך ליצא לקראת כלל בעת בואה לחופה, והשיב שנוהגים כן. עכ"ל.

אולם זהו יישוב להני מקומות שנוהגים כדברי הני גדולים, אבל למקומות שלא נוהגים כן, וכדמדוייק בדברי הקצ"ש"ע ודעימ' הנ"ל, הדרא קושיא לדוכתא.

ובחמלת ד' עלי שו"ר הא דאיתא בקובץ בית אהרן וישראל (גליון רכ"ה עמ' ק"ב) וז"ל המנהג הקדום וכו' הוא כמובא בשלחן העזר שרק שני השושבינים יוצאים ב' ג' פסיעות לקראת הכלה אך החתן אינו יוצא לקראתה, ושאלתי את הגריש"א זצ"ל והלא בגמ' (ברכות נט ע"ב תענית ו ע"ב) אמרו כחתן היוצא לקראת כלל, ומדוע אין מקיימים זאת, והשיבני שבוזה שהחתן הולך עם שושביניו אל

הכלה לכסותה (באדקי"ן) הרי הוא יוצא לקראת כלל ובוזה מקיימים דברי הגמ'. עכ"ל.

הנה בפרקי דר"א וברש"י בפרשת יתרו מבואר דהענין דיוצא חתן לקראת כלל מישך שיין למקום החופה, וא"כ לכאור' יש בזה חידוש לומר שבוזה שהחתן הולך עם שושביניו אל הכלה לכסותה (באדקי"ן) הרי הוא יוצא לקראת כלל. אולם אפשר דהכוונה בזה כהצד שבהבאדקי"ן היא הנישואין, דלפ"ז מקום הבאדקי"ן הוא גופא מקום החופה. אבל הרבה שיטות סוברות דלא שיין לומר שבהבאדקי"ן היא הנישואין כלל כיון שהוא לפני הקידושין, ולכך ביארו באופ"א למה עושים הבאדקי"ן (עיין מה שהארכתי בזה בעז"ה בספר עמק החתונה), ולשיטות אלו הדרא קושיא לדוכתא, איפה אנו מקיים שהחתן יוצא לקראת כלל.

וצע"ע בכ"ז.

ה

הנה יל"ע אם יש ליישב הענין באופ"א. ובהקדם, דהנה משמע בכמה מקומות במסכת

כתובות דסעודת נישואין נעשית בעיקר על ידי החתן. ע"י בדף ב ע"א דאיתא אמר רב יהודה אמר שמואל מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד ותינשא באחד בשבת שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לבית דין שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא טורח בסעודה שלשה ימים אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת וברביעי כונסה. וכ"ה בברייא בדף ג ע"ב דתניא מפני מה אמרו בתולה נשאת ליום הרביעי שאם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד ותנשא באחד בשבת ואם היה לו טענת בתולים היה משכים לב"ד שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא אדם טורח בסעודה שלשה ימים אחד בשבת ושני בשבת ושלישי בשבת וברביעי כונסה. ועיין בדף ד ע"א דתני' הרי שהיה פתו אפוי וטבחו טבוח ויינו מזוג ומת אביו של חתן או אמה של כלה מכניסין את המת לחדר ואת החתן ואת הכלה לחופה ובוועל בעילת מצוה ופורש ונוהג שבעת ימי המשתה ואחר כך נוהג

שבעת ימי אבילות וכל אותן הימים הוא ישן בין האנשים והיא ישנה בין הנשים ואין מונעין תכשיטין מן הכלה כל שלשים יום ודוקא אביו של חתן או אמה של כלה דליכא איניש דטרח להו אבל איפכא לא, ופירשו כל המפרשים דאמה של כלה טורח בתכשיטין ואביו של חתן טורח בסעודה. ועיין בדף ה ע"א דאיתא אמר מר בין כך ובין כך לא יבעול לא בערב שבת ולא במוצ"ש בשלמא בערב שבת משום חבורה אלא במוצאי שבת אמאי לא אמר רבי זירא משום חשבונות (פרש"י משום חשבונות שאם יכנוס למוצאי שבת יעשה סעודה בלילה ויחשוב בשבת מהו צריך להוציא וכתוב ודבר דבר) וכו' אמר רבי זירא גזירה שמא ישחוט בן עוף אמר ליה אבבי אלא מעתה יום הכפורים שחל להיות בשני בשבת ידחה גזירה שמא ישחוט בן עוף התם דלנפשיה לא טריד הכא דלאחרים טריד. ועיין בדף י ע"א דאיתא איתמר אמר רב נחמן אמר שמואל משום רבי שמעון בן אלעזר חכמים תקנו להם לבנות ישראל לכתולה מאתים ולא למנה

שאין לו ריוח אבל יש לו ריוח אין צריך להודיעו ומודה רבי יהודה במוכר את האם לחתן ואת הבת לכלה שצריך להודיעו בידוע ששניהם שוחטין ביום אחד וכו', למה לי למיתני את האם לחתן ואת הבת לכלה מלתא אגב אורחיה קמשמע לן דאורח ארעא למטרח בי חתנא טפי מבי כלתא.]

ועיין בבאר היטב על אה"ע סימן נ"ו ס"ק ג' דאיתא וז"ל מה שנותנין לאיש זמן יב"ח כדי להסחיר יב"ח כדי לפרנס א"ע בצרכי סעודה לחופה רש"י פרישה וכתב בה"י לפי שנוהגין עכשיו במדינת אלו דרובא שאבי הכלה עושה הסעודה של החופה אין נותנין לו זמן כ"כ כיון שאבי הכלה עושה הסעודה של החופה א"כ א"צ לטרוח בצרכי סעודה רק בבגדיו ודברים אחרים ואין כאן טרחה גדולה כ"כ ודי לו בזמן שלשים יום או קצת יותר לפי ראות עיני הב"ד ע"ש. עכ"ל. ועיין בערוה"ש בסימן ס"ד סי"ב דאיתא וז"ל אם החתן אינו רוצה לעשות סעודה וקרובי הכלה רוצים שיעשה סעודה כופין אותו

מנה והם האמיניהו שאם אמר פתח פתוח מצאתי נאמן אם כן מה הועילו חכמים בתקנתם אמר רבא חזקה אין אדם טורח בסעודה ומפסידה. ועד"ז עיין במס' יבמות דף קז ע"א דאיתא בית שמאי אומרים אין ממאנין אלא ארוסות וכו' גמרא אמר רב יהודה אמר שמואל מאי טעמא דבית שמאי וכו' רבא אמר היינו טעמא דבית שמאי אומרים שאין אדם טורח בסעודה ומפסידה. ועי' בשו"ע אה"ע סימן ס"ד סעיף ד' דאיתא וז"ל אם החתן אינו רוצה לעשות סעודה, וקרובי הכלה רוצים שיעשה סעודה, כופין אותו שיעשה סעודה לפי כבודו ולפי כבודה. עכ"ל.

[אולם עיין במס' חולין דף פג ע"א דאיתא בארבעה פרקים בשנה המוכר בהמה לחבירו צריך להודיעו אמה מכרתי לשחוט בתה מכרתי לשחוט ואלו הן ערב יום טוב האחרון של חג וערב יום טוב הראשון של פסח וערב עצרת וערב ראש השנה וכדברי רבי יוסי הגלילי אף ערב יום הכפורים בגליל אמר רבי יהודה אימתי בזמן

שיעשה סעודה לפי כבודו ולפי כבודה, כן פסקו כל הפוסקים, ולפי כבודו הכוונה שאם משפחתו עשירים ממשפחתה ועושים סעודות יותר בהרחבה מבני משפחתה מחוייב לעשות כמשפחתו, ולפי כבודה הכוונה להיפך, דכללא הוא עולה עמו ואינה יודרת עמו, ומבואר מזה דלא לבד הכלה בעצמה ביכולתה לכופו לזה, אלא אפילו קרוביה וכגון שהיא שותקת, ואם היא אומרת שאינה מקפדת לא מסתברא שיהיה ביכולת הקרובים לכופו, ואפשר דגם בכה"ג יכולים לכופו דיכולים לומר נהי שהיא אינה מקפדת מ"מ יש זילותא לבני המשפחה, ומיהו האידנא דהכלה עושה הסעודה לית לן בה, ונראה דלמנהגינו יכול החתן ובני משפחתו לכופך להכלה שתעשה הסעודה לפי כבודו ולפי כבודה, דאם מקפידים ע"ז למה אין ביכולתם לכופה כמו שביכולת משפחתה לכופך אותו, וכן נראה עיקר לדינא. עכ"ל. הרי מבואר שבזה"ז הצד הכלה טורח לסעודה, דלא כמשמעות הש"ס והשו"ע.

[הנה הדברים נראים תמוהים לכאורה, למה נשתנה דבר זה מבזמן הש"ס. עיין בספר אפיקי ים בריש מסכת כתובות וז"ל בתולה נשאת ליום רביעי וכו' הענין כי נו"ה הם דו"נ איהו בנצח ואיהי בהוד, והם יום רביעי וחמישי של ו' ימי בראשית, ולכן בתולה נשאת ליום ד' שהחופה הוא שמכניסה לביתו והוא בדרגא דילי' בנצח יום ד', ואח"כ הבעילה בליל חמישי בדרגא דילה נוקבא שהיא בא אליו, וז"ס בריאת המאורות ביום ד' שהם שני המאורות הגדולים זיוגא דלהון, והוא מ"ש (כתובות ה ע"א) שנבעלת בחמישי משום דיש בו ברכה לדגים וכו' שהם תניני ימא נו"ה כידוע וידגו לרוב וכו', וכמ"ש (רע"מ שמיני מב ע"א) למה נמשלו ת"ח לדגי הים וכו', והנה בעת שהי' בהמ"ק קיים אז הי' ב' הכרובים משתמשים במקדש ואז הי' זיוגא בב' סטרין דלהון ולכן בתולה נישאת ליום רביעי, ובגלותא אז הייתה כאלמנה ואז חד כרוב אסתליק ולא נראה רקיע בטהרתה ונשאת בסט' דהוד לבד ולכן

נישאת ליום חמישי. עכ"ל. הרי מבואר דהחתן יותר שיך ליום הרביעי, והכלה יותר שייכת ליום החמישי, ומבואר דבזמן המקדש בתולה נישאת ליום הרביעי, ובזמן הגלות בתולה נישאת ליום החמישי, ולפ"ז י"ל דכמו שיש שינוי בין זמן המקדש לזמן הגלות לגבי יום הנישואין הוא הדין שיש האי שינוי לגבי מי שיך יותר לסעודת הנישואין. ועיין בספר שמחת עולם עמ' ש"ב דאיתא בשם מאיר עיני חכמים וז"ל עתה המנהג שהכלה מכינה סעודה על החתונה וכו' נראה לפע"ד שנתייחד המנהג הזה לדוגמת גאולה העתידה במהרה בימינו והוא על פי מה דאיתא בזהר ויקרא דף ו' ע"א תא חזי בכלהו גלותא דגלו ישראל לכלהו שוי זימנא וקיצא ובכולהו הוו ישראל תייבין לקודשא בריך הוא ובתולת ישראל הוה תבת לאתראה וכו' והשתא בגלותא דא בתראה לאו הכי דהא היא לא תיתוב הכי כזמנין אחריו והאי קרא אוכח דכתיב (עמוס ה' ב') נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל נפלה ולא אוסיף להקימה אין כתיב וכו'

ועל דא כתיב (שם ט' י"א) ביום ההוא אקים את סכת דוד הנופלת היא לא תוסיף קום כזמנין אחרנין אבל אני אקים את סכת דוד הנופלת וכו' ואפשר לומר שאנו מרמזין בזה שנוהגין לעשות הסעודה אצל הכלה והחתן בא אל הכלה שאנו מרמזין בזה לגאולה העתידה במהרה בימינו שבתולת ישראל לא תוסיף קום כזמנין אחרין דהוה עאלת ותבת קמי מלכא אלא האי זימנא לאו הוא כשאר זמנין אלא אנא אאיזל עם כל בני היכלא ואתבע עלה. עכ"ל.]

והנה י"ל דעיקר הענין ד"יוצא חתן לקראת כלה" היינו שכשהכלה הולכת לחתן אז החתן יוצא לקראתה. (ועיין בספר מצת שימורים שער תפילין דאיתא וז"ל המיין נוקבין שעולים לקראת מיין דוכרין כמ"ש רז"ל מאימתי מברכין על הגשמים, משעה שחתן יוצא לקראת כלה, דהיינו שהמיין דוכרין יוצאים לקראת המיין נוקבין שהכלה כבר העלתה, שאין טיפה יורדת מלמעלה שאין טפיים עולים כנגדה מן התהום. עכ"ל. ועיין בספר באר מים

חיים פרשת בלק פרק כ"ג דאיתא
וז"ל יציאת החתן לקראת כלה
הניכר בגשמים וכו' יעלה בסוד
אור חוזר איתערותא דלתתא מן
הכלה אל החתן וכו' ואז החתן
יוצא לקראת כלה אחרי שהיא
הולכת אליו. והבן. עכ"ל.) ולפ"ז

י"ל דכל זה הוא דוקא בזמן
הקדום שהכלה היתה הולכת
למקום החתן לנישואין, אבל
בזה"ז הוא להיפך, דהחתן הולך
למקום הכלה לנישואין, וא"כ
שוב לא שייך ענין "יוצא חתן
לקראת כלה".

❧ הקדמה לפרקים הבאים ❧

הנה "קידושין" עצמו כולל שני דברים, אמירת "הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל" ונתינת טבעת על האצבע של הכלה (והברכה היא ברכה על הקידושין ולא חלק מהקידושין עצמו). הנה כפי מה שראיתי, נוהגים למעשה להקדים האמירה להנתינה, [וכפי מה שראיתי בספר דברי שלום לאבן העזר ובספר נקודות הכסף חלק קידושין, גם ע"פ הסוד יש להקדים האמירה להנתינה], ועפ"ז הקדמתי הפרק דמיירי בהאמירה להפרקים דמיירי בהנתינה.

פרק ב

הרי את מקודשת לי
בטבעת זו
כדת משה וישראל

פרק ב

הרי את מקודשת לי בטבעת זו
כדת משה וישראל

ענף ה

המנהג לקדש עם נוסח "הרי את מקודשת לי
בטבעת זו כדת משה וישראל"

בהרבה קדמונים. לדוגמא, עיין בכל בו בהל' אישות סימן ע"ה דאיתא וז"ל טעם למה נהגו כל ישראל לקדש בטבעת שאין בו אבן או מרגל"י שלא תתן לבה

הנה מנהגינו הוא לקדש עם נוסח "הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל". וכ"ה בכל הסידורים. והנה ניהוג זה לא הוזכר בתלמוד כלל, אבל הוא הוזכר

שאומר לה הרי את מקודשת לי בטבעת קידושין זו כדת משה וישראל. עכ"ל. ועיי"ש בערוה"ש בריש הסימן דאיתא וז"ל וכן המנהג אצלינו לומר "הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל" וזהו לשופרא דקדושין וכו', במדינתנו המנהג פשוט לקדש בטבעת של כסף או של זהב, ומייחדין עדים מיוחדים שיראו הקדושין, ונכון לעשות כן כיון שיש הרבה קרובים בעת החופה, ואומר לה בפניהם "הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל", והעדים רואים כשמים הטבעת על אצבעה, וטבעת קדושין יש לזה טעם נכון בחכמת הנסתר וכו' ומה שאומרים "כדת משה וישראל" יש לזה יסוד בגמ' שאמרו בכ"מ כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש וכו'. עכ"ל. ועיין בתפא"י על מסכת בכורות פ"ט בועז אות ב' דאיתא בתוה"ד וז"ל תדע דהרי מעשים בכל יום דאמרין הרי את מקודשת לי בטבעת זו וכו'. עכ"ל.

ובאמת מוכח דניהוג זה לא יכול להיות הוזכר בתלמוד, דהרי עיין לקמן בפרק ג' שיתבאר בעז"ה דכל הענין

אל המרגלית ותחשוב דהיא שוה דמים יקרים ויהיה הדבר להפך ונמצאו קדושה קדושי טעות ונותן הטבעת באצבעה ואומר הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל. עכ"ל. ועי' בקובץ שיטות קמאי למס' כתובות דף ז ע"ב מה שהביא מספר הנייר וז"ל נהגו בשעת כניסת העם לזמן עידי קידושין ולהראות להם טבעת מן הקידושין בלא אבן דלא ליהוי כקידושי טעות ואומ' הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל. עכ"ל. ועיי"ש בשם תניא רבתי (סי' פ"ט) וז"ל שנו חכמים ז"ל האשה נקנית בשלש דרכים בכסף בשטר ובביאה ומשקידש אותה באחת מן הדרכים האלו אסורה לכל כהקדש ומנהגנו לקדש בטבעת. וכשמקדש אותה אומר הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל. עכ"ל. ועיין בשו"ת הרשב"א ח"א סימן א' קפ"ו דאיתא וז"ל שאלת, ראובן שקדש את לאה בכלי כגון כוס או בגד ואמר לה הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל אם היא מקודשת אם לא. עכ"ל. ועיין בבאר היטב על אה"ע סימן כ"ז ס"ק ג' דאיתא וז"ל מנהגינו עכשיו

לקדש בטבעת לא הזכר בתלמוד, לקבוע נוסח "הרי את מקודשת וא"כ בודאי אי אפשר להתלמוד, לי בטבעת וכו'".

ענף ו

האם זהו מנהג גמור לקדש עם הנוסח הנ"ל שחייבים לקיימו

עייין בענף הקודם. והנה יל"ע
האם זה חשיב מנהג גמור
לומר "הרי את מקודשת לי בטבעת
זו כדת משה וישראל". ונפק"מ
למי שמאיזה סיבה אינו רוצה
לומר האי נוסח, האם כל כמיני
עכ"פ לכתחילה לומר נוסח אחר
או האם צריך לעשות כהמנהג
ולומר האי נוסח. וצע"ע למעשה.
וע"ע לקמן.

ענף ז

טעם ע"פ הסוד לקדש עם הנוסח הנ"ל

א
עייין בספר טעמי המצות בפרשת
כי תצא דאיתא וז"ל יש בנוסח
הרי את מקודשת לי ל"ב אותיות
כנגד ל"ב נתיבות חכמה. עכ"ל.
ועייין בסידור ר' אשר דאיתא
וז"ל תכוין כי הקידושין
הם בסוד חכמה הנקרא קודש,
והכוונה שהאדם מושך ונכנסים
בו מקיפי חכמה אז הוא ראוי

לאשה ומאיר בה ואמנם לכן יש בנוסח זה ל"ב אותיות נגד ל"ב נתיבות החכמה. עכ"ל.

והנה רק יש בזה ל"ב אותיות אם אומרים "בטבעת זו", אבל אם אומרים "בכסף זה" או "בדבר זה" לית בזה ל"ב אותיות.

לפ"ז נמצא שזה שנוהגים לומר הנוסח הנ"ל אינו נוסח בעלמא, אלא הוא נוסח מיוחד עם סודות נפלאים.

[ועיין גם בספר תיקונים חדשים] תיקונא שבעין דאיתא בתוה"ד וז"ל ואי תימא שכינתא ודאי איהי עזקא, אצבעא דא צדיק, אי הכי אתחזי דנוק' אצטריך לה למיהב קדושין לדכורא עזקא באצבעאב אבל ת"ח כלא רזא עלאה, דאוקמוה הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל, משה דא מקורא סתים, וישראל דא ישראל זוטא, שכינתא דת דלהון איהי ודאי. עכ"ל. ועיין בספר אגרא דכלה פרשת תרומה דאיתא וז"ל שהוא הקנאת אור מקיף דחכמה שיש בה ל"ב נתיבות כמ"ש האר"י ז"ל בכוונת הנוסח הרי את מקודשת לי בטבעת זו

[עיינן בביאורי אגדות (אפיקי ים) למס' גיטין דף סח ע"א דאיתא וז"ל ועזקתא ידוע שהוא טבעת הקדושין דאתקדשת בו כלה שהוא סוד חכמת שלמה דסלקא לעילא לחכמה עילאה שהוא סוד י' על ו', והוא שיר השירים אשר לשלמה וכמ"ש (מ"א ה':) ותרב חכמת שלמה, וכמ"ש בתיקונים (ד' כה ע"א) והא שיר מתי יתער בזימנא דתאבדן סמאל ומנון דילי' וכו' ובההוא זימנא וכו' ותרב חכמת שלמה וכו' כמ"ש בפ"י רבינו שם, ושם (ד' מז ע"ב) ועל מאן סליקת על עד"א דאיהו ו' דאיהי כריכא ב' כעזקא באצבעא וכו' עד דסליקת לאות י' דאיהו אבא וכו' כדכתי' ה' בחכמה יסד ארץ וכו', (ושם) טול קשת בידך דאיהו כגוונא דאצבעא ועזקא ב' טול לי' ודרך לי' לגבה וכו' צריך למדרך קשת לגבה דאיהי צדיק ומיני' נחיתת ואיזדריקת באתרהא וכו', וע"ש בפ"י רבינו שקשת הוא יסוד ועזקא עט' היסוד,

כדת משה וישראל, שיש בה ל"ב
אותיות. עכ"ל.]

ב

הנה כיון שנתבאר שיש למנהג
זה לומר הנוסח הנ"ל טעם
גמור ע"פ הסוד, יל"ע אם יש
מזה יותר סיבה דחשיב מנהג גמור
ואי אפשר לשנות, דהכא נוהגים
ע"פ הסוד ולא כל כמיני' שלא
לנהוג ע"פ הסוד. וצע"ע למעשה.

ובל זה מכוון מאד עם מה
שיתבאר לקמן בעז"ה בפרק
ג', דכל הענין לקדש עם "טבעת",
שהוזכר בהאי נוסח, הוא בעיקר
ע"פ הסוד.

ענף ח

יש להעיר דבתיקון"ז גופא איכא נוסחא אחרינא

"תהא לי מקודשת בטבעת זו".
וכ"ה גם להלן בתיקון"ז (בדף נה
ע"ב) איהי קדושין דיליה מסטרא
דשמאלא, בגין דקדושה מסטרא
דלויים, כמה דאת אמר וקדשת
את הלויים, ועלה אתמר תהא לי
מקודשת בטבעת זאת, ואיהי ברכה
דיליה מסטרא דימינא, דאיהי
כהונה, הדא הוא דכתיב כה
תברכו את בני ישראל. [ואפילו
אם מוסיפים לנוסח זה "כדת

עיינ בענף הקודם שראינו שהנוסח
שאנו אומרים "הרי את
מקודשת לי בטבעת זו כדת משה
וישראל" הוא מכוון מאד על פי
הסוד. ויש להעיר בזה, דעי' לקמן
בפרק ג' שיתבאר בעז"ה דמבואר
בכל הפוסקים שעיקר המקור לכל
הענין לקדש בטבעת הוא ממה
שהבאנו שם מהתיקון"ז, יעו"ש,
והתם גופא יש נוסח אחרינא,
דעיי"ש דאיתא בתוה"ד הנוסח

וכתובה אנו עושים והיכא נקראת
התורה אירוסין דכתיב תורה צוה
לנו משה מורשה וארז"ל א"ת
מורשה אלא מאורשה הרי התורה
הושה בהרבה מקומות לכלה לכך
מתחיל החתן בה' הרי את מקודשת
כנגד ה' חומשי תורה. עכ"ל. ויש
להעיר דדוקא אם אומר "הרי את
וכו" אז החתן מתחיל בה', אבל
אם אומר נוסח הזוה"ק אינו
מתחיל בה'.

משה וישראל" לית בזה ל"ב
אותיות.] וצ"ע.

☆ ☆

עיינ בשו"ת תשבץ קטן סימן
תס"ד דאיתא וז"ל הר"ם
ז"ל אומר כי מה שאומר החתן
הרי את מקודשת לי כדת משה
וישראל לפי שמצינו בהרבה
מקומות שאירס הקב"ה לישראל
בתורה וכל אותן אירוסין ונישואין

פרק ג

המנהג לקדש בטבעת

פרק ג

המנהג לקדש בטבעת

ענף ז

הרבה מקורות שהמנהג לקדש בטבעת
אף דלית לה מקור בגמ'

בכסף בית שמאי אומרים בדינר
ובשוה דינר ובית הלל אומרים
בפרוטה ובשוה פרוטה, הרי דלא
הוזכר בזה "טבעת", וכן ע"י בכל
המסכתא דלא הוזכר טבעת כלל.

א

עיי' במשנה בריש מסכת קידושין
דאיתא האשה נקנית בשלש
דרכים וקונה את עצמה בשתי
דרכים נקנית בכסף בשטר ובביאה

וכן עיין ברמב"ם בהל' אישות דלא הזכיר טבעת כלל. ויותר מזה, עי' ברמב"ם בפ"ג מהל' אישות ה"כ דאיתא וז"ל המקדש בביאה הרי אלו קידושי תורה וכן בשטר מתקדשת בו מן התורה כשם שגומר ומגרש שנאמר וכתב לה ספר כריתות כך גומר ומכניס וכו' אע"פ שעיקר הדברים כן הוא נהגו כל ישראל לקדש בכסף או בשוה כסף וכן אם רצה לקדש בשטר מקדש, עכ"ל, הרי דהרמב"ם התייחס להסביר המנהג למעשה, אף דלית בזה חיוב מה"ת, ואפ"ה לא הזכיר טבעת כלל.

ב

אולם למעשה מנהגינו הוא לקדש בטבעת.

והנה ניהוג זה לקדש בטבעת הוזכר בהרבה קדמונים. לדוגמא, עיין בספר נחמיה פ"ז פמ"ו דכתיב "הנתינים בני צחא בני חשפא בני טבעות", ועיין בספר אוצר חילוף מנהגים שהביא מפירוש על עזרא ונחמיה המיוחס לרס"ג וז"ל בני טבעות שקלקלו אבותם עם ארוסותיהם קודם שיכניסו אותם לחופה והיו סומכין

על קדושי טבעות ומקלקלין עם ארוסותיהן בלא כתובה. עכ"ל. ועע"ש שהביא מאגרת רה"ג וז"ל בני טבעות שמקלקלין עם ארוסותיהם. עכ"ל. ועע"ש שהביא מראשונים וז"ל אמרו בתרגום ירושלמי ב' הדברות בדיבור הראשון ארעא רקדא שמיא זמרו כד אריס קיריס לברתיה דיעקב במיפקיה לחירות ממצרים באצבעתיה יהיב ליה חמש עיזקן דנהירן ועל כל עיזקא ועיזקא ארבע טבעין דבהירו. עכ"ל. ועע"ש שהביא מתשובות הגאונים וז"ל מאן דמקדש אשה וכו' ואין מנהגינו לכתוב בשעת אירוסין לא כתובה ולא דבר אלא בטבעת בפני ב' עדים אומר לה או לאביה כשהיא קטנה הרי את מקודשת לי בטבעת זו וכו' מעשה שהיה במקומו ראובן היה לו שתי בנות ושידך שמעון לאחת מהם ונתרצת לו וכך המנהג במקומו בשעה שהוא רוצה לקדש את הנערה אם בוגרת היא מרשת את אביה לקבל קדושיה ואם קטנה היא מקבל אביה קידושיה מדעתו כמנהג חכמים ובאין הקהל לבית הכנסת שמתפלל שמה אבי הנערה ומקבל קידושי בתו בבית הכנסת וראובן

זה היה תלמיד זנקן ובאו התלמידים והקהל לכית המדרש ועמר שמעון ממקומו ונתן קידושין לראובן והיו התלמידים בני רב נתן ז"ל יושבין בצדן פתח שמעון ואמר תהא בתך טקודשת לי בטבעת זו וכו'. עכ"ל.

ובן הרבה ראשונים הזכירו המנהג לקדש בטבעת. לדוגמא, עי' בתוספות במס' קידושין דף ט ע"א דאיתא וז"ל שיראי וכו' לא צריכי שומא לפי ששומתן ידוע קצת ואין רגילין לטעות בו כל כך אבל שאר דברים כגון אבנים טובות ומרגליות שיש שאינם טובות אלא מעט ורגילים לטעות בהרבה יותר משוויים צריכי שומא משום דלא סמכה דעתה ולפיכך נהגו העולם לקדש בטבעת שאין בה אבן. עכ"ל. ועי' ברא"ש שם בסיומן ח' דאיתא וז"ל שיראי וכו' לא צריכי שומא לפי ששומתן ידוע קצת ואין רגילים לטעות בו כל כך אבל שאר דברים כגון אבנים טובות ומרגליות אין בקיאות בשומתן ופעמים שטועין בהן הרבה צריכין שומא משום דלא סמכא דעתה לכך נהגו העולם לקדש בטבעת שאין בה אבן.

עכ"ל. ועיי"ש במאירי בדף ז ע"ב דאיתא וז"ל חכמי התוספות כתבו שלא אמרו שיראי לא צריכי שומא אלא בשיראין וכיוצא בהן שרוב בני אדם יודעין קצת שומתן אבל אם נתן לה נופך או מרגלית שאין רוב בני אדם בקיאות בשומא שלהם כלל אין דעתה סומכת כלל עד שישומו לפניה על ידי בקיאים ואבנא דכוחלא הנזכרת למטה לא אבן של מרגלית היתה אלא אבן חקוקה שהיו נותנין בה כחול והוא דבר שערכו ידוע אלא שהוא מועט ונתפשטו מדבר זה לומר שלא לקדש בטבעת שיש עליה אבן עד שישומו את האבן לפניה מפני שדעתה אף על המרגלית ואף על פי שאמרו מלוה ופרוטה דעתה אפרוטה דוקא במלוה ופרוטה שהאחד בעין והאחד אינו בעין וודאי דעתה על אותה שהוא בעין אבל מרגלית וטבעת ששניהם בעין דעתה על שניהם ומכל מקום אין צורך בדברים אלו שהמקדש אינו מזכיר סך השווי אלא הרי את מקדשת לי בדבר זה וכל שהוא כן הרי הוא כאומר בכל דהו ר"ל במה שהן ובכל דהו הכל מודים שאין צריך שומא בשום דבר ואפילו אמרה סבורה הייתי שהוא

שוה יותר ולא היה בלבי להתקדש אלא בערך כך דברים שבלב הם והרי הוא כסבור הייתי שהיא כהנת ונמצאת לזוה שמקדשת ודאית כמו שיתבאר ומכל מקום דוקא כשהאבן היא אותה שהיא סבורה אלא שטועה בסך השווי אבל אם היתה אבן של זכוכית והיא סבורה שהיא מרגלית הואיל ואין דרך ליתן זכוכית בטבעת של זהב הרי זה כהטעתה והרי הוא כאומר שמרגלית היא הואיל ורוב העולם סבורין כך ואינה מקדשת ואפילו אמר לה בכל דהו שהיא סבורה שאמר לה בכל דהו על הערך ואם כן צריך שיודיעה בפירוש שהיא של זכוכית או שיאמר לה בכלל שתתקדש בה אי זה דבר שיהיה הואיל ומכל מקום שוה פרוטה וכן בטבעת של כסף והוא מוזהב ואפילו אמרה בלבי היה להתקדש אף על דעת זה אינו כלום ומתוך שהרבה רבנים מסכימים בכך נהגו להחמיר שלא לקדש בטבעת עם אבן אלא אם כן מודיעין אותה בפירוש שלא יהא דעתה אלא על הטבעת. עכ"ל. ועיין בכל בו בסימן ע"ה דאיתא וז"ל טעם למה נהגו כל ישראל לקדש בטבעת שאין בו אבן או

מרגלי' שלא תתן לבה אל המרגלית ותחשוב דהיא שוה דמים יקרים ויהיה הדבר להפך ונמצאו קדושיה קדושי טעות ונותן הטבעת באצבעה ואומר הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל, עכ"ל, ועיי"ש בסימן קמ"ג דאיתא וז"ל אם קדשה בטבעת סתם כדרך מנהג העולם ואח"כ נמצא שאינו של זהב או של כסף או של נחושת אמר הר"מ שהקדושין פסולין אלא אם אמר הרי את מקודשת לי בטבעת זאת כמה ששוה אפילו אינו שוה אלא פרוטה שלכך נהגו העולם לומר לעדי קדושין בשעת קדושין טבעת זו שוה פרוטה בטוב בפני האשה שאף אם תהיה מנחש' אין זו טענ' משכבר הודיעו לה. עכ"ל. ועי' בספר צרור החיים (דרך האחד עשר דיני החופה סימן א') דאיתא וז"ל המקדש את האשה צריך לקדשה בפני עדים כשרים ובשוה פרוטה, והפרוטה חצי שעורה מכסף, ונוהגין לקדש בטבעת שאין בה אבן, והטעם כדי שלא תעלה בדעתה שהיא חשוכה הרבה והיא אינה חשוכה ואינה מקודשת אלא לדעת שהיא שוה כל כך ונמצא שאין קדושיה קדושין. עכ"ל.

הרי חזינן שזה היה כל כך פשוט לכל הני ראשונים שמקדשים עם טבעת, רק דנו אם יש להקפיד לקדש בטבעת שאין בה אבן.

ועיין בספר השטרות (שטר השישי, שטר אירוסין) לרבינו יהודה בר ברזילי הנשיא דאיתא וז"ל והאידנא לא צריכינן לכל הני דקדוקי (שיש בשטרי אירוסין) דנהיגי עלמא לקדש בטבעת של זהב ואין מקדשין בביאה ולא בשטר כלל, ונסתלקו מכל המקומות קידושי ביאה ושטר ולא נהגינן בהו אלא בכסף בלבד. עכ"ל.

ועיין בשו"ת הרשב"א ח"א סימן א'קפ"ו דאיתא וז"ל שאלת, ראובן שקדש את לאה בכלי כגון כוס או בגד ואמר לה הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל אם היא מקודשת אם לא, מי נימא כיון שאמר בטבעת וטבעת אין כאן אינה מקודשת, או נימא כיון שהיה מדבר עמה על עסק קדושה אף על פי שאמר לה בטבעת זו לא היתה הכונה אלא לומר לשון המורגל שנהגו לקדש בטבעת, וכיון שהיא אינה מבחנת בין טבעת לכלי גם הוא לא הבחין

שאינו יודע ושניהם מודים שלשם קדושין נתכוונו הרי זו מקודשת וכו', תשובה, תחלת כל דבר צריך אני להעירך על ענין שצריך לחוש אליו לפי שלא בא בכתבך מבוואר במה קדשה, שאתה כתבת שקדשה בכלי, וחושש אני שמא קדשה וכו' שהם מורגלים שיש בהם אבנים טובות ומרגליות, וכבר ידעת דברי רבינו תם ואסמכתו במה שאמרו והלכתא שיראי לא צריכי שומא, דדוקא שיראי אבל באבנים טובות ומרגליות אינה מקודשת ואפילו אמר לה בכל מה שהוא שוה, ואיני רואה להאריך עמך בזה לדעתי שאין צריך אלא הערה לבד, ועל כן אנו נזהרים לקדש בטבעת שאין בה אבן טובה וכו'. עכ"ל. ועיי"ש בסימן א'קפ"ט דאיתא וז"ל שאלת, אשה שהיתה משודכת לראובן, וראובן זה סעד בבית חמיו ובקש ממנו שיושיב המשודכת שלו עמהן בשולחן ולא רצה חמיו להושיבה עמהם עד שיתן לה טבעת, ונתינת טבעת הוא אצלם כנתינת קידושין וזה פשוט אצלם וכו', נתרצו בכך ראובן ואבי הנערה והיא בוגרת, והביאה לפניהם ונתן לה ראובן טבעת בפני כל המסובין, והיו

ג

ויש להוסיף, דזהו כל כך חשוב לאינשי לקדש בטבעת, שמחמת הענין המיוחד לקדש בטבעת נכנסו לעקולי ופשוטי, דעיי"ש ברא"ש בסימן כ' דאיתא וז"ל ראיתי באשכנז שרגילין לקדש בטבעת שאולה נתתי את לבי לדרוש ולתור מאין הרגילים דלכאורה אינה מקודשת כיון שקבלה הטבעת אדעתא שהיא שלה ואינה שלה כי היא צריכה להחזירתה לבעלים נמצא שקדשה בגזל דאחרים ואינה מקודשת, וראיתי בספר החכמה שיסד רבינו ברוך ז"ל ממגנצא ומה שכתב מקצת בני אדם לקדש בטבעת שאולה נראה דלאו שפיר עבדי ובעל העיטור ז"ל כתב והמקדש בטבעת שאולה איכא דמדמי ליה למתנה ע"מ להחזיר ובאשה אינה מקודשת ואיכא מאן דאמר סתם שאולה ל' יום ובההיא הנאה מיקדשה לא עבדינן בה עובדא ע"כ, ובספר הדינין שיסד רבינו משה הכהן ז"ל כתוב בתשובה אחת המקדש בטבעת שאולה מקודשת וכן נמצא בתשובה לר' שמשון ז"ל שהיא מקודשת ואני אומר אם השאילו לו הטבעת לזמן

בתוך אותן המסובין קרובים שהיו פסולים להם לעדות וכו', תשובה, כל שהדבר מפורסם אצלם שנתינת הטבעת סתם בתורת קידושין היא גם זו וודאי שהיתה משודכת לו וקבלה טבעת סתם הרי היא מקודשת. עכ"ל.

ועי' בקובץ שיטות קמאי למס' כתובות דף ז ע"ב במה שהביא מספר תניא רבתי (סימן פ"ט) וז"ל שנו חכמים ז"ל האשה נקנית בשלש דרכים בכסף בשטר ובביאה ומשקידש אותה באחת מן הדרכים האלו אסורה לכל כהקדש ומנהגנו לקדש בטבעת וכשמקדש אותה אומר הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל. עכ"ל.

ועיין באבני מילואים סימן כ"ז ס"ק ב' דאיתא בתוה"ד וז"ל מהני בתורת כסף בקידושין וכו' אפילו במטבע עיי"ש אלא שקדושת ישראל לקדש בטבעת. עכ"ל.

ועי' בש"ך עה"ת (שמות פ"ל פ"א) דאיתא וז"ל את שתי הטבעות, ראשי תיבות אשה, לזה נוהגים לקדש אשה בטבעת. עכ"ל.

ידוע וכו' ונתנו לו רשות להשאילה לאחר לקדש בה את האשה והודיעו שהיא שאולה בידו עד זמן פלוני ומסרו לה שהיא מקודשת בהנאת שימוש וקישוט שתוכל להתקשט בו עד זמן פלוני שמין אם יש בהנאת אותו קישוט שוה פרוטה מקודשת אע"פ שאין גוף הטבעת שלה דכל הנאת שוה פרוטה אשה מקודשת בה מידי דהוה אארווח לה זימנא דהלואה ונותנת מנה לאדם חשוב והיא מתקדשת לו באותה הנאה שקיבל המנה ממנה אבל בענין אחר אינה מקודשת כלל בטבעת שאולה וגרע טפי ממתנה ע"מ להחזיר דהוה מתנה ומקודשת מן התורה אלא דחכמים הפקיעו משום דדמי לחליפין ואתי למימר מתקדשת בחליפין אבל טבעת שאולה אם נתנה לאחר לא קנאה האחר וגזל היא בידו אמנם נראה לי אם יאמר לו השאילני טבעת כדי לקדש בו את האשה דהויא מקודשת דכיון שהשאל לו אדעתא לקדש בו את האשה אנן סהדי דגמר בלבו ליתנו לו באותו לשון שיועיל לענין קידושין שתהא האשה מקודשת בו כי אדעתא דהכי מסר לידו הטבעת ואם לא יועיל בלשון שאלה יהיה

בלשון מתנה לכל הפחות תהיה מתנה על מנת להחזיר והויא מקודשת ויקנהו מן האשה ויחזירנה לו או יחזיר לו דמיו וחזרת דמים הויא חזרה אפילו לרבנן דפליגי ארשב"ג באיצטלות (גיטין דף עד ע"א) דדוקא התם דלצעורה קא מיכוון והא לא ציערה. עכ"ל. ועיין במרדכי לקידושין אות תפ"ה דאיתא וז"ל ומה שנהג העם לקדש בטבעת שאולה נראה דלאו שפיר עבדי ואפילו אם מניחים אותה בידה עד שיתנו לה אחרת הא אמרי' מנה אין כאן משכון אין כאן. עכ"ל. ועיין בדרכי משה על אה"ע סימן כ"ח דאיתא וז"ל אחרי שהגאונים חולקין בדין המקדש בטבעת שאולה טוב ליהזר שלא לקדש בה וכן משמע בהגהת מרדכי דקדושין דף תרנ"ח ע"ד אבל כבר פשט המנהג לקדש בטבעת שאול כדי לקדש בה. עכ"ל. וכ"ה בט"ז שם. ועיי"ש בחלקת מחוקק בס"ק ל"ה דאיתא וז"ל (שאל כלי מאשה שיש לה בעל, וקידש בו, חוששין לקידושין, אע"פ שכל מה שקנתה אשה קנה בעלה ולא שאל מן הבעל) כלומר אעפ"י שהודיעה שרוצה לקדש בו

דמסתמא אין הבעל מקפיד ליתן במתנה ע"מ להחזיר וגם הרשב"א לא החליט הדבר שלא יהיו קידושין גמורין דהא כתב הרי היא מקודשת ולכל הפחות ספק מקודשת. עכ"ל.

אשה מ"מ לא הוי רק ספק קידושין הואיל ובלא ידיעת בעלה עשתה ועכשיו נוהגין להקל קצת בזה כשאין להחתן טבעת שואלין מאשה אחרת העומדת שם בשעת החופה אף בלא רשות בעלה משום

האם יש עוד מקור להמנהג לקדש בטבעת מיהודה ותמר

חותמך זה הטבעת שאתה חותם בה, וקדשני כדת משה וישראל, וקדשה בשני עדים, דאדם חשוב אינו הולך בלא שני בני אדם עמו. עכ"ל. וראיתי שיש מביאים מקור מזה להמנהג לקדש בטבעת.

אבל לכאורה תמוה, דהרי יהודה נתן החותם בתורת ערבון, ולא בתורת לקדש על ידו, ועיי"ש בדוב"ת דאיתא וז"ל ותאמר אם תתן ערבון י"מ שבא עליה בקידושין וכן מפרשי' מה תתן לי כי תבוא אלי כלומר במה תקדשני ויאמר אנכי אשלח גדי עזים וגו', ותאמר אם תתן ערבון וגו' ויאמר

עיי"ן בפרשת וישב דכתיב לגבי יהודה ותמר "ויט אליה אל הדרך ויאמר הבה נא אבוא אליך כי לא ידע כי כלתו הוא ותאמר מה תתן לי כי תבוא אלי, ויאמר אנכי אשלח גדי עזים מן הצאן ותאמר אם תתן ערבון עד שלחך, ויאמר מה הערבון אשר אתן לך ותאמר חתמך ופתילך ומטך אשר בידך ויתן לה ויבא אליה ותהר לו". ועיי"ש ברש"י דאיתא וז"ל חתמך ופתילך, עזקתך ושושיפך, טבעת שאתה חותם בה ושמלתך שאתה מתכסה בה. עכ"ל. הרי ד"חותמך" שנתן לה היינו טבעת. ועיי"ש במושב זקנים דאיתא וז"ל

וא"ת ואכתי היאך הועילו הקדושין והלא לא מסר לה הטבעת אלא בתורת משכון ואמרינן בקדושין קדשה בפרוטה והניח משכון עליה אינה מקודשת, וי"ל שהקנה לה הטבעת באותה שעה לגמרי אמנם לאחר מכן התנה עמה שאם שולח גדי עזים שתחזיר לו הטבעת כנ"ל. עכ"ל. וצע"ע בזה.

וגו' ותאמר חותמך ופתילך וגו', פי' טבעתך שאתה חותם בה וקדשה בטבעת, ותימה לה"ר משה וכי מה הועילו הקידושין והרי צריכים עדים ואפי' שניהם מודים כדאי' במס' קדושין, וי"ל דמסתמא אדם חשוב כיהודה לא היה יוצא לדרך בלא שנים רעהו ואחר עמו כמו תלמיד חכם וקדשה בפניהם,

ענף י

האם זהו מנהג גמור לקדש בטבעת שחייבים לקיימו

בטבעת (ונפק"מ מיוחדת היכא שאין מוציאים הטבעת, האם ליכנס בהעקולי ופשרי הנ"ל לקבל טבעת מאחר או האם לקדש עם איזה דבר אחר שכבר הוי של החתן). וצע"ע למעשה. וע"ע לקמן.

עיי' בענף הקודם. הנה עפכ"ז יל"ע האם זה חשיב מנהג גמור לקדש בטבעת. ונפק"מ למי שמאיזה סיבה אינו רוצה לקדש בטבעת, האם עכ"פ לכתחילה כל כמיני' לקדש בדבר אחר או האם צריך לעשות כהמנהג לקדש

ענף יא

רמז להמנהג לקדש בטבעת מהגימטריות ד"טבעת" ו"קידושין"

עיינ בענפים הקודמים. ויש להוסיף לזה רמז, ד"טבעת" הוא בגימ' תפ"א דהיינו הגימ' ד"קידושין" עה"כ.

ענף יב

דברי החינוך להסביר המנהג לקדש בטבעת ע"פ הפשט

עמה, ולא יבוא עליה כבוא על הזונה מבלי מעשה אחר קודם ביניהם, וגם נאמר שהוא כדי שתתן אל לבה לעולם שהיא קנויה לאותו האיש ולא תזנה תחתיו ולא תמרוד בו ותתן לו יקר והוד לעולם כעבד לאדוניו, ובכן יהיה שבתם וקימתם בשלום לעולם ויתקיים הישוב ברצון האל שחפץ

בענפים הקודמים. והנה פשיטא דהדברים צ"ב, למה נהגו דוקא לקדש בטבעת.

והנה עיין בספר החינוך במצוה תקנ"ב, מצות קידושין, דאיתא וז"ל משרשי המצוה שתצוונו התורה לעשות מעשה באשה יורה ענין זיווגם טרם ישכב

והנה כיון דמבואר בדברי החינוך שיש למנהג זה לקדש בטבעת טעם גמור, יל"ע אם יש מזה יותר סיבה דחשיב מנהג גמור ואי אפשר לשנות. וע"ע לקמן.

בו, ומהיות מיסוד המצוה מה שזכרתי, נהגו ישראל לקדש בטבעת להיות בידה תמיד למזכרת, ואף על פי שבשוה פרוטה לבד אפשר לקדש מן הדין. עכ"ל.

ענף יג

בפוסקים מבואר דהביאור להמנהג לקדש בטבעת הוא ע"פ הסוד

הקבלה וכו'. עכ"ל. ועיי"ש בערוך השולחן דאיתא וז"ל במדינתנו המנהג פשוט לקדש בטבעת של כסף או של זהב, ומייחדים עדים מיוחדים שיראו הקדושין, ונכון לעשות כן כיון שיש הרבה קרובים בעת החופה ואומר לה בפניהם "הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל", והעדים רואים כשמשים הטבעת על אצבעה, וטבעת קדושין יש לזה טעם נכון בחכמת הנסתר. עכ"ל. והוא ענין מעניין שכל הפוסקים רק הביאו טעם למנהג זה ע"פ הסוד.

עיינ בענף הקודם. הנה יש להעיר דאף דמבואר בחינוך שיש למנהג זה ביאור ע"פ הפשט, אבל בכל הפוסקים מבואר דביאור המנהג הוא ע"פ הסוד. עיינ בדרכי משה על אה"ע סימן כ"ז דאיתא וז"ל נהגו ג"כ לכתחלה לקדש בטבעת ויש לו טעם בתיקוני הזהר. עכ"ל. ועיי"ש ברמ"א בשו"ע דאיתא וז"ל וכן נוהגין לקדש בטבעת ויש להם טעם בתיקוני הזהר. עכ"ל. ועיי"ש בלבוש דאיתא וז"ל מה שנוהגין לקדש בטבעת יש בו סוד על פי

הנה כיון דמבואר בדברי הפוסקים דחשיב מנהג גמור ואי אפשר שיש למנהג זה לקדש בטבעת טעם גמור ע"פ הסוד, ולא כל כמיני' שלא לנהוג ע"פ יל"ע אם יש מזה יותר סיבה הסוד. וצ"ע למעשה.

ענף יד

המנהג לקדש בטבעת המורה על אור מקיף שהחתן נותן להכלה

כי אין הרוח הפנימי נכנס בה עד שיכנס אור המקיף של זה הרוח בתחלה וענין זה נתבאר בסבא דמשפטים בענין ההוא רוחא דשדי בגווה בביאה ראשונה. עכ"ל.

(עיי' בספר משנת חסידים מסכת חתונה ומילה פרק א' דאיתא וז"ל ויקדש אותה ויכוין שעל ידי הקדושין נותן לה סוד אור מקיף אחד מבחינת רוחו. עכ"ל.)

והנה חשבתי דלפ"ז מובן מאד למה מקדשין דוקא בטבעת, שזה מורה היטב על

א

עיי' בענף הקודם. והנה יל"ע מהו הביאור ע"פ הסוד להאי מנהג. והנה עיי' בשער המצות בפרשת כי תצא דאיתא וז"ל מצות הקדושין כתיב כי יקח איש אשה ובעלה וגו' דע כי ע"י הקידושין שאדם מקדש לאשתו נמשך אליה חד רוחא מכח רוחו של בעל והוא בבחינת אור מקיף ואחר שכבר נמשך לה אור מקיף מן רוחא דיליה אח"כ בא עליה ביאה גמורה ויהיב בה חד רוחא בסוד אור פנימי בגווה מכח רוחא דיליה ולכן צריך להקדים הקידושין

בחינת "אור מקיף" שזהו מה שנותן בקידושין.

וברוך ד' ראיתי שכיוונתי בזה לדברי הבן איש חי (הלכות שנה ראשונה פרשת שופטים אות ח') וז"ל יש נוהגין לקדש בשלש מטבעות של זהב וכסף ונחושת, ונראה מצוה מן המובחר לקדש בטבעת כסף, ויש רמז נכון בטבעת, כמו שכתבתי בסה"ק מקבציאל, על פי מה שכתב רבינו האר"י ז"ל, בשער טעמי המצות פרשת כי תצא, דעל ידי הקדושין שהאדם מקדש לאשתו, נמשך אליה חד רוחא מכח רוחו של בעל, והוא בבחינת אור מקיף מן רוחא דיליה, אחר כך בא עליה ביאה גמורה, ויהיב בה חד רוחא בסוד אור פנימי בגווה, מכח רוחא דיליה, ולכן צריך להקדים הקדושין, דאין הרוח הפנימי נכנס בה, עד שיכנס אור המקיף וכו', עד כאן, עיין שם, ולפי זה בטבעת שהיא מקפת על האצבע, יש בה רמז נכון לאור המקיף הניתן לה על ידי קדושין, ולכך הטבעת היא מצוה מן המובחר. עכ"ל. וכ"ה בספרו בן יהודע על סוכה דף כט ע"א

וז"ל מ"ש רבינו האר"י ז"ל כל ארוסה נותן לה הבעל בקידושין אור מקיף ובביאתו עליה נותן לה אור פנימי, ובזה פרשתי בס"ד טעם נכון למה שנוהגים לקדש בטבעת והיינו לרמז כי עתה נותן לה אור מקיף. עכ"ל. וכ"ה בספר סוד ישרים ח"ב שאלה א' וז"ל מה ששאלת מה טעם יש בטבעת לענין קדושין טפי מדבר אחר, נראה הטעם הוא על פי מה שכתב רבינו האר"י ז"ל בשער טעמי המצות פרשת כי תצא בפסוק כי יקח איש אשה וזה לשונו, דע כי על ידי הקדושין שהאדם מקדש אשתו נמשך אליה חד רוחא מכח רוחו של בעל והוא בבחינת אור מקיף, ואחר שכבר נמשך לה אור מקיף מן רוחא דיליה, אחר כך בא עליה ביאה גמורה, ויהיב בה חד רוחא בסוד אור פנימי בגווה מכח רוחא דיליה, ולכן צריך להקדים הקדושין, כי אין רוח הפנימי נכנס בה עד שיכנס אור המקיף של זה הרוח, עיין שם, נמצא בקדושין נותן לה אור מקיף, לכך טוב ונכון לקדש בטבעת שהיא מקפת את האצבע דוגמת אור המקיף ודו"ק. עכ"ל.

ב

אבל יש להעיר בזה לכאורה, דענין הטבעת לא הוזכר בשער המצוות כלל, ומאידך גיסא עיין בספר טעמי המצוות שביאר מהות קידושין באופ"א (כאשר יתבאר לקמן בעז"ה) ושם כן הזכיר טבעת, וא"כ לכאורה משמע דאין הטבעת שייכת להאור מקיף שהוזכר בשער המצוות כלל.

וישן"ר הא דאיתא בספר זוהר הרקיע בפרשת משפטים וז"ל מהאר"י זלה"ה ענין קדושין שנותן אדם לאשתו דע שמסוד קידושין נעשה באשה סוד מקיף אחד מבחי' רוחו של בעלה ואח"כ בביאה ראשונה נותן בה רוחא חדא פנימה סוד שם ב"ן כנודע וזה הפנימי מצד כח דיהיב בה בעת הקדושין נעשה בה סוד א"מ של אותו רוח הפנימי (וזה הטעם מנהג שלנו להתעטף חתן וכלה

בשעת הקדושין) ואם לא היה נותן בקדושין אי אפשר למיהב בה בביאה ראשונה רוח פנימאה ובזה תבין ג"כ בן עזאי שמעשה שקידש בת ר"ע יהיב בה רוחא ואשתאר בה תדיר ומצד זה יש ג"כ לבן עזאי קורבה עם ר"ע תמיד. עכ"ל. הרי דאיתא במוסגר דהאור מקיף הוא הטעם מנהג שלנו להתעטף חתן וכלה בשעת הקידושין, ולא הוזכר שזהו טעם מנהג הטבעת. ומשמע כדיוק דידן בשער המצוות דאין שייכות בין האור מקיף לטבעת.

אבל למעשה מבואר בבן איש חי שכן יש שייכות בין האור מקיף לטבעת. וצע"ע בזה.

[**הנה** ע"פ הנתבאר לקמן בפרק ה' אפשר שיש מכל זה נפק"מ עצומה למעשה לגבי נוסח הכוונה שמכוון כשעושה קידושין, יעו"ש.]

ענף טו

המנהג לקדש בטבעת המורה על מ"ם סתומה בפסוק "לסרבה המשרה"

א

עיינ בענפים הקודמים. הנה ראינו דמבואר ברמ"א שיש טעם להמנהג לקדש בטבעת בתיקו"ז. ועיי"ש בביאור הגר"א שגילה שהוא בתיקון ה'. ועיי"ש בתיקון ה' (בדף יט ע"א) דאיתא תקונא חמישאה, בראשית, ב' ראשית, נקודה בהיכליה, והאי נקודה איהי מחשבה סתימא, אדהכי הא אליהו אזדמן לגביה דרבי שמעון, אמר ליה רבי רבי, והא ב' פתיחא איהי, אם כן במאי איהי מחשבה סתימא בה, אלא בריש הורמנותא דמלכא, בוצינא דקרדינותא, כד מדיד משיחא, האי נקודה, נפיק מינה קו, דסתים ניצוצא, ההוא מחשבה כגוונא דא ס', בקדמיתא איהי מ"ם סתימא, וכד אתשפט קו דאיהי ו' מן המדה, איהי אתפתחת ואתעבדת ב', ודא בראשית ב' ראשית, נקודה בהיכליה, וכד איהי

ס' סתימא, איהי מ"ם רבתא מלסרבה המשרה, (ס"א למרב"ה בגימטריא עז"ר, או זר"ע, בההוא היכל זרע זרעין לתקונא דיליה, המשר"ה בגימטריא תקו"ן עם האותיות והמלה, ודא מם רבתי), ואתעבדת עזקא, ובגינה אתמר לגבי כלה, תהא לי מקודשת בטבעת זו ס', ועלה אתמר קוטר א בגולמא, נעוץ בעזקא, ואיהי לא חוור ולא סומק ולא אוכם ולא ירוק ולא גוון כלל, וכד אתפשטא לאנהרא, איהי עבדת גוונין (ס"א ז' גוונין) לאנהרא.

הנה מבואר בתוה"ד דקידושין בטבעת הוא מיוסד על הא דכתיב בישעי' פ"ט פ"ו "לסרבה המשרה ולשלום אין קץ על כסא דוד ועל ממלכתו להכין אתה ולסעדה במשפט ובצדקה מעתה ועד עולם קנאת ד' צבאות תעשה

זאת", דבמקום להיות כתוב "למרבה", כתוב "לסרבה", והאי מ"ם סתומה מורה על טבעת.

ועיי"ש בלבוש באה"ע סי' כ"ז דאיתא וז"ל מה שנוהגין לקדש בטבעת יש בו סוד על פי הקבלה בסוד מ' סתומה דלמרבה המשרה, עיין בתיקוני זוהר ריש תיקון ה'. עכ"ל. ועיי"ש בערוה"ש דאיתא וז"ל במדינתנו המנהג פשוט לקדש בטבעת של כסף או של זהב וכו', וטבעת קדושין יש לזה טעם נכון בחכמת הנסתר [וע' תיקוני זוהר תיקון ה' למרבה מ"ם סתומה בגי' עזר זרע, ודו"ק]. עכ"ל.

[ועיי' בספר נקודות הכסף בהחלק על קידושין דאיתא וז"ל כתב בסידור הק' (קונט' אור החיים דף ק"ט) שאחר אמירת הרי את ונתינת הטבעת יאמר החתן פסוקי "וארשתך לי לעולם וכו'"] (הושע פ"ב פס' כ"א וכ"ב) ופסוק "לסרבה המשרה" וכו', וטעם אמירת פסוק לסרבה המשרה יובן עפ"י מ"ש לעיל בענין סוד נתינת הטבעת שהוא עפ"י מ"ש בתיקוני זוהר ריש תיקון ה' וכו' ונרמזת בפסוק למרבה המשרה הנכתב ב"ם

סתומה וכתב שם שרמז לזה נותן החתן להכלה טבעת שצורתה מ' סתומה וכו' ולזאת עתה אחר שנתן הטבעת הוא העת לומר פסוק זה לרמז את הענין ופשוט. עכ"ל.]

ב

הנה צ"ב, דאה"נ "לסרבה" מורה על טבעת, אבל מהו הקשר דוקא לקידושין, הא אפשר שיש לעשות איזה דבר אחר עם טבעת להורות על "לסרבה".

והנה עיי"ש במפרשים להתיקו"ז שפירשו דברי התיקו"ז הנ"ל, ובגינה אתמר לגבי כלה, ובשביל מ' סתומה זו נאמר שהחתן אומר להכלה, תהא לי מקודשת בטבעת זו מ' שצורתה כמו מ' סתומה וכו' והנה זהו הסוד של הקידושין והיחוד הראשון שהיה בעולם האצילות שהכתר דא"א שהוא בחינת זכר נתיחד עם החכמה דא"א שהיא בחינת נקבה אליו כדי להתחיל את תיקון העולמות ואז עדיין החכמה דא"א היתה בסוד טבעת כעין מ' סתומה ועלה אתמר ועל סוד יחוד זה של הכתר וחכמה נאמר "קוטרא בגולמא" הקשר שהוא היסוד דכתר דא"א

שנתקשר ונתיחד בחכמה שבו
 שהיא בבחינת גולם בלי השגה
 (ועוד כי גל"ם מספרו חכמ"ה)
 והיינו נעוץ בעזקא היסוד דכתר
 היה נעוץ ביסוד דחכמה שהיא
 כעין טבעת. ע"כ. (ועיין בביאור
 בניהו על התיקונים שם דאיתא
 וז"ל קוטרא הוא קשר גולמא גולם
 עזקא טבעת והכוונה כי מ' סתומה
 היא דוגמת הטבעת שהחתן מקדש
 בה הכלה שבוזה הוא מתקשר עמה
 בקידושין אלו בהיותה בחינת גולם
 ור"ל שלא נגמר ונפתח הפתח
 שלה כי כל דבר שלא נשלם נקרא
 גולם. עכ"ל.)

ועיי"ש בספר נקודות הכסף
 דאיתא וז"ל מצאנו
 בתיקוני זוהר ריש תיקון ה' שכתב
 בענין הכתר והחכמה דא"א
 המזדווגים בעת התיקון לתקן את
 שאר הפרצופים והעולמות שהוא
 בחי' הקידושין והיחוד הראשון
 שהיה בעולם האצילות אשר טרם
 לכך היתה החכמה דא"א סתומה
 וחתומה בסוד מ' סתומה שהוא
 ענין הד' מוחין דחו"ב חו"ג
 דפרטותה ונרמזת בפסוק ולמרכה
 המשרה הנכתב במ' סתומה וכו'
 בענין סוד נתינת הטבעת שהוא

עפ"י מ"ש בתיקוני זוהר ריש
 תיקון ה' בענין יחוד כתר וחכמה
 דא"א לתקן את שאר הפרצופים
 והעולמות שהוא בחי' הקידושין
 והיחוד הראשון שהיה בעולם
 האצילות שטרם לכך היתה החכמה
 דא"א סתומה וסגורה בבחי' מ'
 סתומה שהוא ענין הד' מוחין
 דחו"ב חו"ג דפרטותה ונרמזת
 בפסוק למרכה המשרה הנכתב
 במ' סתומה וכתב שם שרמז
 לזה נותן החתן להכלה טבעת
 שצורתה מ' סתומה וכו'. עכ"ל.

ועיין בספר קהלת יעקב ערך
 טבעת דאיתא וז"ל טבעת
 הוא מציאת המלכות אשר למעלה
 בחכמה, ובדרך העברה תקרא
 טבעת בחכמה, כל זה נתבאר
 בתיקונים (תיקון י' כ"ה ע"ב)
 פרדס, ויש לומר טבעת גימטריא
 אחותי כלה עם הכולל והוא סוד
 המשתוה אל החכמה בסוד (משלי
 ז' ד') אמור לחכמה אחותי את,
 אחות י' סוד החכמה שהוא בחינת
 יוד, ב' יסוד התבונה נקרא טבעת,
 וזה סוד קוטרא בגולמא נעוץ
 בעזקתא קוטרא, הוא סוד
 התחברות בינה בחכמה שנקרא
 גולמא נעוץ בעזקתא יסוד

התבונה, ג' גם יסוד המלכות נקרא טבעת, וזה סוד טבעת קידושין, יסוד המלכות על האצבע שהוא סוד צדיק וסוד עולם הרב בסידור, למדנו בחינת יסוד דנוקבא נקרא טבעת, ד' גם חכמה דאריך נקרא טבעת, כן פירש במקדש מלך פרשת בראשית דף ט"ו ע"א, מה שאמר בזוהר שם קוטרא בגולמא נעוץ בעזקא, שהכוונה על גבורה דעתיק שהוא סוד בוצינא דקרדוניתא, והוא נעוץ בחכמה דאריך שהוא בחינת עזקא טבעת. עכ"ל.

ועיין בספר טעמי המצוות בפרשת כי תצא בביאור מצות קידושין דאיתא וז"ל מצות קידושין בארנו בס' הגלגולים ומשם הרב ז"ל הנה כבר ידעת כי לאה נעשית ממלכות דבינה ורחל ממלכות דתבונה וכיון שכולם הארתם ממקום א' מתחברים יחד בשעת הזווג ולזה לאה נגד ד"ס שהיתה רחל דבוקה, והנה לאה בסוד ד' קשר של תפילין ורחל ג"כ ד' ומתחברים יחד ונעשית ם של למרבה המשרה שהם של ב' צירים וב' דלתות, ב' צירים הם ב' יודי"ן עוקצין שבאחורי הד' שבהן

מופרשין הדלתין מן הרישין והם ב' י"דות כ"ח עתים של קהלת והדלת תסוב על צירה שאינה מתפשטת לכאן ולכאן אלא בכח ה' כי ה' נשמה והדלת גוף, ועל אלו הב' יודין נאמר מחלליה מות יומת חלל דיליה, וחלל ג' חיים שלה, וז"ס שבתותי תשמרו שהתפשטות זרועות להוסיף מחול על הקודש וה' רמז לשבת עצמה וית' בעז"ה בענין הב' שבתות במקומו, והנה התפשטות הד' סוד בחי' מ' דמלכות שמתפשטת וה' רמז לנקודת ציון דמלכות סוד קודש הקדשים, וממה שאמרנו שנעשית בסוד יוד תבין סוד הקידושין שצריך ממון הבעל והוא שהמוחין שנותן לה הם בסוד יוד שיש בה ג' קוצין והוא י' כלול חו"ג וכשמקבלת הארה ממנו היא בסוד הו"ו בתוך ו"ק והיא באחור ולזה ד' מכוונות לזווג והד' גדולה רמז לעומת לאה ברחל ומוסר לה ד' שלה לזווג בסוד ד"פ אמת דאמת ויציב כמ"ש במ"א, וגם סוד ה' הוא כי י' דאהי"ה שמקבלת בו הולד ולהם רומזים ג"כ שבהם נסתמים י' הויות בסוד מ"נ, ואמנם מד' זה כשהוא באחור, וכשבאה בפנים ומקבלת ממנו

מלכות מתוקנת, אבל שאני חזקי' ומשיח שכן יהיו מלכויות מתוקנות. והנה מלכות היא עיקר מידת נוק' ומקבל, ומלכות מתוקנת דהיינו מקבל מתוקן יכול לקבל דבר ולשומרו בתוכו, וזהו המ"ם סתומה, דהאי מלכות מתוקנת סותם מה שמקבל בתוכו (לעשות ולד או איזה דבר אחר שצריכה להשתמש בו כדי להוציא פירות וכיו"ב). וצע"ע בבירור נוסח הדברים.

ועיי"ש ברד"ק דאיתא וז"ל למרבה המשרה המ"ם סתומה בכתוב, וקרי במ"ם פתוחה ובהפך זה בעזרא המ"ם פרוצים, מ"ם פתוחה בסוף התיבה, בכתוב, ויש בו דרש כאשר יסתמו חומות ירושלם שהם פרוצים כל זמן הגלות ולעת הישועה יסתמו הפרוצים ואז תפתח המשרה שהיא סתומה עד מלך המשיח. עכ"ל. ומבואר מזה דענין המ"ם סתומה הוא להיפך מחומות פרוצות, דהיינו הוא מקום שהיה יכול להיות פרוץ, ולמעשה יהי' סתום, ועד"ז ע"י הקידושין האשה לא תהא פרוץ, אלא תהי' סתומה דוקא לקבל מהחתן המקדש.

טפת הזווג נעשה מ"ה הנק' מ' סתומה כמו בינה הסתומת הי' החכמה בגוה, והנה כשהיא באחורי' אין בה רק ציר ודלת א' כנזכר אצלינו בשער הנוקבא בסוד ה"ג ואך כשבאה בפנים מקבלת ציר אחד דה"ח ואז יוצא דלת מתוכה וסותמות האור ונעשה ציר לכל דלת וכנגד כ"ז צריך הבעל לעשות לאצבע שלה שהיסוד אינה כי אם לצרכה והא ראי' שיש קידושין בביאה והטבעת סוד היסוד דידה הסותמים האור בגוה וכשנתיסוף בה ע"י יסוד הי' של הציר והיסוד שלה נקרא ם סתומה הרי כאן ים ואז נקרא' ים. עכ"ל.

ועפכ"ז מובן למה דוקא עושים קידושין עם טבעת להורות על "למרבה".

הנה עדיין צ"ב לכאורה, מהו הקשר בין כל זה להפסוק "למרבה המשרה", דהיינו למה דוקא בהאי קרא יש האי מ"ם סתומה מיוחד. וי"ל דהפסוק מיירי בחזקי' ומשיח, שאחרי שהיו מלכים אחרים שלא הלכו בדרכי דוד מלך, ולא היתה

ענף מז

האם יש שינוי בין שני הביאורים הנ"ל בהמנהג לקדש בטבעת

בטעמי המצוות, וכל מה שכתוב בטעמי המצוות ליתא בשער המצוות. וא"כ יל"ע האם באמת יש בזה שינוי ביניהם או האם זהו שני אופנים לומר דבר אחד. ואת"ל דלית בזה שינוי, א"כ לכאורה גם י"ל דליכא שינוי בין המבואר בשער המצוות להמבואר בתיקון"ז, וא"כ אפשר דשני הביאורים הנ"ל להטבעת הם באמת ביאור אחד.

וצע"ע בכ"ז.

ג

[עיי'ן בביאורי אגדות (אפיקי ים) למסכת נדרים דף לב ע"א דאיתא וז"ל והוא מ"ש (הושע ב' כ"א) וארשת'ך לי באמונה והוא אירוסין שנתקשרו כנ"י עם הקב"ה, כמ"ש (גיטין נז ע"ב) את ה' האמרת וה' האמריך וכו', כבר נשבע שלא ימיר וכו', וכבר נשבענו וכו', וכמ"ש (יחזקאל כ' ל"ב)

א

עיי'ן בענפים הקודמים. הנה לכאורה זהו מעניין מאד שיש ביאור אחרינא לקידושין בטבעת ע"פ הא דאיתא בשער המצוות ממה דאיתא להדיא בתיקון"ז. ואפשר שיש מזה עוד סיוע להצד הנ"ל דאין שייכות בין האור מקיף להטבעת.

והדברים מתאימים עם הא שראינו דאף ע"פ ד"לסרבה המשרה" לא הוזכר בשער המצוות, אבל שפיר הוזכר בטעמי המצוות, ובטעמי המצוות הוזכר טבעת, ומשמע כנ"ל דהטבעת רק שייכת ל"לסרבה המשרה" ולא להאור מקיף.

ב

אולם הנה מאיזה סיבה כל מה שכתוב בביאור מצות קידושין בשער המצוות ליתא

והעולה על רוחכם וכו' חי אני ה' אם לא ביד חזקה וכו', והוא סוד העזקא טבעת קדושין שהוא עט' היסוד הנ"ל קוטרא בגלימא וכו', והוא שנותן האיש לאשה שבו מתקדשת שנותן חפץ שלו לידה ולרשותה והוא סוד הרוח שנותן לנפש חלק מחלקו שבו נכלל כל התרי"ג שבו, וכן הקב"ה מסר הכל לידה דמטרוניתא, וכמו במ"ת בעשרת הדברות נקשרו ישראל עם הקב"ה שהי' אז אירוסין והוא בברית הלשון, כמו כן בברית מילה נקשרים עם הקב"ה בברית הגוף, וכמ"ש בס"י ברית הלשון וברית המעור מכוונים וכו', וז"ש כאן שנא' כי על פי הדברים האלה כרת וכו'. עכ"ל. הרי שהזכיר העזקא והקוטרא בגלימא בהדי הרוח שנותן, ואפשר דמבואר דליכא סתירה בין שני הדברים הנ"ל. ועע"ש במס' סנהדרין דף צט ע"א דאיתא וז"ל ר"א אומר מ"ם שנה וכו' כמ"ש בת"י (ד' כ ע"ב) בריש הורמניתא וכו' בקדמיתא איהו מ"ם שתומא וכד אתפשט קו דאיהו ו' וכו' איהו אתפתחת ואתעבדת ב' וכו' וכד איהו ס' סתימא דאיהו מ"ם רבתי מלמרבה המשרה אתעבדת עזקא ובגינה אתמר לגבי כלה תהא לי

מקודשת בטבעת זו וכו', וע"ש בביאור רבינו שהוא בסוד יסוד דבינה דו' עד"א נפיק מינה והוא פתיחת מ"ם סתימא ואתעבדת ב' ע"י ו' דנפיק מינה יעו"ש, וכן הוא ביסוד נוק' תתאה דמשיח הוא וא"ו מפתחא דכליל בשית דסתים פתחא, והיא סתימא בגלותא שהוא בגלותא והוא למטה ברחם דילה בסוד מ"ם כידוע, ובלידה דנפיק משיח ומתגלה בעולם אז אתפתחת ואתעבדת עזקא ע"י עט' היסוד דדכורא העטרה המקיף וכו', והוא שבעת קידושין דכו' מקדש לנוק' והוא בצורתם שהוא ד' דיסוד כידוע שו"ד הם ביסוד ועט', והעט' הוא ד' כל א' כליל מיו"ד הוא מ"ם, ולכן ימות המשיח שהוא גילוי העטרה הוא מ"ם שנה. עכ"ל.]

ד

הנה ע"פ פשוטו אפשר דשני הביאורים הנ"ל מישך שייכי להדדי, דראינו בענף הקודם דהמ"ם סתומה בהאי קרא מורה על אפשרות להיות מקבל מתוקן, ולכאורה היינו ממש על דרך אור מקיף, דעל ידי האור מקיף הכל יהא שמור בתוכה.

ענף יז

האם יש לקדש עם טבעת מרובעת או טבעת עגולה

עיינן בענפים הקודמים. והנה עפ"ז יש סוברים שיש לקדש עם טבעת מרובעת, שזה מורה יותר על "ם".

לדוגמא, עיינן בספר זוהר חי על בראשית דף א ע"ב דאיתא וז"ל המנהג בקידושין הכלה מושיטה אצבע שהוא יסוד דדכורא והחתן נותן לה טבעת עגולה ורבוּעא כך יש לתקן טבעת כתקנת מורי ורבי מרובע מבחוץ ועגול מבפנים שהיא יסוד דנוקבא והוא לסימן טוב ולמזל טוב שלא יהיו שני הפכים חלילה אלא יולידו זה מזה וזו מזו בהתחברות ויחוד כשר וקדוש בקדושה וטהרה. עכ"ל. ועע"ש בדף ה ע"ב דאיתא וז"ל וקבלתי ממורי דודי רבינו צבי הקדוש שהטבעת קידושין צריך שיהיה עגול מבפנים ומרובע מבחוץ בריבוע גמור כעין שני

דלתין להורות שעל ידו נשלם בה בחינות יסודה הפנימי עגולא בת עין שבת קודש בנקודתה של שם כי זה מקבלת מבחינות סמך של בינה ומרובע מבחוץ בסוד שני דלתין של מלכות דמלכות דאצילות וכך נכון לעשות והעושה טבעת קידושין כזה מממון בעלה דוקא יהיה מובטח שלא יהיה אשתו עקרה כל ימיה וע"ש בלק"ת תצא כי טבעת כזה סותם האור בגוה וכשנתוסף בה על ידי היסוד היוד של הציר יצר הפנימי של יסודה הפנימי גבורת שכולו טוב מהארות עתיקא שיש שם אשה פנימיות הוא יוד והיסוד שלה בשני צירים ודלתות הוא ם הרי כאן י"ם ואז נקראת ים החכמה. עכ"ל. ועע"ש בדף כח ע"א דאיתא וז"ל היא מושיטה אצבעה, להורות שהיסוד שלו אינו כי אם לצורכה כמו קידושין בביאה, והוא נותן

לה טבעת עגול בפנים ומרובע מבחוץ, כן צריכין לעשות טבעת קידושין, ומועיל לבנים שלא תהיה עקרה. עכ"ל.

ועיין בשו"ת ישא יוסף אה"ע סימן ק"א דאיתא וז"ל מה שיש נוהגים לקדש בטבעת מרובעת מבחוץ ראיתי בגליון שו"ע של רבינו (הגר"ש"א ז"ל) שכ' בכ"ק בזה"ל וכן נוהגין לקדש בטבעת בתיקוני זוהר (רמ"א) עיין תקנ"ז ריש תיקון ה' ולמרבה המשרה (ס"א למרבה בגימטריא עזר או זרע) בההוא היכל זרע זרעין לתקונא דילי' המשרה בגימ' תקו"ן עם האותיות והמלה ודא מם רבתי ואתעבדת עזקא ובגינא אתמר לגבי כל תהא לי מקודשת בטבעת זו ם, ע"כ, ושאלתי למרן רבינו האם סובר שיש לקדש בטבעת מרובעת והשיב לי שרק העתיק דיעה זו אבל למעשה סובר שיש לקדש כפי המנהג בטבעת עגולה אמנם לפי הרשום אצלי מרחשון תשנ"ט בנידון של חתן שהיה מדקדק

גדול ומחמיר ע"ע (כנראה גם בדברים הנוהגים עפ"י הסוד) אמר שיש מקום שיקדש בטבעת מרובעת. עכ"ל. ועיין בספר אשרי האיש אה"ע ח"א דאיתא וז"ל לקדש בטבעת מרובעת הוא הידור משום הפסוק למרבה המשרה שכתוב למרבה המשרה במ"ם סופית. עכ"ל.

אמנם לכאורה יש להעיר בכל זה, דעי' בשער מאמרי רשב"י פירוש האדרא רבא קדישא דאיתא וז"ל עזקא דכייא היא חכמה ועזקא רבא היא בינה והביאור הוא כי עזקא הוא תרגום של טבעת והטבעת היא עגול בצורת ם סתומא כנו' בס' התיקונין ריש תיקון ה'. עכ"ל. ועיין גם בשער הכוונות דרושי תפילין דרוש ה' דאיתא וז"ל אחר שכבר הניח תש"ר שהוא בעלה אז יתן לה הבעל קדושין שה"ס כריכות הרצוע' סביב האצבע האמצעי הנקרא אמה כדרך הטבעת העגול של הקידושין הניתן באצבעה. עכ"ל. וצ"ע.

ענף יח

המנהג לקדש בטבעת המורה על סמ"ך ולפ"ז יש לקדש בטבעת עגולה

א

עייין במדרש רבה בראשית פרשה י"ז פסקה ו' דאיתא א"ר חנינא בריה דר' אידי מתחלת הספר ועד כאן אין כתיב סמ"ך כיון שנבראת נברא שטן עמה ואם יאמר לך אדם הוא הסובב תאמר לו בנהרות הכתוב מדבר. הרי מבואר להדיא שיש בחינה דהסמ"ך הראשון בתורה הוא בהא דכתיב "ויסגור בשר תחתונה", וזה שייך לבריאת האשה מהאיש. ועי' בתרגום על הפסוק "אעשה לו עזר כנגדו" דאיתא "אעביד ליה סמך לקבליה", הרי דהאשה נקראת "סמך". ועייין בזה"ק ח"א דף לה ע"א דאיתא וכד אשתלימת חוה, אשתלים אדם, וקדם לכן לא אשתלים, ורוא דא, דעד כען לא אית את סמ"ך בפרשתא, ואע"ג דחברייא אמרו, אבל סמ"ך דא עזר, ודא עזר דלעילא, דאתהדר לעילא אנפין באנפין, דכר ונוקבא אסתמך דא

לקבל דא, ודאי סמוכים לעד לעולם עשויים באמת וישר, סמוכים דא דכר ונוקבא, דאינון סמוכים כחדא. (והמפרשים העירו דבפרשת עריות בפרשת אחרי מות אין שום סמ"ך.)

ב

עייין בספר קיצור שו"ע סימן קמ"ז ס"ה דאיתא וז"ל אחר כך מוליכין את החתן תחת החופה וכו' והשושבינות מוליכות את הכלה וכו' להחופה, והשושבינות מוליכות את הכלה ומסובבות עמה שבע פעמים את החתן. עכ"ל.

וחנה לכאורה היינו להורות על הא דאיתא במסכת יבמות דף סב ע"ב, אמר רבי תנחום א"ר חנילאי כל אדם שאין לו אשה שרוי בלא שמחה בלא ברכה בלא טובה בלא שמחה דכתיב ושמחת אתה וביתך בלא ברכה דכתיב

על דרך נקיבה תסובב גבר, וגם הראשי תיבות נ"ג גימטריא סומך ד' לכל הנופלים. עכ"ל.

ג

הנה עיין בענף הקודם במה שנתבאר לגבי האם מקדשין בטבעת עגולה או בטבעת מרובעת, ולמעשה המנהג הוא לקדש בטבעת עגולה. ולפי הנ"ל י"ל דמקדשין בטבעת עגולה להורות על סמ"ך. [נמצא דמקדשין בטבעת עגולה ולא בטבעת מרובעת משום דהמנהג נקבע להורות על סמ"ך ולא דוקא על מ"ם סתומה].

ועי' בתורת משה לחת"ס על שמות פכ"ו פכ"ד דאיתא וז"ל משאחז"ל (מגילה דף יד ע"א) מ"ח נביאים עמדו להם לישראל ולא החזירו למוטב והסרת הטבעת החזירם למוטב, גם אומר כי כל מקום שנאמר מלך אתם כולל מלך ית"ש (כדאיתא במדרש מגלת אסתר) והמן בן המדתא הוא ורוכבו היינו הסם, וה"נ ויסר מלך הכבוד ית"ש טבעתו היינו הסמ"ך שבא"ב שהיא טבעת עלין שבו סומך נופלים

להניח ברכה אל ביתך בלא טובה דכתיב לא טוב היות האדם לבדו במערבא אמרי בלא תורה בלא חומה בלא תורה דכתיב האם אין עזרתי בי ותושיה נדחה ממני בלא חומה דכתיב נקבה תסובב גבר, דהכלה הולכת סביב שבע פעמים להורות על בחינת "חומה" ו"נקיבה תסובב גבר".

[**אלא** דא"כ צ"ב למה דוקא שבע פעמים. ולכאורה פשוט, דמאיזה סיבה שיש דוקא שבע ברכות בסדר נישואין (דמבואר בזוה"ק פרשת תרומה דגם בורא פרי הגפן חשיב מסדר הברכות) ויש דוקא שבעת ימי המשתה בסדר נישואין הוא הדין שיש שבע הקפות.]

והנה גם זה שייך לבחינת סמ"ך הנ"ל, דעי' בספר חמרא טבא בארניב (פרשת זכור) דאיתא וז"ל בזיווג של אדם נאמר אעשה לו עזר כנגדו ותרגומו סמך לקבלי', הרי על ידי האשה נעשה סמיכה לבעל המרומוז באות ס' כמו שאמרו חז"ל על הפסוק סומך ד' לכל הנופלים ונכון בזה שנוהגין לסבב את החתן עם הכלה לעשות עיגול להחתן בתמונת אות ס' שהוא עגול, והוא

שהוא מפלת שונאי ישראל כמשאחז"ל (ברכות ד' ע"ב) דמשו"ה לא נאמר "נון" באשרי אלא שסמכה ברה"ק סומך לכל הנופלים ובהסיר הטבעת שהוא הסמ"ך טבעתו של מלך ית"ש ומסרה חלילה לנחש בריח המן הרע גם כי לא נעשה אלא לפנים (כדאיתא מגילה דף י"ב ע"ב) ולבסוף כתיב בהמן לא תוכל לו כי נפל תפול ונתלה על חמישים, מ"מ לפי שעה החזירתו למוטב. עכ"ל. הרי מפורש דטבעת יכול להורות על סמ"ך.

[ועיין בס"ה דאיתא וז"ל רקוד נרמז באות סמ"ך, שהיא עגלה בצורת מחול ורקוד, ומובא בספר באורי אגדות אפיקי ים (שבת קד ע"א) שהאות סמ"ך היא בחינת יסוד, וכן מצינו בזהר חדש (ואתחנן דף ע ע"א) שהיסוד הוא בבחינת עגול וכו', סמ"ך מספרה ששים ומסמלת את היסוד וכו', סמ"ך נרמזת ב"סומך ה' לכל הנופלים", שמסמל את הריקוד שמתכופפים וקמים בבחינת נפילה וקימה בסוד מחילת עונות, וכן "סומך ה' לכל הנופלים" מסמל את השפעת היסוד

למלכות וכו', וכן על הכתוב "אעשה לו עזר כנגדו" מתרגם אונקלוס אעבד ליה סמך לקבליה, וכן האות סמ"ך הראשונה בתורה היא בכתוב "ויסגר בשר תחתנה", ומצינו בזהר (בראשית כח ע"א) על הכתוב הזה, שבשר הכונה על האשה שהיא בשר מבשרו של האיש, וה' סגר אותה תחתיו בבחינת מסגרת שמגנה עליו וכו', אותיות סגור סמוכות לאותיות נקבה, וכן מובא בספר פרדס רמונים להרמ"ק (שער כג פ"ב) שהכתוב "ודבק באשתו והיו לבשר אחד" מרמז על דברי הזהר שהאשה היא הבשר שה' סגר ונהיו לבשר אחד, ורואים שהסגירה היא בזמן הזווג כפי דברינו, שאז היא סוגרת אותו ומשלימה אותו וכו', אות סמ"ך מרמזת על סביב, וסחור, שהם מסובבים סחור סחור בסוד העגול של הסמ"ך, וכן מובא בשם החוזה מלובלין שהאות סמ"ך היא מלשון שמ"ח, לכן "הנה" שהוא לשון שמחה בגימטריא סמ"ך, וכן מקדשים אשה בטבעת, וקדושין בגימטריא טבעת, וטבעת מסמלת את המחול, וכן הכלה מסובבת את החתן בבחינת מחול. עכ"ל.]

ענף יט

המנהג לקדש בטבעת המורה על בחינת פב"פ

הנהגה ראשונה המבואר בטעמי המצות וז"ל ממה שאמרנו שנעשית בסוד יוד תבין סוד הקידושין שצריך ממון הבעל והוא שהמוחין שנותן לה הם בסוד יוד שיש בה ג' קוצין והוא י' כלול חו"ג וכשמקבלת הארה ממנו היא בסוד הו"ו בתוך ו"ק והיא באחור ולזה ד' מכוונות לזווג והד' גדולה רמז לעומת לאה ברחל ומוסר לה ד' שלה לזווג בסוד ד"פ אמת דאמת ויציב כמ"ש במ"א, וגם סוד הי' הוא כי י' דאהי"ה שמקבלת בו הולד ולהם רומזים ג"כ שבהם נסתמים י' היות בסוד מ"נ, ואמנם מד' זה כשהוא באחור, וכשבאה בפנים ומקבלת ממנו טפת הזווג נעשה מ"ה הנק' מ' סתומה כמו בינה הסתומת הי' החכמה בגוה, והנה כשהיא באחורי אין בה רק ציר ודלת א' כנזכר אצלנו בשער

הנקוקבא בסוד ה"ג ואך כשבאה בפנים מקבלת ציר אחד דה"ח ואז יוצא דלת מתוכה וסותמות האור ונעשה ציר לכל דלת וכנגד כ"ז צריך הבעל לעשות לאצבע שלה שהיסוד אינה כי אם לצרכה והא' רא' שיש קידושין בביאה והטבעת סוד היסוד דידה הסותמים האור בגוה וכשנתיסוף בה ע"י יסוד הי' של הציר והיסוד שלה נקרא מ' סתומה הרי כאן ים ואז נקרא ים. עכ"ל.

הרי מבואר דהטבעת מורה על בחינת פנים בפנים, וא"כ מבואר דכבר בקידושין הם פב"פ, וא"צ להמתין לזה עד הנישואין.

ויש להתבונן בזה כל פעם שרואים הטבעת, שהיא מורה שהאיש והאשה הם פב"פ.

ענף ב

המנהג לקדש בטבעת העושה הכלה ל"ים"

הנה ראינו המבואר בטעמי המצות	ואז נקרא' ים. עכ"ל. הרי מבואר
וז"ל הטבעת סוד היסוד דידה	להדיא דעל ידי הטבעת האשה
הסותמים האור בגוה וכשניתוסף	נעשית "ים". וא"כ כל הבחינות
בה ע"י יסוד ה' של הציר והיסוד	שהמלכות נקרית ים נעשות אצל
שלה נקרא ם סתומה הרי כאן ים	הכלה על ידי הטבעת.

ענף בא

המנהג לקדש בטבעת לבטל המזחנות דכחות הרע דנוק'

הנה מבואר בהרבה מקורות	שנתעברו אמותם בליל יו"כ כי
ש"לילית" ו"מחלת" הן	ביו"כ הוא שליטת הבינה והם
עיקרי כוחות הרע מצד הנוק'.	חטאו ביו"כ על כן קללם בשם
לדוגמא, עיין בספר לקוטי הש"ס	מ"ב המאיר ביו"כ וע"כ מתו מ"ב
במסכת ראש השנה דאיתא וז"ל	נערים ויצאו ב' דוכים מיער והם
מ"ש רז"ל במסכת סוטה בפסוק	ב' קליפו' לילית ומחלת מתוקף
ויקלל אותם אלישע כי ראה	דינין דמנצפ"ך שגי' יער וזהו מן
	היער. עכ"ל. ועיין בביאור הגר"א

על תקו"ז תיקון כ"א דאיתא וז"ל
 דסם ונחש הן ישמעאל ועשו רוצח
 ונואף ועמש"ל בתל"ז ואיהי יותרת
 נוק' דנחש זונה שחוק הכסיל
 כמ"ש הרבה שחוק כו' דכבד
 וטחול הן כעס ושחוק דעלה אמרו
 טוב כעס משחוק ועבר"מ פ' פנחס
 והן שני הנ"ל ולהן ב' נוק' מחלת
 ולילית מחול ויללה. עכ"ל. ועיין
 בספר פתחי שערים נתיב שבירת
 הכלים פתח ט"ו דאיתא וז"ל מלך
 הד' הד"ד בן בד"ד בת"ת שם
 הדדים בחוזה, ובקדושה הוא סיום
 פרצוף לאה והתחלת רחל ב' נשי
 יעקב, וכאן בעולם התוהו שם
 לנגדו סוד ב' נשים דלהון מחלת
 ולילית, שמחה ועצב שהד"ד לשון
 שמחה כמ"ש, וענו עליו הידד
 וגו', ובד"ד לשון צער כמ"ש,
 איכה ישבה בדד, כי ת"ת כולל
 חסד וגבורה והסט"א הוא שחוק
 הכסיל מחלת בת ישמעאל בסטרא
 דימינא, ולילית ביללא בסטרא
 דשמאלא בעשיו נוקבא דס"מ.
 עכ"ל. ועיין בספר אור תורה אות
 פ"ד דאיתא וז"ל וענין שמחת
 הלב שעל ידי התורה הוא, כי
 ידוע כי יש ב' כחות בסטרא
 אחרא, והם ב' נוקבין דילה, מחלת
 ולילית, א' הוא הגורם עצבות

לאדם, שעל ידי זה מתבטל מעסק
 התורה ומעבודת ה', שעל זה אמר
 הנביא, ואת מי דאגת ותיראי כו'
 (ישעיה נ"ז), והוא מלילית שבתאי
 אוכמתא, והוא ממרה אוכמתא
 מסוגי הדם שבכבד, והב' הוא רב
 השחוק והוללות בעולם הזה, שעל
 זה נאמר, "לשחוק אמרתי מהולל
 ולשמחה מה זה עשה" (קהלת
 ב'), והוא מטחול כמו שאמרו
 (ברכות ס"א) טחול שחוק, ונודע
 כי יעקב ועשו הם נגד הלב וכבד,
 כמו שכתוב במדרש הנעלם
 באריכות, כי הנפש שורה בלב,
 והוא עקר האדם, והכבד על ידי
 התגברות הדם שבו מעלה אדים
 רעים, ועל ידו מתגבר התאוה
 ושמחת עולם הזה, והוא שחוק
 הכסיל, וכן העצבות לערוב
 מחשבות לבו, להרחיקו מעם
 התורה והמצות, שאי אפשר להיות
 דבוק בתורה ובמצות, כי אם על
 ידי שמחה של מצוה, שעל ידי
 זה מתרחב לבו ומתגבר על הדם
 שבכבד, והוא מה שנאמר, "ולאם
 מלאם יאמץ" ואין השכינה שורה
 מתוך עצבות, ולא מתוך עצלות
 כו', אלא מתוך שמחה של מצוה
 (שבת ל') וכמו שנאמר "תחת
 אשר לא עבדת כו' בשמחה כו'"

וכאשר האדם עוסק בתורה, אז המאור שבה, מדחה ממנו הסטרא אחרא אשר היא לילית, שפחה בישא, וזוכה לאשת חיל, כמו שנאמר, "שמח מאשת נעורידך" (משלי ה'), והענין בזה, כי יי"ן הוא נקודת אלקים, שהוא דינא דלעילא מסטרא דקדשה, אשר שם רב טוב הצפון, והוא שהתורה נמשלה לאש, כי הוא מאש של מעלה, שבזה מתלהב האדם באהבתו יתברך, שעל זה נאמר "כי עזה כמות אהבה כו", רשפיה רשפי אש, שלהבתיה, מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה כו", והם ז' קולות של מתן תורה, ה' קולות לבד, וב' כוללים, כמו שאמרו בפרק קמא דברכות שחושב רק ה' קולות, ומה שנאמר, "וכל העם ראים את הקולת", אותם קולות דקודם מתן תורה הוו, והיינו שהם רק כוללים בלבד, והם נ' של יי"ן וב' יודין, וכן בתורה ה' חמשים וב' כוללים, שלכן נחשב ז' ספרי תורה עם "ויהי בנסע הארון". עכ"ל.

והנה עיין בספר השל"ה הק' ספר שמות פרשת בשלח תורה אור ד' דאיתא וז"ל כבר

רמזתי למעלה והארכתי במקום אחר, כי בין שמים לארץ מלא מקטרגים שלא מניחים לעלות התפילה, ורז"ל תקנו פסוקי דזמרה לחתך אותם שתוכל התפילה לעלות, ועל כן השח בין ברוך שאמר לישתבח שאז אין פסוקי דזמרה פועלים, חוזרת התפילה מאותן מערכי מלחמה, שהן הקליפות הלוחמות נגד התפילה, ומבואר בזהר שתי כחות, והם נקראות שתי נשים זונות, והם מחלת ולילית, למחלת יש תע"ח כחות כמנין "מחלת", ולילית יש ת"ף כחות כמנין "לילית", והם ממלאים כל חלל העולם, וכבר נתבאר זה בספר קול בוכים, בפסוק (איכה ה') "נשים בציון ענו", והענין שבודאי אף בחורבן היו כמה חכמים וחסידים גדולים שהיו מתפללין תפילות גדולות, אבל אלו שתי נשים עינו לציון, כי גבר קטרוגם ולא הועיל שום ענין להעלות התפילות והיה מקויים סתם תפילתי, ובמקום אחר רמז אויביה שלו, וביאר בקול בוכים כי אלו הנשים תמיד לוחמות זאת עם זאת, כי הם שני הפכים, מחלת היא הכל מחולות ושמחה, וממנה נמשכים אותן הלצים ובעלי משתה,

וטוב הרוג בקר ושחוט צאן, ולילית הוא להיפך לשון יללה, וממנה נמשכין בעלי מרה שחורה ויגון ואנחה בר מינן, על כן הם לוחמים ביחד, ויש בזה תועלת לתפילות ישראל, כי מכח שהם טרודים ביחד אינם משגיחים כל כך על קטרוג ישראל, ואז אפשר לתפילה לעלות, אבל בזמן החורבן אז אותן האויבים שלו עשו שלום ביניהם, על כן סתם התפילה, והנה בכיבוש הארץ שלחו שני אנשים מרגלים, והם ברום מעלתם הכניעו אלו הקליפות של שתי נשים הזונות ההם, עד שבימי שלמה המלך ע"ה שהיתה הלבנה במילואה, ונכנעו לגמרי לפני שלמה, וישב שלמה על כסא ה' (דה"א כ"ט), וזהו סוד אז תבואנה שתיים נשים זונות (מ"א ג') כל זה מתבאר מתוך הזוהר ומבואר בספר הנ"ל, והנה בארתי על ענין זה רמז, פרשת כי תצא למלחמה במלחמת רשות הכתוב מדבר, אבל במלחמת חובה כתיב, לא תחיה כל נשמה, וענין וראית בשביה אשת יפת תואר, וענין סמיכת הפרשה כי תהיינה לאיש שתי נשים אחת אהובה ואחת שנואה, השנואה רומזת ללילית המיללת,

והאהובה היא מחלת המחוללת והיא היפת תואר, ואמר במלחמת הרשות שהיא ארץ העמים, ושם ינוחו ביותר הקליפות, אמר וראית בשביה אשת יפת תואר, הענין כי תיקן להכניע הקליפות ההם, הוא מצד עשות הטוב רומז לפעולתם, דהיינו להכניע לילית הוא בסיגופים ותעניות וצער בלב וההכנעה, ובתפילה שערי דמעות, ואז נכנעת לילית, ולהכניע את מחלת הוא בשמחה של מצוה, לשמוח במצות ולשמוח בשבתות וימים טובים, ולשמח עניים וחתן וכלה, ולשמוח בידיעת הבורא ובהשגת קצת מסודותיו, וידיעת שמותיו ברוך הוא בתפילה, וכשאין אנחנו בארצנו אזי ערבה כל שמחה, וחדשיכם ומועדיכם וגו', ושולטות הקליפות ביותר, אזי קשה במאוד להכניע קליפות מחלת, וזהו סוד וראית בשביה אשת יפת תואר כי היא קיימת, רק קליפת לילית אשר הכנעתה בשערי דמעות כמו שכתבתי, ובדמעות מכניעים אותה, על כן כל השערים ננעלו חוץ משערי דמעות ועל אלו שני עניינים, עבדו את ה' ביראה לבטל לילית, ועבדו את ה' בשמחה לבטל מחלת והשמחה של התפילה

היא ידיעת השמות, ועושה רושם למעלה עד שנעשה עטרה לראש הקב"ה, וגורם למעלה יחוד שמו יתברך וכו'. עכ"ל. וע"ע בשל"ה בספר במדבר דברים פרשת כי תצא תורה אור דאיתא וז"ל אקדים לך מה שכתב בספר קול בוכים בפסוק נשים בציון ענו וזה לשונו, איתא בזוהר, הם שתי אישות הזימה הלא המה לילית ומחלת בת ישמעאל, וכתבו המקובלים שלילית הולכים עמה ת"פ כתות של מלאכי חבלה כמנין לילית, והיא הולכת ומלילת וכולן עונות אחריה, וכן מחלה הולכים עמה תע"ח כתות כמנין מחלת, וכולן מחוללות בחלילים, אלו מייללים כשמה לילית ואלו מחללים במחולות כשמה מחלת, והנשים הללו אינן פוגעות אלו באלו לעולם, הגם כי מלחמה עצומה ביניהן, זולתי ביום הכפורים פוגעות אלו באלו ומתקוטטות יחד, ובין דין לדין עולה תפילתן של ישראל בלי קטרוג, והנה כשהאדם חוטא אומרים לנשים הללו נשים שאננות קומנה (ישעיה ל"ב), כלומר אתנה נשים למה תהיו שאננות קומנה והחריבו את העולם, וזהו ונשים משלו בו (שם

ג') ושמעתי ממורי זלה"ה שהנשים הללו הם נשיהם של שנים אנשים מרגלים, והם תרין מאללי ארעא דאיתא בזוהר, והם שני שעירי י"ה כמבואר בפרשה אחרי מות, וכשיהושע רצה ליכנס לארץ, תקף נכנעו אלו השנים אנשים מרגלים ונכפפו תחת יד ישראל ובאו והתנפלו לפני יהושע ואמרו הננו לך לעבדים, אמר להם יהושע איני מתרצה בזה לבד אלא שאשלח שני אנשים פנחס וכלב ויתלכשו בכם, ואתם תפילו מוראכם וחתכם על כל יושבי הארץ כדי שתהא נוחה ליכבש וכן עשו, ותדע זה מענין הפסוקים, כי המרגלים הלכו לחפור את הארץ ולא חפרו כלל, וכלם נמוגו כדונג מפני האש, שהרי הם באו העירה ועלו בקיר החומה כי שם בית רחב, וכל הארץ אשר היו נמצאים עם רחב לא קמה עוד רוח מפניהם, מלמד דלא אקשו כדפירשו בגמרא (זבחים קט"ז) הרי שהטילו בלבם מורא ופחד כי לא קמה עוד רוח מפניהם, הרי הם נכנעו ועשו מה שצוים, אמנם שתי אשות הזמה נשיהם של אלו, להיותם מדת הדין הקשה והעזה והטמאה, עם כל זה לא נכנעו, אבל כשבא

שלמה וקיימא סיהרא באשלמותא וכל המלכים היו מביאים איש מנחתו, וירית כתרא מכל סיטרהא, ומלך ושלט על המזיקין, ואשמדאי יוכיח, ועובדא דמלכת שבא דאיתא בתרגום שני של מגלת אסתר ששלח לומר לה אם לא תכנעני תחתי אשלח לך שדין ורוחין ולילין שיהרגו אותך על מטתך וכו', וכן מאי דאיתא בווהר ששלח שלמה שד אחד ולקח את חירם מעל מטתו והורידו בו' מדורין דגיהנם עד שבא והודה לשלמה, וזהו וה' נתן חכמה לשלמה, ויהי שלום בין חירם ובין שלמה, ואז נכנעו, וכשמוע אשות הזמה את שמע שלמה, אז נכנעו ונפלו אפים ארצה, וזהו אז תבאנה שתים נשים זונות אל המלך (מ"א ג') אז תבאנה ולא מקדמת דנא וכו'. עכ"ל. וכן עיין בספר קהלת יעקב ערך מ"ח דאיתא וז"ל נראה לי סוד מחלת ולילית יונקין מבחינת לאה ורחל דקדושה זה לעומת זה, לאה עלמא דאתכסיא בחינת בתי גוואי, רחל עלמא דאתגליא בתי בראי, ובערך בתי גוואי ובראי ביארנו דיעות שונות בזה, אי בבתי גוואי עצבות ובבראי שמחה או להיפוך, ונודע דמחלת שמחה

ולילית עצבות, ותלוי בב' דעות שבשם, ולפי מה שכתבתי בערך מחלה שמחלה הוא מלאה, נראה דמחלה ומחלת אחת הוא, נראה כדעת הסוברים דבבתי גוואי שמחה, ועיין בספרי ישרש יעקב ביארתי בהיפוך לאה ורחל, דלאה בחינת עצבות דקדושה וממנה יונקת לילית, ורחת בחינת שמחה דקדושה וממנה יונקת מחלת, וביארנו שם טעמים באורך, מחלת היא נוקבא טמאה שיש לה תע"ח מחנות כמנין שמה, וכולם שמחים ומהוללים, ועל ידי שמחת מצוה מכניעים לקליפה זו, ונראה לי לפרש בזה מה שאמר טוב ללכת אל בית האבל מלכת אל בית המשתה, כי על ידי בית האבל והצער מכניעין לקליפת לילית שיש לה ת"פ מחנות, ועל ידי בית המשתה וחתונה מכניעין למחלת, ולילית יש לה ב' מחנות יותר, וזה סוד (מגילה י"ח) מלה בסלע שתיקה בתרין, כי אגרא דבי הלולי מילי (ברכות ו ע"ב), ובאבל שתיקה וידום אהרן רק מצטער באבלו וכאן מכניע ב' מחנות ביותר, וזהו שתיקה בתרין בב' מחנות יותר, סלע פשוט ומלא סמ"ך למ"ד עי"ן גימטריא דא

תתק"ס מתפשטת הסט"א שהוא גימטריא של שמותן וכח דכורא, אמנם תתקס"א האיר עינינו הרב מג"ע שהוא גימטריא אברהם שרה יצחק כמו שהאריך הגאון החסיד בספר מעשה רקח עש"ב, ואפשר שזה טעם שכתב הרב ראשית חכמה דשונה משניות הורג יצה"ר כי מתניתין גימטריא תתק"ס לבטל הנז' שמהם נמשך היצר הרע. עכ"ל.

הנה לפכ"ז י"ל דמקדשין בטבעת כי "קידושין" ו"טבעת" בהרי הדרי הם בדיוק בהאי מספר תתקס"א ובוה מבטלים המחנות של לילית ומחלת.

ושן"ר הא דאיתא בספר פרדס אליעזר בהחלק על אירוסין ונישואין בשם שו"ת פרי השדה חלק א' סימן צ"ג וז"ל כי טבעת הוא בגימטריא תפ"א אחד יותר משמה של לילית הרשעה לרמז כי הזיווג צריך להיות שלא יהיה להמרשעת קליפת לילית חלק בהזיווג הזה כי זיווגן של ישראל צריך להיות בקדושה ובטהרה ולכן מקדשים בדבר שגימטריא שלו הוא אחד יותר מקליפת הטומאה שלא יהיה אחיזה להטומאה

מחלת עם הכולל, רומז על ידי מלה מביה היללוא מכניעין בסלע שתיקה באבל מכניעין בתרין יותר. עכ"ל. ועיין בספר חומת אנך על שמות פכ"ד פי"ח דאיתא וז"ל ארבעים יום וארבעים לילה כנגד יצירת הולד והתורה מטהרת כמו מקוה מ' סאה, מ' סאין תתק"ס לוגין ומ' יום תתק"ס שעות, רבינו מהר"א מגרמיוא ז"ל הנזכר בכ"י, ועיין מה שכתבתי אני בעניי בקונטרס הקטן פתח עינים בסוף מס' תרומות (פ"י מ"ח) שבוה ינצל מסט"א לילית במחלת שגימטריא תתק"ס וזהו מ"ש בירושלמי בריה בטלה בתתק"ס. עכ"ל. ועיי"ש בספר פתח עינים דאיתא וז"ל אם יש בו משקל עשר זוז ביהודה וכו' פי' רבינו עובדיה שהוא אחד מתתק"ס והוא מהירושלמי והרשב"א בתשובותיו ח"א סי' רע"א כתב "ומה שאתה שואלני טעם הירושלמי בשיעור זה גם אנכי לא ידעתי ולא נתפרש לנו", ואפשר לומר דרך רמז כי לילית מחל"ת עם ב' כוללים שהם כח דכורא עם כל אחת שהוא יותר רוחני ופועל על ידן גי' תתק"ס ואם יהיה תתקס"א אחד נוסף מבטלם אבל

בהקדושה והקב"ה יקדש אותנו לתורתו ולעבודתו. עכ"ל.

[הנה פשוט דא"ש יותר לומר ככל הנ"ל אם יש ללילית ומחלת שייכות מיוחדת לעון קרי והז"ל, ההיפך מקידושין ונישואין עם נוק. והאמת יורה דרכו, דעיין בספר פתחי שערים נתיב קיצור אבי"ע פתח ב' דאיתא וז"ל בסוד נוקבין שהם המפתים ומזנין עם בני נשא ומחטיאים אותם ויש בנזקבין ג"כ שני מדרגות וז"נ דנזקבין נגד שתי הזונות, והם המזנים עם אנשים בסוד טומאת קרי, והב' בנשים לטמאות אותן והוא בהרהורי מראות הלילה, ובהם יש להם שליטה בילדים הנולדים מהם דחייכאן בהו וקטלין להו בסוד מחל"ת ולילית, והוא בסוד רגליה יורדות מות. עכ"ל. ועיין בביאורי אגדות (אפיקי ים) למס' ערכין דף טו ע"ב דאיתא וז"ל וז"ש כל המספר לה"ר נגעים באים עליו וכו' שהם נגעי בני אדם כמו בחטא הוצאות ז"ל כידוע, והם שאת וספחת ב' נוקבין בישין מחלת ולילית וכמ"ש ונגע לא יקרב באהליך שלא תמצא אשתך ספק נדה וכו', והוא נוקבא בישא

שמקבלת הטיפה מקדושה, והוא חץ שחוט לשונם כמו ברית המעור יורה כחץ שצריך להיות נשמר למטרה בנוקבא דקדושה. עכ"ל. ועיין בספר עטרת ישועה על מועדים לערב יום כפור דאיתא וז"ל כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם מכל חטאתיכם לפני ד' תטהרו, כי עיקר ביום זה צריך לתקן בחינת יסוד מה שנפגם ח"ו בטומאת קרי, ויש ב' קליפות ר"ל המחטיאים להאדם והם לילית מחל"ת, וזה יכפ"ר עולה קר"י, עליכ"ם מספר יוס"ף דו"ד, רומז מה שנפגם בפגם זה בחינת יסוד מלכות, יכפר עליכם לטהר אתכם ס"ת עולה לילית, מכל חטאתיכם לפני תטהרו ר"ת מחל"ת, ובאמצע הוא השם הוי"ה, כי באם נתקן זאת שורה שם הוי"ה, כנודע מפסוק "מי יעלה לנו השמימה" ר"ת מיל"ה וס"ת הוי"ה (עייין בתיקוני זוהר בהקדמה בדף ב ע"ב ובדף קלא ע"א), ולעיל נאמר עליכ"ם העולה יוס"ף דו"ד יחוד דקדושה, רומז שעל ידי יחוד דקדושה ושם הוי"ה המפסיק בין יחוד דקליפה יתבטלו הני קליפות המחטיאים ח"ו, ויתוקן בחי' יסוד ביחוד יסוד ומלכות. עכ"ל. ועיין

לילית על ידי דמעות שאדם מיליל על אדם כשר או בתפלה, וכח מחלת על ידי שמחה של מצוה נכנעו, ועל פי זה מבואר בשם מו' יהושיע העשיל מקראקא פסוק מלאתך ודמעך לא תאחר, ואז בכור בניך תתן לי וכו', כי מלאתך אלו בכורים שהיו מביאין בשמחה, להכניע מחלת, ודמעך שהם להכניע לילית שלא יחטאו בשכבת זרע, ואז בכור בניך טפה ראשונה יהיה לי יעו"ש ודפח"ח. עכ"ל.]

(חנה עדיין צ"ב, איזה מהני שתי כוחות נתבטלה על ידי קידושין, ואיזה מהן נתבטלה על ידי הטבעת. ולכאורה י"ל דקידושין מבטל לילית, דקידושין הוא חפצא דאיסורא, ובעצם גורם עצבות, ואין האשה מותרת אפילו לבעלה, וכשמקיימים זה כרצון ד' מבטלים לילית, והטבעת מבטל מחלת, דהטבעת היא תכשיט המראה יופי של האשה אפילו במצב דאיסור. וצע"ע בזה.)

ב

חנה אפשר די"ל דקידושין וטבעת מבטלים המחנות של לילית ומחלת, דהיינו ת"פ ותע"ח, ונשאר

בספר חנוכת התורה בפרשת משפטים דאיתא וז"ל בפסוק מלאתך ודמעך לא תאחר בכור בניך תתן לי, יש לפרש דהתורה מרמז לנו מה דאיתא בכמה מקומות את גודל העונש של מוציא שז"ל, והוא מחמת שני נשים זונות מחל"ת ולילי"ת המחטיאים לאדם, והתקנה לזה להכניע הכת של לילי"ת על ידי דמעות שאדם מיילל ובוכה על אדם כשר שמת רחמנא ליצולן או להוריד דמעות בשעת התפילה, ולכת מחל"ת יש תקנה להכניע על ידי שמחה של מצוה, ועל פי זה מבואר הפסוק כי מלאתך אלו ביכורים שהיו מביאים בשמחה להכניע מחל"ת ודמעך דהיינו דמעות להכניע לילי"ת שלא יחטאו את האדם, ואם תעשה כן אז בכור בניך תתן לי דהיינו ראשית אוננו. עכ"ל. וכ"ה בספר תולדות יעקב יוסף פרשת נשא אות ג' וז"ל נ"ל דאיתא בפ"ב דנדה (דף יג ע"א) המוציא שכבת זרע לבטלה כאלו שוחטי ילדים שנאמר וכו' והוא מחמת שתי נשים זונות מחלת ולילית המחטיאין לאדם בשכבת זרע לבטלה, והתקנה לזה להכניע כח

עוד ג', דקידושין וטבעת הם במספר תתקס"א, ג' יותר מת"פ ותע"ח. והני ג' הם בדיוק הג' המתקנים הכלה, דהיינו ת"פ ותע"ח הוא מה שצריכים לסור מרע, והג' המיותרים הם מה שצריכים לעשה טוב.

דע"ן בשער הכוונות דרושי קבלת שבת דרוש א' דאיתא וז"ל ומה שתכוין בזה הכלה הוא שתכוין בעשיה שהיא הויה דההין בגי' ב"ן העולה לגבי נה"י דיצירה שהם ג"ס תחתונות דיצירה וחיבור ב"ן עם ג' הם בגי' כל"ה כי כאשר הויה דב"ן עול' בנה"י נעשית כל"ה. עכ"ל. וכן עיין בפע"ח שער השבת פרק ח' דאיתא וז"ל אמנם מה שתכוין בשם כלה בזה, שהוא

ב"ן דההין, שהוא שם עשיה, ועולה לגבי ג' ספירות נה"י דיצירה, הרי ב"ן וג' ספירות הנ"ל, גי' כלה, כי כששם ב"ן עולה בנה"י, אז נקרא כלה. עכ"ל. ועיין בפירוש הרמ"ז על הזהר ח"א דף ט' ע"א דאיתא וז"ל במלכות הנק' כלה ואז מאירים נה"י דזעיר אור גדול מכח התתקנם בחסדים וכו' ואז הנוקבא מתתקנת תיקון גדול וראויה ליקרא כלה כי היא עצמה שם ב"ן וג' מדות נה"י גימטריא כלה ועל תיקון זה נאמר דאתחברת בבעלה כי ירכין לבר מגופא ומציאותם הוא לבנין הכלה ושם היא עיקר חיבורה. עכ"ל. הרי מפורש דתיקון הכלה היינו תיקון לב"ן, דתיקון הכלה הוא ע"י נה"י מיוחד, וב"ן עם ג' כנגד נה"י הוא בגימ' כל"ה.

ענף ב

למה המנהג לקדש בטבעת לא הוזכר בתלמוד

א

הנה כיון דאיכא כל כך הרבה מקורות להמנהג הפשוט לקדש בטבעת, יל"ע למה מנהג זה לא הוזכר בתלמוד. ואפשר דלית בזה הערה כלל, דיש הרבה מנהגים שלא הוזכר בתלמוד, אבל אפשר דהכא יש לזה סיבה מיוחדת שלא הוזכר בתלמוד, וכאשר יתבאר בעז"ה.

ב

הנה ראינו דעיקר המקור לקידושין בטבעת הוא ע"פ הסוד, וא"כ אפשר דזהו חומרא ע"פ הסוד, ונוהגים להחמיר, אבל לכך לא הוזכר בתלמוד.

ג

עוד אפשר לומר שיש מחלוקת בחז"ל אם יש כזה ענין לקדש בטבעת, וא"כ י"ל דהבבלי לא הזכיר האי מנהג משום דחולק בזה על התיקון.

ואפשר שיש מקור שהתלמוד בבלי חולק בהאי עניינא על התיקון, דהנה לפי המבואר בתיקון"ז המ"ם סתומה ב"לסרבה המשרה" הוא ענין רם ונשא, ואפשר שיש מקור שהבבלי חולק על זה, דעי' במסכת סנהדרין דף צד ע"א דאיתא למרבה המשרה ולשלום אין קץ וגו' אמר רבי תנחום דרש בר קפרא בציפורי מפני מה כל מ"ם שבאמצע תיבה פתוח וזה סתום ביקש הקדוש ברוך הוא לעשות חזקיהו משיח וסנחריב גוג ומגוג אמרה מדת הדין לפני הקדוש ברוך הוא רבונו של עולם ומה דוד מלך ישראל שאמר כמה שירות ותשבחות לפניך לא עשיתו משיח חזקיהו שעשית לו כל הנסים הללו ולא אמר שירה לפניך תעשהו משיח לכך נסתתם מיד פתחה הארץ ואמרה לפניו רבונו של עולם אני אומרת לפניך שירה תחת צדיק זה ועשהו משיח פתחה ואמרה שירה לפניו שנאמר

שמסבירים למה "נתחדש" מנהג לקדש בטבעת דוקא אחרי זמן הש"ס.

דעיין בהמקנה בקו"א לאה"ע סימן נ' בסעיף א' דאיתא וז"ל אי נימא דהבעל אוכל פירות מהמעוה הקידושין א"כ במה תתקדש וצ"ל דמתקדשת בהנאת הפירות מן הקדושין עד הנשואין, ואפשר דמזה הטעם כתב הב"ש לעיל סימן כ"ז דאין לקדש במטבע אף דבמשנה קמייא תנן בדינר ובפרוטה וכן כמה דוכתא היינו משום דבזמן הש"ס היו נוהגין לקדש בשעת שידוכין למתין י"ב חודש עד הנשואין אבל בזה"ז שהקידושין וחופה כאחד ע"כ נוהגין לקדש בטבעת ומשום דבטבעת אע"פ שהדין הוא שחזור מ"מ מתקדשת בהנאת קישוט כדאיתא לעיל רס"י כ"ט אבל במטבע כיון דהבעל אוכל פירות בשעת נישואין והמנהג לקדש סמוך לנשואין אין הפירות שבין אירוסין לנישואין שוה פרוטה. עכ"ל. ועיין בצפנת פענח בהל' אישות פ"ג ה"א דאיתא וז"ל אם בכסף הוא מקדש כו' והמנהג שמקדש בטבעת ולא בכסף, ונ"ל

מכנף הארץ זמירות שמענו צבי לצדיק וגו' אמר שר העולם לפניו רבונו של עולם צבינו עשה לצדיק זה יצאה בת קול ואמרה רזי לי רזי לי אמר נביא אוי לי אוי לי עד מתי יצאה בת קול ואמרה בוגדים בגדו ובגד בוגדים בגדו, ופרש"י וז"ל מ"ם שבתבת למרבה המשרה סתום, לכך נסתם, לומר, נסתמו הדברים שעלו במחשבה ולא נעשה, לישנא אחרינא שביקש הקדוש ברוך הוא לסתום צרותיהן של ישראל שבקש לעשותו משיח, ומורי רבי פירש לפי שנסתם פיו של חזקיה ולא אמר שירה. עכ"ל. ועכ"פ לפי פירוש א' ולפי "פירושו של מורי רבי" לכאורה מבואר שלהבבלי המ"ם סתומה ב"לסרבה המשרה" מורה על ענין שלילי, דהפסידו האפשרות דמשיח ושירה.

ד

עוד י"ל בזה, דהנה בזמן הש"ס היה זמן ארוך בין הקידושין ונישואין, אבל בזה"ז מקדשין ונושאים בהדי הדדי. [ועיין בירושלמי בריש כתובות דאיתא "קידשה בחופה לית ליה באילין קנסייא אמרין רבי מתניה עבד לברתיה כן".] ועפ"ז יש אחרונים

דהנה עיין בירושלמי פרק ה' דנדרים דהמקדש בספר תורה שלו אינה מקודשת וטעם כמ"ש הר"ן פרק א' דקדושין גבי מנה אין כאן בדבר שלא יצא מידו לגמרי לא הוה קדושין, והנה מבואר בב"ב דף מ"ג דמן ס"ת אינו יכול לסלק לגמרי וע"ש דף קנ"א ע"א גבי אם מיקרי נכסי ואן דהא בגיטין דף כ' אמרינן דאם גירשה בס"ת אם אקדים זוזא לספרא כו' הוה שייך גט התם כיון שנכתב לשם גט נפסלה הס"ת אבל בס"ת כשירה אינה מקודשת, והנה כעת המנהג שמקדשים בשעת חופה ותיכף הוה נשואה וא"כ יהא לו בכסף קדושין פירות וא"כ לא הוה קדושין לכך תתקדש בכלי דהוה כלבוש ועי' כתובות דף נ"ד ע"א וסנהדרין דף קי"ב. עכ"ל.

ה

עיין בספר חידושי אגדות (אפיקי ים) בריש מסכת כתובות דאיתא וז"ל בתולה נשאת ליום רביעי וכו' הענין כי נו"ה הם דו"נ איהו בנצח ואיהי בהוד, והם יום רביעי וחמישי של ו' ימי בראשית, ולכן בתולה נשאת ליום ד' שהחופה הוא שמכניסה

לביתו והוא בדרגא דילי' בנצח יום ד', ואח"כ הבעילה בליל חמישי בדרגא דילה נוקבא שהיא בא אליו, וז"ס בריאת המאורות ביום ד' שהם שני המאורות הגדולים זיוגא דלהון, והוא מ"ש (כתובות ה ע"א) שנבעלת בחמישי משום דיש בו ברכה לדגים וכו' שהם תניני ימא נו"ה כידוע וידגו לרוב וכו', וכמ"ש (רע"מ שמיני מב ע"א) למה נמשלו ת"ח לדגי הים וכו', והנה בעת שהי' בהמ"ק קיים אז הי' ב' הכרובים משתמשים במקדש ואז הי' זיוגא בב' סטרין דלהון ולכן בתולה נישאת ליום רביעי, ובגלותא אז הייתה כאלמנה ואז חד כרוב אסתליק ולא נראה רקיע בטוהרתה ונשאת בסט' דהוד לבד ולכן נישאת ליום חמישי. עכ"ל.

והנה מבואר מזה דבזה"ז החתונה יותר שייך ל"הוד" מבזמן הש"ס.

ויש להעיר דאפשר שיש גם עוד שינוי בזה"ז מזמן הש"ס בסדר החתונה שג"כ תלוי בזה (וא"כ מבואר שאין השינוי מומן הש"ס שינוי מיוחד דוקא לגבי יום הנישואין), דעיין בענף ד'

שראינו דאף דמשמע בכמה מקומות במסכת כתובות ובשו"ע דסעודת נישואין נעשית בעיקר על ידי החתן, אבל בזה"ז הצד הכלה טורח לסעודה, דלא כמשמעות הש"ס והשו"ע. והנה הדברים נראים תמוהים לכאורה, למה נשתנה דבר זה מבזמן הש"ס.

ולחנ"ל יש להסביר היטב השינוי בזה, דמבואר בדברי האפיקי ים דהחתן יותר שייך ליום הרביעי, והכלה יותר שייכת ליום החמישי, וא"כ י"ל דכמו שיש שינוי בין זמן המקדש לזמן הגלות לגבי יום הנישואין, מרביעי לחמישי, הוא הדין שיש האי שינוי לגבי מי שייך יותר לסעודת הנישואין, ונשתנה מהחתן להכלה. ולכאור' א"ש.

והנה יש להוסיף הסבר בהא דבזה"ז החתונה יותר שייך ל"הוד" מבזמן הש"ס. דהנה עיין בספר הזוה"ק ח"ב דף קסט ע"ב דאיתא חמישאה שוש תשיש ותגל עקרה דביתא, בחדוה בקבוץ וכנישו דבנהא מארבע סטרי עלמא, ודא רזא דירכא אחרא דאתחבר בירכא שמאלא, למיזל ולמיכנש לכל סטריין, וכנישו דבנין ורחימו

למיצל לון בין ברכין, ובאינון תריין דנביאים שריין, בגוייהו חדוה דעיקרא דביתא, מאי טעמא, בגין דהא שתי ערבות לא עבדין איבא ופירין, וכנישו דבנין לגבייהו, אינון פירין ואיבין דלהון, ולא אתערר כנישו דבנהא לגבהא בר בנביאים. הרי מבואר דלגבי האי עניינא דחתונה וז' ברכות קיבוץ גליות מישך שייך במיוחד להוד. וא"כ י"ל דבזמן המקדש דל"צ כל כך לקיבוץ גליות (בבחינה מסויימת), ממילא אין החתונה שייך כל כך להוד. אבל בזמן הגלות דצריכים לקיבוץ גליות, ממילא החתונה יותר שייך להוד.

לפ"ז י"ל דבזמן המקדש לא נהגו לקדש בטבעת, אבל בזמן הגלות נהגו לקדש בטבעת, דקידושין בטבעת מורה על למרבה המשרה ולשלום אין קץ וככל הנ"ל, ובזמן הגלות רוצים להורות על זה כדי להביא הגאולה. ואין להקשות על זה דבגמ' לא הוזכר מנהג לקדש בטבעת אפילו אחרי החורבן, דהגמ' גם לא הזכיר שינוי במנהג מי טורח בהסעודה.

ועיין בספר שמחת עולם עמ' שי"ב דאיתא בשם מאיר

עיני חכמים וז"ל עתה המנהג שהכלה מכינה סעודה על החתונה וכו' נראה לפע"ד שנתייחד המנהג הזה לדוגמת גאולה העתידה במהרה בימינו והוא על פי מה דאיתא בזוהר ויקרא דף ו' ע"א תא חזי בכלהו גלותא דגלו ישראל לכלהו שוי זימנא וקיצא ובכולהו הוו ישראל תייבין לקודשא בריך הוא ובתולת ישראל הוה תבת לאתראה וכו' והשתא בגלותא דא בתראה לאו הכי דהא היא לא תיתוב הכי כזמנין אחריו והאי קרא אוכח דכתיב (עמוס ה' ב') נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל נפלה ולא אוסיף להקימה אין כתיב וכו' ועל דא כתיב (שם ט' י"א) ביום ההוא אקים את סכת דוד הנופלת

היא לא תוסיף קום כזמנין אחרנין אבל אני אקים את סכת דוד הנופלת וכו' ואפשר לומר שאנו מרמזין בזה שנוהגין לעשות הסעודה אצל הכלה והחתן בא אל הכלה שאנו מרמזין בזה לגאולה העתידה במהרה בימינו שבתולת ישראל לא תוסיף קום כזמנין אחרין דהוה עאלת ותבת קמי מלכא אלא האי זימנא לאו הוא כשאר זמנין אלא אנא איזיל עם כל בני היכלא ואתבע עלה. עכ"ל. הרי מבואר דבזה"ז במיוחד מרמזים על מה שיהי' בגאולה העתידה, ועפ"ז נשתנה המנהג דהכלה מכינה הסעודה, וא"כ עד"ז י"ל דבזה"ז במיוחד מרמזים על "למרבה המשרה", ועפ"ז נשתנה המנהג לקדש בטבעת.

פרק ד

המנהג לקדש בטבעת
על ידי נתינתה
על האצבע של הכלה

פרק ד

המנהג לקדש בטבעת על ידי נתינתה על האצבע של הכלה

ענף כג

הרבה מקורות שהמנהג לקדש בטבעת על ידי נתינתה על האצבע של הכלה

לדוגמא בעלמא, עיין בספר
הרוקח אות שנ"א
דאיתא וז"ל ואם נותן לה טבעת
באצבע וכו' אומר תהא לי מקודשת
בטבעת זו כדת משה וישראל.
עכ"ל. ועיין במהרי"ל הלכות

ע"יין בפרק הקודם. הנה המנהג
הוא לקדש בטבעת על ידי
נתינתה על האצבע של הכלה,
ולא ליתנה בכף ידה וכו' ב.
וגם לזה יש הרבה מקורות
בקדמונים ובפוסקים.

הטבעת לאצבע הכלה ויקדש בימין
דידיה וגם בימין דכלה וכו'. עכ"ל.
ועיין בספר בן איש חי הלכות
שנה ראשונה פרשת שופטים ס"ק
ט' דאיתא וז"ל כשמקדש בטבעת
וכו' לשים הטבעת וכו' באצבע
וכו'. עכ"ל.

ע"ע לקמן.

חתונה דאיתא וז"ל שאלו למהר"י
סג"ל וכו' ואמר וכו' הרי את
מקודשת לי בטבעת זו כדת משה
וישראל והיה תוחב לה הטבעת
באצבע וכו'. עכ"ל. ועיין בבאר
היטב על אה"ע סימן כז ס"ק א'
דאיתא וז"ל והר"ם מינץ סי' ק"ט
כתב בז"ל מראה הטבעת לעדים
ויזהירו לעדים שיראו נתינת

ענף בר

האם זהו מנהג גמור לקדש בטבעת על ידי נתינתה על האצבע של הכלה שחייבים לקיימו

לקדש בטבעת על ידי נתינתה על
האצבע של הכלה, האם עכ"פ
לכתחילה כל כמיני' לקדש באופן
אחר או האם צריך לעשות כהמנהג
לקדש כך. וצע"ע למעשה.

עיין בענף הקודם. הנה עפ"ז
יל"ע האם זה חשיב מנהג
גמור לקדש בטבעת על ידי נתינתה
על האצבע של הכלה. ונפק"מ
למי שמאיזה סיבה אינו רוצה

ענף כה

מקור בחז"ל ע"פ הסוד שהמנהג לקדש בטבעת הוא על ידי נתינתה על האצבע של הכלה

וברכה, והכי כל מזונייהו בברכה
וקדושה, ולית קדושה בפחות
מעשרה דאיהי י', ובגין דטבעת איהי
י' כגוונא דא ס', בה אתקדשת כלה,
וצריך לאעלא לה באצבעא דילה,
דאיהו דיוקנא דאת ו', ואתעבדת
ז', וצריך תרין סהדין דאינון לקבל
ה' ה', וכד איהי טבעת ברישא
דאצבעא אתעבדת ז', בההוא זמנא
צריך לברכא לה בשבע ברכאן
דירתא כלה.

הנה כיון שנתבאר שיש למנהג
זה ליתן הטבעת על אצבעה
של הכלה מקור גמור בחז"ל ע"פ
הסוד, יל"ע אם יש מזה יותר
סיבה דחשיב מנהג גמור ואי אפשר
לשנות, דהכא נוהגים ע"פ הסוד
ולאו כל כמיני' שלא לנהוג ע"פ
הסוד. וצע"ע למעשה.

עיי' בענפים הקודמים שנתבאר
דהמנהג לקדש בטבעת היינו
על ידי נתינתה על האצבע של
הכלה, ולא ליתנה בכף ידה וכיו"ב.
ויש להעיר דכמו שנתבאר בפרק
ג' שהמקור להמנהג לקדש בטבעת
הוא ע"פ הסוד בתיקו"ז, גם יש
להאי פרט בהמנהג (ליתנה על
אצבע הכלה) מקור בחז"ל ע"פ
הסוד בתיקו"ז.

דעיי"ש להלן (בדף כה ע"א)
דאיתא בההוא זמנא
דמייחדא קודשא בריך הוא
בשכינתיה, כלהו חיוון מקבלין דין
מן דין ברכאן, וכלהו בקדושה, ובגין
דא תקינו קדושין וברכאן לכלה,
ולקבל ברכה וקדושה ויחוד
דקודשא בריך הוא, הכי צריכין
ישראל דיהא יחודא דילהון בקדושה

ענף בו

מהמקור הנ"ל שוב משמע דאין הטבעת מורה על האור מקיף שנותן לה בשעת הקידושין

אצבע, והיסוד בסופו כולל כל הנוק' בבחי' עטרה שלו, לכן מובא בספר קהלת יעקב (ערך אצבע) שאותיות אצבע הן צא עב, דהיינו צ"א רומזות אל חבור זו"ן, ב' שמות יהו"ה אדנ"י, ואותיות ע"ב, חסד, רומזות אל טפת החסד המתגלה בפום אמה לצורך הזווג, ובסוף היסוד שם עטרה זו, בחי' טבעת דקידושין (אור מקיף) הנתונה באצבע (אור פנימי). עכ"ל. הרי מבואר כעין דברי הבן איש חי שיש קשר בין האור מקיף להטבעת על האצבע. (ועיין בספר מצת שימורים שער תפילין דאיתא וז"ל ועתה צריך להבין איך מתחבר המקיף של הקידושין שנותן לה באצבע עם כלי פנימי שנעשה בנה"י שלה, איזה שייכות יש לזה עם זה, ונראה שמאחר שנותן לה הטבעת קידושין באצבע שלה הנקראת אמה הנה אח"כ שהכלה

עיין בענף הקודם ובענף י"ד. ויש להעיר דגם מהני דברים של התיקו"ז לגבי הטבעת על האצבע משמע דלא כהבן איש חי לכאורה, דאם הטבעת היא להורות על האור מקיף, לכאורה זהו עצמו סיבה ליתן הטבעת על האצבע.

[עייין בספר מבוא לחכמת הקבלה ח"א ש"ז פ"ז דאיתא וז"ל על סוד זה דאור פנימי ואור מקיף נאמר עליו ית"ש שהוא בפנים הכל וחורץ לכל, ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין, ושתי בחינות אלו הן השתי בחינות דטבעת קידושין ואצבע המוקף ממנה, וענין ידוע הוא איך הדעת פנימיות היסוד, והוא דרגא דאצבע כדברי חז"ל, לא כל האצבעות שוים, אשר לכן שם אהו"ה במילי יודין, אלף הי ויו הי, בגימ' קס"ג חושבן

וכו' באצבע כמשרז"ל במסכת יבמות פרק ג', כל מועבות של בית רבי תמר שמן, ולמה נק' שמן תמר וכו' באצבע, ועתה ע"י שהכניסה האצבע צרדה שהוא יותר ארוכה בתוך וכו' שלה אזי נכנס אותו המקיף של קידושין שהיה מקיף האצבע, ונשאר שם עד עת הביאה שנותן לה רוחא פנימאה, אז נעשה רוחא של הקידושין סוד מקיף אל רוחא פנימאה, ומפני סוד זה צריך לקדש האשה באצבע צרדה מטעם הנ"ל, וכן מביא בס' בחיי פ' צו בשם חכמי הטבע שהחמשה אצבעות משתמשים לחמשה חושים, והאמה משתמש לחוש המישוש לפי שממשמש בכל חלקי הגוף לפיכך הוא ארוך מכולו, ולכן גם כן משרז"ל וכו' באצבע הוא על אצבע צרדה. עכ"ל. הרי גם בדבריו מבואר כעין דברי הבן איש חי שיש קשר בין האור מקיף להטבעת על האצבע. אבל יש לתוה על דבריו לכאורה, דעיינ בשער הכוונות דרושי הלילה דרוש ג' דאיתא וז"ל הנה נודע מ"ש רז"ל אין האשה מתעברת מביאה ראשונה. גם ארז"ל אין האשה כורתת ברית אלא למי שעשאה כלי, והענין הוא כי בביא'

ראשונה נותן הזכר בנוקבא ה"ג ואלו הן נשואות תמיד בה ביסוד שלה בבחי' שם הויה דההין הנקרא רוחא דשדי בגווה ובכחם היא מעלה אח"כ בשאר הביאות את המ"ן תמיד, וגם יש שם הכנה ביסוד ההוא לקבל טיפת מ"ד ולצייר' בציו' ולד ואם לא היה אותו הכלי כל הטיפות של שאר הביאות היו נפסדות ומתבטלות ולכך אין האשה מתעברת מביאה ראשונה כי הטפה הראשונה עושה אות' כלי ואחר היות שם כלי אז שאר הטיפות של אחר כך מצטיירות שם ומתעברות, והנה בזמן הראשונים היו מוציאים הבתולים באצבע והיו ממעכין ביד והטעם היה כדי שגם הביאה ראשונה לא תהיה לבטלה והיו מתקנין הכלי שבה באצבע כדי שתתעבר גם מביאה ראשונה וענין מיעוץ זה היה למעלה בנוק' העליונה דז"א כי היד העליונה דאימא ירדה ביסוד שלה ומעכה אותו באצבע ותקנה אותו ועשאתו כלי, ונשאר שם בחי' ה' אצבעות אימא עלאה תמיד לצורך הכלי דנוקבא דז"א וז"ס מקדש ה' כוננו ידיך, ירצה המקדש הנק' אדני שהיא נוקבא דז"א הנה ידיך

העליונים כוננו ותקנו אותו ועשו
בו בחי' כלי כנז'. עכ"ל. הרי
להדיא דאין הדברים תלויים דוקא
בהוצאות בתולים באצבע.]]

ענף בו

על ידי נתינת הטבעת על האצבע של הכלה יש מילוי שם הוי"ה

א

עיין בענף כ"ה. הנה מבואר
בדברי התיקו"ז הנ"ל דעל
ידי נתינת הטבעת על האצבע,
יש מילוי שם הוי"ה. ועיין בספר
השל"ה הק' שער האותיות עמק
ברכה אות ע' דאיתא וז"ל כשבא
החתן לקדש את הכלה יאמר,
הנני באתי לקיים מצות קדושין
כאשר צוותה התורה וכו' ויחשוב
בפסוק כי קדוש אני יהו"ה
אלהיכם, כי אנחנו תלויים בשמו
הגדול ולסוד הקדושים רומזים
לשם יהו"ה, וזה לשון החייט
בשער מערכות שמות השוים,
האירוסין והקידושין ושבע ברכות
שאנו עושין בזיווגינו הוא רמז

לזה, כי מאחר שאמר הכתוב בנים
אתם לה' אלהיכם, ראוי שהפרי
שלנו יהא בקדושת זיווג הדומה
לזיווג שלמעלה אשר מתחברים
בו שלושה דברים, יחוד ברכה
קדושה, והסימן יב"ק, הקדושה
מצד החכמה, שנאמר (ירמיה
ב' ג') קדש ישראל לה' ראשית
תבואתה, הברכה מצד הבינה,
שנאמר (יחזקאל מ"ד ל') להניח
ברכה אל תוך ביתך והיא נקראת
בית, והייחוד מצד התפארת,
שנאמר (שמ"ב ז' כ"ג) ומי כעמך
ישראל גוי אחד בארץ והוא
ישראל, וכן ראוי שזיווגינו יהיה
בקדושין ובשבע ברכות ובייחוד,
ואז שמו הקדוש שורה בזיווג

הזה, וזה כי הטבעת שאנחנו מקדשים בה היא עגולה לתבנית ה' שבשם, כי היא מחשבה סתומית אשר בה קדושה, וגם נקרא רוח הקודש והיא החכמה כי היא נקראת קודש, כי לשון קודש הוא הפרשה, שנאמר, קדושים תהיו ופירושו תהיו פרושים, והחכמה היא הספירה הראשונה שנתפרשה מן העיסה, כי היא ראשית תבואתה, ולזה לשון קדושה מורה על דין, ומאחר שהיא תחילת הקדושה, ראוי לקדש בזיווג הזה עם דבר הדומה אליה והיא ה' שהטבעת בדמותה, מאחר שזיווג הזה הוא לתכלית התבואה והפרי הקדוש, והשני ההי"ן שבשם ההויה הם שני עדים שלפניהם מקדש, וה' הוא לדמות האצבע של הכלה המקבלת הקדושין, ונותן החתן הטבעת באצבעה, ואז נעשית הטבעת בדמות עטרה באצבעה לדמות ז', כי כשתתן ה' על ה' נעשית ז' כזו ז', ומפני זה ראוייה אז לקבל ז' ברכות, ואז נקראת אשת חיל עטרת בעלה, כי הבעל הוא ה' של התפארת, וה' שהיא העשירית והיא העטרה נעשית תפארת בעלה. עכ"ל.

ועיין בספר קהלת יעקב ערך קידושין דאיתא וז"ל קדושין סוד קדושי אשה, סוד הטבעת שמקדש בה החתן הוא יוד ואצבע הוא ו', וכשנותן טבעת על אצבע ידיה הוא בחינת יוד על וי"ו נעשה ז', ומתמן ירתא ז' ברכאין, וצריך תרין סהדא בשעת קדושין שהן בחינת ב' ההין הרי יש בקדושין בחינת יהו"ה, י טבעת ו' אצבע שנותן עליו הטבעת, ה"ה תרין סהדין, נמצא יש בקדושין חכמה ובינה בחינת י"ה זעיר ונוקבא בחינת ו"ה, וכן קדושין גימטריא י פעמים הוי"ה וי' פעמים אהי"ה שהן בחכמה ובינה, וכן קדושין עם ו' אותיות גימטריא זווג זעיר ונוקבא וב' כוללים, הרי בקדושין רמז יחוד דחכמה ובינה ודזעיר ונוקבא. עכ"ל.

[עיין בספר הון עשיר בההקדמה למסכת קידושין דאיתא וז"ל קדושין יש בו ד' פרקים וכו', וע"ד הנסתר ע"י הקדושין מיחד ארבע אותיות של הויה כמפורש בשני לוחות הברית שער האותיות אות ק', כי הטבעת הוא צורת י', ויד החתן שבה ה' אצבעות הה',

ואצבע האשה המקבלת הטבעת הוא צורת ו', והיד עצמה שלה הה' אחרת. עכ"ל.]

הרי מבואר דהטבעת היא היו"ד והאצבע הוא הו"ו ושני העדים הם ה"ה, ומבואר דהאצבע המדובר היינו האצבע שנותן עליו הטבעת. וי"ל פשוט דאם אינו נותן הטבעת על שום אצבע א"כ ליכא אצבע מיוחד, וליכא ו"ו.

[הנה לגבי כל דברי התיקו"ז, העירו דהדברים נראים קשים מאד לכאורה, דהא בדרך כלל ה"ו וה"ו של השם הם הזכרים, וה"ה עילאה וה"ה תתאה הם הנקיבות, והכא אצבע הכלה שהיא נקיבה כמובן היינו הו'. אתמהא. ועוד הרי עטרת היסוד היינו חלק הנוק' והכא החתן נותן הטבעת על הו', דהיינו שהחתן נותן חלק הנוק'. אתמהא. עיי' בספר גירושין להרמ"ק דאיתא וז"ל אל ענין זה פירשו בתיקונים כי טבעת של קדושין הוא י', ואצבע הוא ו', וטבעת בראש אצבע מורה על יו"ד ועל ו', שהיא האשת חיל עטרת בעלה, תרין עדים תרין ההי"ן, ולפי האמת דבר זה קשה תכלית הקושי, מי

ראה החתן מצד הכלה, והכלה מצד החתן, כי החתן מביא הטבעת שהוא י', והכלה זוקף אצבעה שהוא ו', והראוי היה להיפך, ועוד תרין ההי"ן תרין עדים נמצאו הנשים מעידים כי תרין ההי"ן הם שתי נקיבות, אלא הענין מורה על מה שאמרנו כי החתן, שהוא הת"ת, והכלה אשר להם רמז החתן והכלה תחתונים, הנה החתן מעיד על הכלה דא ה', לפני זקני העיר העומדים עליהם, שהכלה בתולה ושמורה לבעלה ולא נבעלה, וזהו ענין טבעת שאין לו כניסה אלא גדר מוקף בסוד יו"ד שהוא גולם בלי צורה, שעדיין לא נבעלה ולא נעשתה כלי, שהוא מציאות הה"א על דרך שפירש הרשב"י ב"נער" "נערה", כי הה"א מורה עליו שהיא בעולה, ולהורות החתן על טהרת הכלה הביא בידו הטבעת, להראות שהיא צנועה ונגדרת בענינה ושמורה לבעלה, והכלה נותנת אצבעה להראות שאעפ"י שעמדה כמה שנים שלא נבעלה, ותלד, אין חשש מפני זה לומר שזנתה, כההיא עובדא דאתתיה דרבא שהשיבה, "דעתי עלך הוה", וכן הכלה משיבה, כי דעתה על בעלה היתה, וזהו זקיפת

אצבע, וענין ה' ה' תרין עדים הוא כענין "ויקח (בועז) עשרה אנשים" וכו', כי אין לקדש הכלה בלי עשרה והם באים עם החתן להקים הכלה, וזהו שאמר "כי עד צדק" שהיא המלכות קודם שנבעלה שלא נקראת עדיין "צדקה" כי היא בתולה, נאמר "כי עד צדק ישוב משפט", שהוא הת"ת, ישוב עמה להקימה ולקדשה לו לאשה, ולא יבא לבדו, אלא "ואחריו כל ישרי לב", ל"ב נקרא הבינה, ול"ב נקרא מלכות שהם שני ההי"ן. עכ"ל.]

ב

הנה בסידור הרש"ש הרמז להשם במעשה קידושין הוא באופ"א, דעיי' בסידור אור הלבנה קונטרס אור החיים דף ק"ח ודף ק"ט דאיתא תפילה שיאמר החתן קודם הקידושין וזה"ל לשם יחוד וכו' הריני מוכן ומזומן לקיים מצות עשה לקדש את הכלה הזאת לי לאשה בכסף כמו שנאמר וכו' חמש אצבעות ידי תרמזנה לה' ראשונה דהוי"ה נשמה של כל כללות אבי"ע ושל כל פרטי אבי"ע, דכל פרצוף וספירה דפרטי אבי"ע, והטבעת רומזת לי' דהוי"ה חיה

של כל כללות אבי"ע ושל כל פרטי אבי"ע דכל פרצוף וספירה דפרטי אבי"ע, ואצבע הכלה רומזת לו' דהוי"ה רוח של כל כללות אבי"ע ושל כל פרטי אבי"ע דכל פרצוף וספירה דפרטי אבי"ע, וחמש אצבעות של הכלה רמז לה' אחרונה דהוי"ה נפש של כל כללות אבי"ע ושל כל פרטי אבי"ע דכל פרצוף וספירה דפרטי אבי"ע, וכן יתיחדו ד' אותיות יהו"ה ביחודא שלים ויהיה הקשר אמיץ קשרא דמהימנותא. עכ"ל. הרי דהשני ידים, דהיינו היד של החתן והיד של הכלה, הם כנגד ה"ה ו"ה", ולא השני עדים.

שן"ך הא דאיתא בהמשך דברי השל"ה שם באות ע"ב וז"ל ענין תרין ההי"ן תרין סהדין, כי ה'ה' ראשונה סהיד על יד', ו'ה' אחרונה סהיד על יד', וסימנך יד העדים, וכל יד היא ה' אצבעות, ומי שאינו מבין זה יכוין כך, הטבעת היא יד', והחתן פושט ידו ליתן והכלה פושטת ידה לקבל, הרי שני ההי"ן, כי כל יד ה' אצבעות, ואחר כך פושטת בפרטות האצבע, הרי יד', ובזה נשלם השם. עכ"ל.

ענף כח

על איזה אצבע של הכלה ליתן הטבעת

א

עיינ בענפים הקודמים שראינו שיש ליתן הטבעת על אצבע הכלה, ויל"ע אם יש בזה אצבע מיוחד או אם יכול ליתנה על איזה אצבע שרוצה.

והנה עיין בספר הרוקח שם (אות שנ"א) דאיתא וז"ל ואם נותן לה טבעת באצבע שני סמוך לגודל אומר תהא לי מקודשת בטבעת זו כדת משה וישראל. עכ"ל. וכן עיין במהרי"ל שם (הלכות חתונה) דאיתא וז"ל שאלו למהר"י סג"ל וכו' ואמר וכו' הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל והיה תוחב לה הטבעת באצבע שאצל האגודל ואם אינה טהורה אינו מגיע בה אך הניח ליפול מעצמו לאצבעה. עכ"ל. ועיין בבאר היטב שם (אה"ע סימן כז ס"ק א') דאיתא וז"ל והר"ם מינין סי' ק"ט כתב בז"ל מראה הטבעת לעדים ויזהירו

לעדים שיראו נתינת הטבעת לאצבע הכלה ויקדש בימין ידיה וגם בימין דכלה ובאצבע הסמוך לגודל שנקר' אצבע ישים הטבעת. עכ"ל. הרי מבואר בכל הני מקורות דיניח הטבעת על האצבע הסמוך להאגודל.

[וי"ל] דהדברים מתאימים עם המקור הנ"ל מהתיקון"ז ליתן הטבעת על האצבע, דעיי"ש דאיתא כנ"ל וצריך לאעלא לה באצבעא דילה, דאיהו דיוקנא דאת ו', ואתעבדת ז', וצריך תרין סהדין דאינון לקבל ה' ה', וכד איהי טבעת ברישא דאצבעא אתעבדת ז', בההוא זמנא צריך לברכא לה בשבע ברכאן דירתא כלה. הרי מבואר שכשנותן הטבעת על האצבע שיש בזה ענין שהאצבע שלה נעשה מ"ו" ל"ז. וא"כ מבואר שיש שייכות מיוחדת בין האי אצבע ל"ז, ולפ"ז מובן למה נותנים הטבעת על האצבע הסמוך

להאגודל. דעי' בספר דרושי שמחה
 אות רי"ג דאיתא וז"ל בספה"ק
 רזיאל המלאך כתב וזה לשונו
 מספר שבעה הוא מלא רמזים
 וסודות אוהב ה' כל השביעיות
 שבעה כוכבי לכת מלכותא דרקיע
 שבעה רואי פני המלך במלכותא
 דארעא ברא שבע ארצות ונתן
 תורה על השביעית ובחר ערבות
 רקיע שביעי ובחר יום שביעי
 שבת ע"כ, ובעזר מקודש ריש סי'
 ס"ב כתב דזהו ענין של שבע
 ברכות דוקא כי בחינת שביעית
 הוא מרכז הנושא הכל ובחינת
 החיות והתיקון לכל כמו שבת
 קודש שאז אודמן ברכאן אכל
 שיתא יומין ע"כ, וי"ל דמהאי
 טעמא נוהגין להשים טבעת
 הקידושין על ה"אצבע" ולא על
 האגודל או על הזרת, ובהקדם,
 דהנה ידוע (ראה רמ"א או"ח סימן
 קע"ט סעיף ו' ובכתובות ה' ע"ב)
 שחמשה אצבעות יש ביד ולכל
 אחד מאצבעות יש שם בפני עצמו
 דהיינו "גודל" היא אצבע הגס
 אצבע היא הסמוך להגס אמה
 היא הארוך קמיצה היא הסמוך
 לקטן זרת היא הקטן, והנה בספר
 גינת אגוז (והוב"ד בפרדס דוד

ערך אצבע) כתב הטעם שנקראו
 כל האצבעות על שם האחד שהלא
 יש חמשה אצבעות וכל אחד ואחד
 נחלק בשמו ומה נשתנה לקרות
 כולם על שם האצבע והתירון
 משום שהוא שביעי מכל צד אם
 תספור האצבעות כולם כסדר תמיד
 הנקרא "אצבע" הוא השביעי
 דהקב"ה בחר בשביעיות ע"כ,
 ומעתה שלך לפניך כיון שבעת
 הנישואין אנו עושין הרבה דברים
 להשוות דוגמתו ליום השבת שהיא
 כדוגמת תתן וכלה לכן נוהגים
 להשים טבעת הקידושין על
 האצבע דוקא שרומז שרומז
 שהקב"ה בחר בשביעיות והיא
 כדוגמת יום השביעי של הבריאה
 שבחר בו הקב"ה ליום השבת
 וכדברי הרזיאל המלאך. עכ"ל.]

ועי' בכתבי הג"ר יששכר דב
 אייכאן שליט"א דאיתא
 וז"ל נראה לבאר ענין מנהג שימת
 הטבעת על האצבע דוקא ולא על
 האמה, דהאצבע הסמוך להאגודל
 היא דוגמת וא"ו, משא"כ האמה
 היא דוגמת נ' פשוטה כאשר היא
 יותר ארוך מהאצבע הסמוך
 להאגודל. עכ"ל.

ב

אבל לכאורה יש ראי' שיש ליתן הטבעת על האצבע האמצעי הנקרא אמה, דעיין בתיקו"ז (דף פד ע"א) דאיתא רצועה כריכה באצבעא שמאלא דא קדושין דילה, דאיהי טבעת כריכא באצבעא דילה, ובה איהי קשירא עמיה ואיהו עמה, הא קדושה. ועיין בפע"ח שער התפילין פ"י דאיתא וז"ל נבאר הדינין הצריכין בעת הנחת תפילין, כאשר יניח תפילין ש"י בראשונה צריך להושיט הזרוע השמאלי כנזכר בזוהר וטעם לזה כדי להורות כי כל זה הוא בסוד א"מ כנ"ל וצריך לשום שמאלו תחת ראשה ולחבקה ביד ימינו כמ"ש שמאלו תחת ראשי וכו', וחיבוק הימין הוא, כאשר כורך הרצועה סביב הזרוע, וכוונת עניין זה הוא, כי כאשר הנוקבא היא עדיין למטה, וראשה כנגד החזה בין ב' זרועותיו וכו', והנה ד' ספירות שלו, שהם תנה"י, נעשין בה בסוד תפילין שבראשה, כנזכר בדרושים שקדמו וכו', ואח"כ יניח תפילין של ראש, והם תפילין של בעלה ז"א, ואחר שכבר בא בעלה, שהוא תפילין של ז"א של ראש, אז יכרך ג' כריכות באצבע

האמצעי של יד השמאלית, הנקרא אמה, והן סוד הקדושין, שמקדש אותה, ונותן לה הטבעת באצבע הנ"ל. עכ"ל. ועיין בספר השל"ה הק' מסכת חולין פרק תורה אור (ב') דאיתא וז"ל ואינון תכשיטין דכלה, תפילין דרישא עטרת זהב ברישא דכלה, ותפילין דיד טבעת ודרועא הא כלה ונתקנין בתכשיטין דילה, צריך לקרא לחתן דילה הדא הוא דכתיב, שמע ישראל, והא אינון בחופה צריכא עמא קדישא למיקם בעמידה קדמיהון עם חזן לברכה לון שבע ברכאן ולקבלה קידושין בנקדישך כו', וחיון קדישין דהוו מנגנין בגדפין אז תרפינה כנפיהם כדין. עכ"ל. ועע"ש בפרק נר מצוה (כ"ו) דאיתא וז"ל וזה לשון התיקונים, ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אותו, האי פקודא דתפילין, תא חזי, כל מאן דאנח תפילין על רישיה ועל דרועא, קלא סליק בכל יומא לכל חיוון מרכבות ואופנים שרפים ומלאכים דממנין על צלותין, הבו יקר לדיוקנא דמלכא דאיהו מאן דאנח תפילין, דעליה אתמר, ויברא אלהים את האדם בצלמו בצלם אלהים ברא אותו, בצלמו, בתפילין

דרישא, כגוונא דתפילין דמאריה
 עלמא דאינון שכינתיה עילאה
 תפילין על רישיה, ואיהו עמודא
 דאמצעיתא, ואיהו כלל דתלת
 ספירין קדמאין, ועמודא
 דאמצעיתא כליל שית ספירין,
 ואימא עילאה תפילין על רישא,
 איהו תפילין דאנח קב"ה בכל
 יומא, תפילין דיד דא שכינתיה
 תתאה, ואיהי קשירא ליה, ועליה
 אתמר, ונפשו קשורה בנפשו,
 תרווייהו ביחודא חדא בקטירא
 חדא, רצועה כריכא באצבעא
 שמאלא דא קידושין דילה, ואיהי
 טבעת כריכא באצבעא דילה, ובה
 איהי קשירא עימיה ואיהו עמה
 ע"כ וכו', זה לשון ראשית חכמה,
 הרי מבואר במאמר הזה מעלת
 המניח תפילין שהוא דומה ליוצרו,
 ומבואר במאמר קצת כונת
 התפילין, ויתבאר עוד בע"ה, ואגב
 מבואר שהרצועה שאנו כורכין
 באצבע היא טבעת הקידושין
 שהזכר נתן לה, ומכאן היה אומר
 מורי ע"ה שאין ראוי לכרוך
 הרצועה על האצבע עד שיניח
 תפילין של ראש שהוא סוד הזכר,
 שאם עדיין לא בא הזכר, קידושין
 מהיכן, וכן מנהג רוב ישראל ואין
 ראוי לשנות המנהג, וכן היה אומר

מורי ע"ה שכריכה זו שבאצבע
 צריך שתהיה מעומד, שהזכר
 שמקדש האשה מקדש אותה
 מעומד, שהקידושין הם מעלמא
 דדכורא ודרכו מעומד, והכריכות
 צריכות שיהיו ג' כדפירש הר"מ.
 עכ"ל. ועיין בספר יהל אור על
 הזוהר ח"ג דף רל ע"ב דאיתא
 וז"ל בצלותא כו' ששם היחוד,
 וחופה הוא הטלית, ותפילין של
 יד הוא קדושין, ג' כריכות באצבע
 כעין טבעת באצבע, ותפילין של
 ראש עטרה לחתן, וז' ברכות של
 ק"ש שבע ברכות של חופה
 כמש"ו, ונגד ז' ברכות אנו כורכין
 שבע כריכות על הזרוע כידוע
 וכו'. עכ"ל.

הרי מבואר דכריכות התפילין על
 האצבע הן כמו טבעת על
 האצבע, וא"כ כמו שכורכים תפילין
 על האצבע האמצעי, הוא הדין
 לכאורה שיש ליתן טבעת הקידושין
 על האצבע האמצעי.

[ויש להוסיף דאם נותנים הטבעת
 על האמה א"כ יש רמז
 להאור מקיף שהבעל נותן לאשה
 על ידי הקידושין, דהרי "אמה
 אור מקיף" הוא בדיוק בגימ'

"בטבעת", ומרומז דאיך יש אור מקיף על האמה, בטבעת.]

ג

הנה אפשר היה לומר שיש בזה איזה שינוי בין הפשט והסוד, דלפי הפשט יש ליתן הטבעת על האצבע השני ולפי הסוד יש ליתן הטבעת על האצבע השלישי. ובביאור הדברים י"ל דלפי החינוך דהטבעת היא להזכירה שהיא אשת איש א"כ יש ליתן הטבעת על האצבע השני שהוא האצבע שעושים בו רוב השימושים והוא יותר טוב להזכיר. אבל לפי התיקון דהטבעת היא להסתים, א"כ יש ליתנה על המקום בגוף שמתפשט יותר כדי להסתים הכל. רצע"ע בבירור נוסח הדברים. והנה אף אם בדרך כלל היינו אומרים שיש לאלו שעושים ע"פ הפשט לעשות גם בזה ע"פ הפשט וליתן הטבעת על האצבע השני, אבל אפשר דהכא שאני, כיון דכל המקור לקדש בטבעת הוא ע"פ הסוד וכנ"ל. רצע"ע בזה.

למעשה עיין בשו"ת סוד ישרים להבן איש חי ח"ב שאלה א' דאיתא וז"ל עוד שאלה

וכו' יש לי, יגיד לי האדון נר"ו, בענין הקדושין אם האדם רוצה לקדש בטבעת, באיזה אצבע ילביש אותה להכלה וכו', הנה מצינו בתיקונים תיקנא עשיראה דף כ"ה ע"ב שכתב וז"ל, ובגין דטבעת איהי יו"ד וכו' בה אתקדשת כלה לאעלאה לה באצבעא דילה דאיהו דיוקנא דאות ו' ואתעבדת ז' וכו', וכתב שם המגיה ימ"ץ, מכאן ראיה למנהג הספרדים שאין מניחין טבעת הקדושין כי אם בראש אצבע אמה ע"כ, ובס' כסא מלך דף למ"ד ע"ב כתב וז"ל, דטבעת איהי יו"ד שרומזת לחכמה ואצבע ו' ואז היא תגא על רישא והענין שהכלה רומזת למלכות, וצריך שתקבל משורש מלכות שבאבא והיא פושטת האצבע שהוא ו' פירוש שאינה יכולה לקבל מאבא כי אם ע"י ו' שהוא זעיר והוא באמצע בתווק, ושורש המלכות שבאבא שהיא יו"ד הנז' היא תגא על רישיה, וצריך לאעלאה לה באצבעא לרמוז לתגא זאת ע"כ, מפורש יוצא מכל זה שהטבעת דקדושין של איש ואשה צריך להניחה לה באצבע האמצעי הנקרא אמה שהוא היותר גדול וארוך מן שאר האצבעות, והוא

אותו שכורכין עליו ג' כריכות
 דתפילין כנודע, והרב המקובל
 מהר"ן ז"ל במצת שמורים דף
 ס"ג ע"ג הביא דברי התיקונים
 הנז' וז"ל, א"כ נראה מכאן מאחר
 שאמר וצריך לאעלאה לה באצבע
 דילה, ופירש הרב זלה"ה שזה
 האצבע הוא אצבע צרדא הנקרא
 אמה, ובו הוא סוד הקדושין כנוז"ל,
 לכן ראוי ג"כ לקדש את הכלה
 דלתתא באצבע צרדא הנקרא אמה
 ע"כ, מיהו ראיתי להרב יד אהרן,
 אה"ע סי' כ"ו הגה"ט אות ד'
 שכתב בשם מהר"ם מינץ סי'
 ק"מ, שישים טבעת הקדושין
 באצבע הסמוך לגודל הנקרא בשם
 אצבע בסתם, וכתב שכן הוא
 מנהגם ומנהג כל ספרד אשר
 שמענו שמעם, ומ"ש מהר"י וילנא
 ז"ל שישים בראש אצבע הנקרא
 אמה וכן הוא מנהג הספרדים, זה
 לא שמענו ולא ראינו בשום מקום
 שמניחין באמה, אלא מניחין
 באצבע הסמוך לגודל, וגם הרב
 הכנה"ג ז"ל מעיד על המנהג
 לשים הטבעת באצבע הסמוך
 לגודל הנקרא בשם אצבע בסתם
 ע"ש, גם הרב החסיד מהר"א מני
 נר"ו העיד במכתבו על מנהג
 עה"ק ירושלם תוב"ב בזה"ז

להשים הטבעת באצבע הסמוך
 לגודל, ועל כן נראה אע"פ שלפי
 סודן של דברים נראה להניח
 הטבעת באצבע הנקרא אמה,
 מאחר שהרבה גדולים העידו על
 המנהג שהוא באצבע הסמוך לגידל
 הנקרא אצבע בסתם כן ראוי לנהוג,
 ובפרט כי עד עתה המנהג בעה"ק
 ירושלם כן הוא וגם פה עירינו
 בגדאד כך נוהגים, ברם צריך
 ליישב המנהג הזה למה נהגו
 באצבע הסמוך לגודל, וראיתי
 בקמח סולת דף קל"ב שהביא
 מספר יסוד התשובה וז"ל, מה
 שנוהגין לקדש האשה באצבע ולא
 בשאר אצבעות, לפי כשאתה
 מתחיל למנות בגודל מן תורת ה'
 תמימה וכו', אז יבא בכל פעם
 שם הוי"ה ב"ה על האצבע הסמוך
 לגודל עד הנחמדים מזהב ע"כ,
 ואנא עבדא נ"ל בס"ד, לתת טעם
 למנהג זה, דידוע ששם אהו"ה
 הוא סוד גושפנקא דחתים ביה
 שמייא וארעא, ונרמז בר"ת א'ת
 ה'שמים ו'את ה'ארץ, והשם הזה
 הוא בדעת והוא בגי' טוב, וידוע
 מ"ש רבינו האר"י ז"ל בשער
 טעמי המצות פרשת עקב דף נו"ן
 שהשם הזה במילוי יודין כזה
 אל"ף ה"י וי"ו ה"י עולה מספר

אצבע ע"ש, ולכן מאחר ששם זה הוא עצמו סוד גושפנקא דחתם ביה שמייא וארעא, והוא בסוד הדעת, ופשוטו עולה מספר טוב, ולכן הטבעת הזאת הנחתם ונגמר בה הקדושין של איש ואשתו, שהם דוגמת שמייא וארעא כנודע, שהם ג"כ צריכין להארת הדעת, כי הבנים באים ע"י הארת הדעת כנודע בסוד אין קשוי אלא לדעת, נותן הטבעת הזאת באצבע הסמוך לגודל הנקרא אצבע בסתם, שהוא מספר שם אהו"ה במלואו ביודי"ן, שהוא בסוד הדעת כאמור, והבן בדברים כי נכון הוא בעז"ה, והנה בזה הטעם שהסברנו בס"ד עם צירוף טעם שכתב בקמח סולת בהזכרת שם הוי"ה ב"ה על האצבע כנז"ל, בזה יובן בס"ד הכתוב מצא אשה מצא טוב ויפק רצון מה', ודוק היטב, ועוד נ"ל בס"ד לתת טעם אחר למנהג הנז', שטעם הטבעת באצבע הסמוך לגודל לסימן טוב, והוא כאשר תחבר שתי הידים זו אצל זו שיהיו כסדרן פניהם למטה וגביהן למעלה, דהיינו שיהיו הגודלים סמוכין זל"ז אז אם תמנה הפרקים של האצבעות משמאל לימין יהיה פרק ראשון של אצבע הסמוכה

לגודל שביד ימין הוא פרק טוב, וכן אם תמנה מימין לשמאל יהיה פרק ראשון של אצבע הסמוכה לגודל שביד שמאל פרק טוב, וידוע שהחתן צריך להלביש את הטבעת לכלה בפרק ראשון של האצבע לפי סודן של דברים, כי האצבע היא דוגמת ו', והטבעת היא הוד יו"ד, וכאשר יניחנה בראש האצבע עושה אותה זי"ן, נמצא ההנחה היא בפרק ראשון של אצבע שהוא פרק י"ז, לרמוז שע"י הטבעת שהיא סוד יו"ד עושה את האצבע סוד זי"ן, גם עוד פרק זה שהוא פרק י"ז הוא מספר טוב ובזה יהיה להם סימן טוב בקדושין אלו, ויתקיים בהם מצא אשה מצא טוב, ועוד נ"ל בס"ד טעם שלישי, כי בהתחברות הידים גודל אצל גודל יהיה אצבע הסמוך לגודל אשר ביד ימין חצבע שביעית, גם תמנה משמאל לימין, וכן אצבע הסמוכה לגודל שביד שמאל תהיה אצבע שביעית, אם תמנה מימין לשמאל, ולכן בה נותן הטבעת של הקדושין לרמוז שאחר הקדושין עושין החופה בשבע ברכות ובשבעה ימים, ועוד נמי נבחרה זו מכל האצבעות מפני שהשביעי נבחר בכל מקום, ועוד

נ"ל בס"ד טעם רביעי למנהג הנז', דידוע מ"ש המפרשים בשם השל"ה ז"ל דאצבעות הידים הם כנגד עשרת הדברות, וא"כ השתא כאשר יתפשטו הידים ויהיו גודל אצל גודל סמוכים זל"ז יתחיל למנות עשרת הדברות על אצבעות הידים של הכלה, ותתחיל למנות משמאל לימין, יען כי החתן בעת שמקדש הכלה הוא עומד לפניה, וימין ידיה כנגד שמאל ידיה, וא"כ כאשר יתחיל הוא למנות עשרת הדברות על אצבעות אשתו מוכרח שיתחיל המנין בשמאל שלה ויסיים באצבעות הימין שלה, ואז יהיה הסדר כך, זרת שמאלית כנגד אנכי, וקמיצה שמאלית כנגד דבור לא יהיה לך, ואמה שמאלית כנגד לא תשא, ואצבע שמאלית כנגד זכור את יום השבת, וגודל שמאלית כנגד כבוד, וגודל ימנית כנגד לא תרצח, ואצבע ימנית כנגד לא תנאף, והשתא בזה מובן בס"ד הטעם שפיר שנותן טבעת הקדושין באצבע ימנית הסמוכה לגודל שהיא כנגד לא תנאף, מפני שעל ידי התחברות זו שמתחבר החתן עם הכלה ע"י הקדושין שניהם יהיו שמורים וקדושים בדבור של לא תנאף, שכיון דנשא

אשה אינו מנאף, וגם היא לא תנאף, אלא הם מזדווגים בהיתר זע"ז ע"י קדושין אלו שנותן לה שהוא קונה אותה לו לאשה כדת משה וישראל, ועוד נ"ל בס"ד טעם חמישי ליישב המנהג שלא בחרו לקדש באצבע הנקראת אמה כמ"ש בתיקונים, אלא בחרו בזו הסמוכה לגודל, מפני שצריך שיראו העדים היטב עת שנותן הטבעת להכלה באצבעה, ולכן בחרו לשים לה הטבעת באצבע זו הסמוכה לגודל שהיא מצד אחד עומדת בפני עצמה ומובדלת מן הגודל שמסויימת ונראית לעיני העדים היטב מצד אחד, ורואים בעיניהם איך הוא מכניס הטבעת בראש האצבע הזאת, ועוד נ"ל בס"ד טעם ששי ליישב המנהג שלא נהגו באצבע הנקראת אמה כאשר מובן מן התיקונים, והוא דאמרו במשנה דיומא פ"א, מכין לפניו באצבע צרדא, ואמרו בגמרא שם דף י"ט ע"ב מאי צרדא, א"ר יהודה צרתא רדא, והגם דרש"י ורע"ב פירשו זו על אצבע הסמוכה לגידל, הנה בתו"ט הביא מן תוספות דמנחות דצרדא קאי על אצבע הנקרא אמה, וכן הביא שם מן המדרש וכן הביא מן

התוספתא, וכן הביא מן פיוט הקלרי ז"ל, וכן הביא מהרמב"ם ע"ש, ובאמת כן הוא להדיה בר"מ בפרשת פינחס דף רכ"ח ע"כ, דצרדא היינו אצבע הנקרא אמה, ומאחר דצרדא היא מלה נטריקון צרתא דדא ברחי העולם מליתן הקדושין לאשה באצבע הנקרא עליה שם צרה, דאמרו לא מסמנא מלתא שלא יזכר ולא יפקד שם צרה בקדושי אשה, שלא יהיה לאשה זו צרה בצידה ח"ו, איך שיהיה מנהג ישראל תורה ואין לשנות. עכ"ל.

ענף כמ

עוד נפק"מ מהמנהג לקדש בטבעת על ידי נתינת הטבעת על האצבע של הכלה - כריכות התפלין על האצבע

הוא נוגע בכל יום כשמניח תפילין, ובפרט הרי מבואר שם בשל"ה שיש מזה נפק"מ לדינא, דרק עפ"ז מובן למה כורכים על האצבע דוקא אחרי שמניח תפילין של ראש. (עי' במ"ב בסי' כ"ז ס"ק ל' שג"כ כתב דאותן שלש הכריכות על האצבע יעשה אחר הנחת השל ראש, אבל לא כתב בזה איזה טעם.)

א

עיי' בענף הקודם שראינו הרבה מקורות שהכריכות דתפילין על האצבע הן כמו טבעת דקידושין על האצבע דהכלה.

הנה יש בזה ענין נפלא מאד שכל הנתבאר לגבי הטבעת דקידושין אינו רק נוגע פעם בחיים כשעושה מעשה קידושין, אלא

יד שמאל של האשה, דומיא דתפלין.

ולכאורה י"ל פשוט, דבאיש שהוה בחינת ימין (חסדים) נותנים ה"טבעת" על שמאלו כדי שתהא בבחינת אשה כלפי איש, אבל באשה, נותנים הטבעת על ימינה כי היא עצמה הוי חפצא דשמאל (גבורות) כלפי האיש. וא"ש. (וזהו טעם חדש דהתש"י הוא על שמאלו.)

[**חנה** לפ"ז לכאורה יש ללמוד מתפלין דבשעת המעשה קידושין יש להחתין להיות בצד ימין ויש להכלה להיות בצד שמאלו. ולכאורה כן מבואר בזוה"ק פרשת פנחס (ח"ג דף רל ע"ב), עיי"ש דאיתא יהו"ה לימינא אדנ"י לשמאלא, חתן לימינא כלה לשמאלא, כד אתיין לה לחופה בכמה מיני נגונא, צריכין ישראל לאתערא לון לתתא בשירות ותושבחות, בכל מיני נגונא, בצלותא הא קא אתיין לחופה, וצריכין ישראל למיהב קדושין לכלה מחתנא, בקשורא דתפלה דיד, למהוי קשירא ליה, ולעטרא לון בתפלין דרישא דאיהו פאר, הדא הוא דכתיב פארך חבוש עליך, ותלת כריכין דרצועה לקבל

שנ"ר הא דאיתא ביסוד ושורש העבודה שער האשמורת פרק תשיעי וז"ל גם בעת שיכרוך ג' כריכות באצבע צרדה, לא יעשה זה כמצות אנשים מלומדה, רק יכוין שבזה עושה תקון גדול בעולמות עליונים, וז"ל בתקונים (ד' פ"ג ע"ב תקונא מ"ז) תפילין דיד דא שכינתא כו', רצועה כריכא באצבעא שמאלא דא קדושין דילה דאיהו טבעת כריכא באצבעא דילה ובה איהי קשירא עמי' ואיהו עמה ע"כ, וזה סוד שאנו אומרים לשם יחוד קב"ה ושכינתו, וז"ל פ' פנחס (ד' רכ"ח ע"ב), זכאה גופא דהכי איהו רשים בשכינתא וקב"ה רשים ברצועה דאיהו תפלה דיד בתלת כריכות באצבע צרדה כו', ע"כ, ודי בהערה זו. עכ"ל.

ב

חנה במעשה קידושין יש גם אמירה (הרי את וכו') בהדי נתינת הטבעת, וא"כ א"ש דגם בכריכות התפילין שיש עמהן אמירת "וארשתוך".

ג

חנה לפכ"ז צ"ב, למה אין אנו נותנים טבעת הקידושין על

תלת קדושות, דאינון קדוש קדוש קדוש, (רצועה) קדושה לך ישלשו, וצריך לברכא לון בשבע ברכאן, דאינון שבע ברכות דקריאת שמע, בשחר שתיים לפניה ואחת לאחריה, ובערב שתיים לפניה ושתיים לאחריה. הרי לכאורה מבואר להדיא ככל דברינן. אבל למעשה יש המון מקורות לעשות להיפך, שהכלה עומדת לימין החתן. עיין בספר הרוקח אות שני'ג דאיתא וז"ל ועומדים הכלה לימין החתן סמך נצבה שגל לימינך, ס"ת כל"ה. עכ"ל. ועיין בחסד לאברהם מעין ד' נהר מ"ח דאיתא וז"ל ודע כי אין ראוי שתשב הנקבה בימין בעלה אלא בשמאל, אמנם הכלה בשעת חופה בזמן שאומרים שבע ברכות באותו שעה דווקא צריך שהכלה תהיה נצבת בימין החתן כדכתיב נצבה שגל לימינך. עכ"ל. ועיין בבאר היטב על אה"ע סימן ס"א ס"ק ז' דאיתא וז"ל צריך להעמיד החתן לשמאל הכלה כדי שתהיה הכלה לימין החתן דכתיב נצבה שגל לימינך. עכ"ל. ועיין בספר קיצור שו"ע סימן קמ"ז

דאיתא וז"ל אחר כך מעמידין את הכלה לימין החתן. עכ"ל. ועיין בערוך השולחן על אה"ע סימן ס"ב ס"ט דאיתא וז"ל והמנהג פשוט אצלינו שהחתן והכלה עומדים תחת החופה פניהם למזרח והמברך עומד פניו למערב כדי שיברכם פנים כנגד פנים דכל ברכה הוא פנים כנגד פנים כמו ברכת כהנים, ומעמידין הכלה לימין החתן דכתיב "נצבה שגל לימינך וגו'". עכ"ל. וצ"ע. (עי' בספר יפה ללב אה"ע סימן ס"א סעיף א' אות י"ב דאיתא וז"ל עוד כתב מוה"ר כנסת הגדולה הגב"י אות ג' והבאר היטב ס"ק ז' צריך להעמיד החצם לשמאל הכלה כדי שתהי' הכלה לימין החתן דכתיב נצבה שגל לימינך, והיינו סופי תיבות וכו' ואריך דמזמור זה על אדם הנושא אשה נתייסד לאומרו, ושוב ראיתי להרב יד אהרן הגב"י אות ד' שרמז כדרמזנו ושוב כתב משם האריז"ל שזהו קודם החרבן אבל בזמנינו זה צריך להעמיד החתן לימין הכלה על דרך "השיב אחור ימינו". עכ"ל.

[וצע"ע בזה.]

ענף ל

שני חלקי קידושין - "לבדד"

[דברים שייכים לפרק זה ולפרקים הקודמים]

הנה למעשה, "קידושין" עצמו כולל שני דברים, אמירת "הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל" ונתינת טבעת על האצבע של הכלה (והברכה היא ברכה על הקידושין ולא חלק מהקידושין עצמו).

הנה ראינו דעיקר הענין שהוזכר באריז"ל לגבי הנוסח הוא שיש בו ל"ב אותיות כנגד ל"ב נתיבות החכמה, ועיקר הענין שהוזכר בתיקון"ז לגבי הטבעת הוא שהטבעת כנגד מ.

והנה עיין בספר מגן אברהם (טריסק) בפרשת בלק דאיתא וז"ל הן עם לבדד ישכון, "לבדד" הוא ל"ב ד"ד, ל"ב הם הל"ב נתיבות חכמה שבהם חקק וברא השי"ת את העולם כמו שאיתא בספר יצירה (פ"א מ"א) בשלשים ושתים נתיבות פליאות

חכמה חקק י"ה ה' צבאות וברא את עולמו וכל זה היה בשביל ישראל, וכמו שתרגם ירושלמי על בראשית בחוכמא, ואיתא במדרש (ויק"ר ל"ו:ד') בראשית בשביל ישראל, היינו בכדי שישראל יעלו דרך הל"ב נתיבות חכמה לדביקות השי"ת, ועל ידי זה ד"ד הם שני דלתי"ן שהם ביחד בציור מ סתומה סוד המ"ם סתומה מלסרבה המשרה שמרמז גם כן על סוד הקידושין שבתיבת ל"י שבגימ' מ', והוא גם כן כמנין "לבדד" שמרמז לגמר התיקון שיהיה אי"ה בעת קץ הגאולה, וזה למרבה המשרה ולשלום איץ קץ הוא קץ הגאולה שיהיה משער "האיץ". עכ"ל.

אולם ע"פ כל הנ"ל לכאורה יש לבאר באופ"א, דל"ב היינו כנגד אמירת הנוסח וד"ד בציור מ הוא כנגד נתינת הטבעת, דהיינו

שני חלקי הקידושין. וא"ש ש"לב" הוא לפני "דד", דלמעשה נוהגים כהצד שאומרים את הנוסח לפני נתינת הטבעת.

הנה לפ"ז נמצא ד"לבדד" מורה על מעשה קידושין.

[ועי' בזה"ק ח"ג דף רג ע"ב דאיתא הן עם לבדד ישכון, ביחודא, בלא ערבוביא אחרא. ועיי"ש בדף רי ע"ב דאיתא הן עם לבדד וגו', כמה דאת אמר יהו"ה בדד ינחנו, ועי' בהגהות אור החמה שם דאיתא וז"ל הן עם לבדד כו' קשיא ליה מלת לבדד גם כל האומות שוכנים כל א' בארצו לבדו ומה שבח זה וביאר כי הוא על דרך ה' בדד

ינחנו והענין כי שאר האומות וע' שרים שנקראים רשות הרבים כנודע וישר' חלק הקב"ה הנק' רשות היחיד כי הקב"ה נק' יחיד הוא לחלקם. עכ"ל. ועיי' בספר מגלה עמוקות על התורה פרשת ויצא דאיתא וז"ל וישכן ישראל בטח בדד עין יעקב אין בו פסולת רק אחדות גמורה הן עם לבדד ישכון ולא יהי' בהם פסולת רק זרע אמת. עכ"ל.]

הנה לפ"ז נמצא דמילה בגימ' "מ" מורה על קידושין. ועי' לקמן בפרק ה' בדברים שהבאנו מהבני יששכר, דמבואר שם ד"לי" מורה על קידושין, ושוב מבואר דמילה בגימ' "מ" מורה על קידושין.

סיכום להנתבאר בפרקים הקודמים

הנה ראינו שלמעשה סדר קידושין הנוהג בזמנינו הוא שנכנסים תחת החופה, ואומרים "הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל" ונותנים טבעת על האצבע של הכלה (והברכה היא ברכה על הקידושין ולא חלק מהקידושין עצמו). ולפי כל הנתבאר לית לכל זה מקורות בתלמודין כלל, אבל יש מקורות לכל זה ע"פ הסוד.

פרק ה

בענין כוונות הקידושין

פרק ה

בענין מוונות הקידושין

פתיחה

הנה פשיטא שלא ביררתי בהאי פרק כל הכוונות שמכוונים במעשה קידושין, אבל הא מיהא יש בתוה"ד הערות והארות נפלאות לעכ"פ חלק מהכוונות, ולכך אמרתי דכדאי לכלול האי פרק בהחיבור להגדיל הבנת העניינים בעז"ה.

ענף לא

בשער המצוות ובטעמי המצוות לא הזכר להדיא לכוון כלום כשעושה מעשה קידושין

אור המקיף ועל ידי הנישואין ביחוד וחיבור נותן לה אור פנימי (שער המצוות פ' תצא), והנה בשם ישראל רמזים גם שניהם, דהנה אותיות הקצוות שהם מקיפים לשארי האותיות הם אותיות ל"י, הם הנהוגים לומר בקידושין עפ"י הדין ידים מוכיחות לומר הרי את מקודשת ל"י (עיינ במגלה עמוקות פר' בלק אותיות ל"י מרמזין ליחוד קוב"ה וכנסת ישראל, אות ל' גבוה מכל האותיות מרמז על גבוה מעל גבוה שומר ישראל, ואות י' קטנה מכל האותיות מרמזת על כנסת ישראל כי אתם המעט וכו'), והנה האותיות ל"י המה מקיפים תיבת ישראל, רמז רמז לאור מקיף הניתן מן החתן להכלה על ידי הקידושין, ואותיות אש"ר באמצע תיבת ישראל רמז אל החיבור בשעת נישואין יחודא שלים דכר ונוקבא כביכול, הנה

עיינ בשער המצוות בפרשת כי תצא דאיתא וז"ל מצות הקדושין כתיב כי יקח איש אשה ובעלה וגו' דע כי ע"י הקידושין שאדם מקדש לאשתו נמשך אליה חד רוחא מכח רוחו של בעל והוא בבחינת אור מקיף ואחר שכבר נמשך לה אור מקיף מן רוחא דיליה אח"כ בא עליה ביאה גמורה ויהיב בה חד רוחא בסוד אור פנימי בגווה מכח רוחא דיליה ולכן צריך להקדים הקידושין כי אין הרוח הפנימי נכנס בה עד שיכנס אור המקיף של זה הרוח בתחלה וענין זה נתבאר בסבא דמשפטים בענין ההוא רוחא דשדי בגווה בביאה ראשונה. עכ"ל.

[עיינ בבני יששכר מאמרי חדשי תמוז אב מאמר ד' דאיתא וז"ל מ"ש מרן האריז"ל על ידי הקידושין נותן החתן אל הכלה

כן יסד המלך באדם רמ"ח איברין דכנורא ורנ"ב איברין דנוקבא ובהוספת המפתח שאמר ר' עקיבא בבכורות (מה ע"א) הם רנ"ג איברין, על כן אם המלכות באת אל בועז אל הגר"ן להעמיד מלכות בית דוד, וכן המזבח נבנה בגר"ן, והנה רמ"ח רנ"ג בחיבור בגימ' אש"ר, הוא סוד הנישואין בחיבת ביאה נאמר שמאלו תחת לראש"י, והנה תיבת אש"ר המה בתיבת ישראל אתון פנימיים דאז נותן החתן לכלה אור פנימי, והנה בשעת מתן תורה שהיה רק אירוסין וקידושין (דעיקר הנישואין יהיה לעתיד ב"ב דעליה נאמר כי בועליך עושיך וכו'), הנה נאמר ואתם תהיו ל"י ממלכת כהנים וגוי קדוש, היינו קידושין בחינת ל"י שהוא אותיות מקיפים שבישראל, אלה הדברים אשר תדבר (לעתיד בבחינת אש"ר, נישואין ממש בחיבור הרמז בתיבת אש"ר אור פנימי, הם אתון פנימיים שבישראל רמז לאור פנימי, וזהו שסיים) אל בני ישראל אשר יש בזה השם ל"י אש"ר, וזהו המתפרש ג"כ בנדבת המשכן בנין בית חתנות כביכול, דבר אל בני ישראל (דייקא) ויקחו ל"י תרומה

(ל"י דייקא) מאת כל איש אש"ר ידבנו לבו וכו' (אש"ר דייקא), הבן הדבר, הוא הנדרש על זה במדרש, טוב שם מעושר רב, היינו מה טוב ומה נעים שם ישראל רמז בזה השם אירוסין ונישואין פנימי ומקיף ל"י (מקיף) אש"ר (פנימי), הוא ששיבת הש"י את משה בשבירת הלוחות שהם הקידושין ואמר לו יישר כחך ששברת, כי כן נרמז בדבריו ית"ש בשעת הזעם ועתה הניחה ל"י, רצ"ל תנח מידך את הל"י היינו הקידושין המה הלוחות ויחר אפי בהם (היינו בלוחות שהם הקידושין) ואכלם (שיהיו אותיות פורחות למקומן) וממילא לא יוכלו הלוחות להתקיים, והבן הדבר. עכ"ל. ועיי"ש במאמרי חדש אדר מאמר ב' דרוש ג' דאיתא וז"ל עיין מה שכתבתי בדרושי חג השבועות בפרשת מתן תורה בפסוק ואתם תהיו לי ממלכת וכו' אלה הדברים אשר תדבר אל בני ישראל, ישראל הם אתון ל"י ראש"ש, והנה כביכול קוב"ה עם כנסת ישראל הוא דמיון חיתוני חתן וכלה, והנה ידוע מכתבי מרן האריז"ל אשר בשעת הקידושין שמקדש החתן את הכלה נותן אל

הכלה אור מקיף, ועל ידי היחוד נותן לה אור פנימי, והנה תמצא באותיות ישרא"ל אותיות החיצונים ומקיפין הם אתון ל"י, והם מרמזין על קידושין הרי את מקודשת ל"י ידים מוכיחות, והנה ה' גבוה מכל האותיות מרמזת על גבוה שומר ישראל, ואות י' הקטנה מכל האותיות מרמזת על כנסת ישראל כי אתם המעט וכו', על כן אותיות ל"י שייכים לקידושין דקוב"ה עם כנסת ישראל (עיין זה במגלה עמוקות פר' בלק), ואתון רא"ש או אש"ר הם אתון פנימיים בתיבת ישרא"ל, מרמזין על אור פנימי הנעשה כביכול על ידי הייחוד, והתבונן כביכול בשיעור קומת אדם רמ"ח איברין דכורא עם רנ"ב דנוקבא עם המפתח שאמר ר' עקיבא בבכורות מה ע"א הם בגימטריא אש"ר, רא"ש, על כן כביכול יש לכנות בייחוד הקדוש באותיות רא"ש אש"ר, והנה הם אתון פנימיים בתיבת ישרא"ל כי על ידי הייחוד בא האור פנימי, ואותיות ל"י המה מקיפין בתיבת ישרא"ל, והמה מורים על קידושין שעל ידי זה בא אור מקיף, ואם כן לפי זה יש בשם ישרא"ל הוראה על

קידושין ועל הייחוד, אור מקיף ואור פנימי, והנה כתיב על הזמן המקווה לעתיד ב"ב כי בועליך עושיך ד' צבאות, ישעיה נ"ד:ה', נשמע שעד היום היה רק בחינת אירוסין וקדושין, כמו"ש וארשתך ל"י לעולם וכו' ואחר כך וידעת את י"י, לשון חיבור וייחוד ממש כביכול, ולא יכנף עוד מוריד, ישעיה ל':כ', והנה משה רבינו ע"ה הוא סוד הדעת הגורם הייחוד כנודע, על כן היה הוא הסרסור במתן תורה בין קוב"ה וכנסת ישראל שאז היה בחינת קידושין, על כן נאמר ואתם תהיו ל"י וכו' וגוי קדו"ש, וכן הוא יהיה לעתיד ב"ב כשתתגלה לנו התורה בבחינה פנימית בסוד כי תורה חדשה מאתי תצא בבחינת נישואין כי בועליך עושיך וכו', וזהו שסיים השם ית' אלה הדברים אש"ר תדבר אל אל בני ישראל, בבחינת אש"ר פנימית תדבר לעתיד אלה הדברים ממש, רק שיהיה בהתגלות הפנימית מאתי תצא, הבן הדברים, וזהו שאמר אל בני ישרא"ל, אשר מרומז בשמותם ואתם תהיו ל"י וכו' וגם אש"ר תדבר לעתיד, היינו ל"י אש"ר אירוסין ונישואין מקיף ופנימי, הבן הדברים. עכ"ל.

ועיין בספר אגרא דכלה (בפרשת יתרו) דאיתא וז"ל עפ"י הדברים האלה נבא לרמוז במקראי קודש הללו, אומרו ית' ועתה, היינו כעת זמן הקידושין אם שמע תשמעו בקלי, היינו רק הקול בלבד אמירת הקידושין מקודשת לי (קל"י חסר כתיב ר"ת ק'דש י"שראל ל"י"), ושמרתם תמתינו ותצפו לזמן היחוד השלם ב"ב, מלשון ואביו שמר וכו', את בריתי, היינו תשמרו ותצפו ליחוד ראש צדיק, ככלה הממתנת מזמן הקידושין לזמן היחוד, והייתם כעת לי על ידי הקידושין סגולה מכל העמים וכו', וזה אומרו ואתם תהיו לי וכו' לגוי קדוש, אתם דייקא, הגם כי לי כל הארץ, אתכם בחרתי ודעו וראו חיבתכם לפני שמאסתי את כולם ובך בחרתי, אלה הדברים, ר"ל על ידי אלה הדברים של קידושין, אשר תדבר, תמשיך ותנהיג בחינת אש"ר, בחינת הנישואין והיחוד באחרית הימים ב"ב פנימיות ישראל, וזה אומרו אל בני ישראל, שמרומז בם אלו הב' בחינות, ל"י אור מקיף דקידושין, אש"ר דאור פנימי, והבן מאוד, כשתבונן באלו הדברים, תבין

ותמצא פתח פתוח להבין בדבריו ית' בבנין בית חתנות אמר ית' ויקחו לי תרומה, ופירש רש"י לי לשמי, ואחר כך אמר כי תשא את ראש בני ישראל, ותבין ואתה תצוה היינו מלשון צוותא וחיבור, ור"ל תחבר את בני ישראל, אתון ל"י רא"ש, והבן מאוד. עכ"ל. ועיין בספר דרך פקודך (במצוה מ"ה) דאיתא וז"ל עוד נ"ל בביאור יותר דבריהם, דהנה אור המקיף נקרא בגד שמקיף את הגוף כמו בגד, והנה מקובל בידינו מהאריז"ל שע"י הקידושין נותן החתן להכלה אור מקיף, ובחיבת ביאה נותן לה אור פנימי, והנה באמה העבריה בעינן ראויה ליעוד והמעוות הראשונות ניתנים לקידושין, על כן אינו צריך לכסף קידושין אחרים, א"כ נראה אשר תיכף בשעת קניה נותן לה האדון אור מקיף, והנה הגם שלא ירצה לייעדה אח"כ עם כל זה אינו רשאי למוכרה כי כבר היא נחשבת לבת גילו כיון שנתן לה אור מקיף שלו, וזה שדרשו רז"ל בבגדו בה כיון שפירש בגדו עליה היינו אור מקיף שלו שוב אינו רשאי למוכרה. עכ"ל.]

ועיין בספר טעמי המצות פרשת כי תצא דאיתא זו"ל מצות קידושין בארנו בס' הגלגולים ומשם הרב זו"ל הנה כבר ידעת כי לאה נעשית ממ"ל דבינה ורחל ממ"ל דתבונה וכיון שכולם הארתם ממקום א' מתחברים יחד בשעת הזווג ולזה לא נגד ד"ס שהיתה רחל דבוקה והנה לאה בסוד ד' קשר של תפילין ורחל ג"כ ד' ומתחברים יחד ונעשית ם של למרבה המשרה שהם של ב' צירים ו' דלתות ב' צירים הם ב' יודי"ן עוקצין שבאחורי הד' שבהן מופרשין הדלתין מן הרישין והם ב' י"דות כ"ח עתים של קהלת והדלת תסוב על צירה שאינה מתפשטת לכאן ולכאן אלא בכח ה' כי ה' נשמה והדלת גוף ועל אלו הב' יודין נאמ' רמחלליה מות יומת חלל דיליה וחלל גי' חיים שלה זו"ס שבתותי תשמרו שהתפשטות זרועות להוסיף מחול על הקודש והי' רמז לשבת עצמה וית' ב"ה בענין הב' שבתות במקומו, והנה התפשטות הד' סוד בחי' מ' דמ"ל שמתפשטת והי' רמז לנקודת ציון דמ"ל וד' קודש הקדישם, וממה שאמרנו שנעשית בסוד יוד תבין

סוד הקידושין שצריך ממון הבעל והוא שהמוחין שנותן לה הם בסוד יוד שיש בה ג' קוצין והוא י' כלול חו"ג וכשקבלת הארה ממנו הי' בסוד הו"ו בתוך ו"ק והיא באחור ולזה ד' מכוונו לזווג והד' גדולה רמז לעומת לאה ברחל ומוסר לה' ד' זלה לזווג בסוד ד"פ אמת דאמת ויציב כמ"ש במ"א, וגם סוד הי' הוא כי י' דאהי' שמקבלת בו הולד ולהם רומזים ג"כ שבהם נסתמים י' היות בסוד מ"נ, ואמנם מד' זה כשהוא כאחור וכשבאה בפנים ומקבלת ממנו טפת הזווג נעשה מ"ה הנק' מ' סתומה כמו בינה הסתומת הי' החכמה בגוה והנה כשהיא באחורי' אין בה רק ציר ודלת א' כנזכר אצלינו בשער הנק' בסוד ה"ג ואך כשבאה בפנים מקבלת ציר אחד דה"ח ואז יוצא דלת מתוכה וסותמות האור ונעשה ציר לכל דלת וכנגד כ"ז צריך הבעל לעשות לאצבע שלה שהיסוד אינה כי אם לצרכה והא' ראי' שיש קידושין בביאה והטבעת סוד היסוד דידה הסותמים האור בגוה וכשניתוסף בה ע"י יסוד הי' של הציר והיסוד שלה נקרא ם סתומה הרי כאן

ים ואז נקרא' ים, (משם הרב זלה"ה) יש בנוסח הרי את מקודשת לי ל"ב אותיות כנגד ל"ב נתיבות חכמה. עכ"ל.

א"צ לכוון לכל זה, וכל זה נעשה מאליה באותה מדה אף אם אינו מכוון כלל.

והנה בין בשער המצוות ובין בטעמי המצוות לא הוזכר כלל שיש לכוון איזה כוונה מחמת הנתבאר שם במהות מצות קידושין ומהות הנוסח ד"הרי את". וא"כ יש להסתפק בזה, האם צריך לכוון לכל זה, וזהו פשוט מאד דצריך כך לכוון ואין צורך לכתוב להדיא דכך צריך לכוון, או האם באמת

והנה ע"ש בטעמי המצוות שמיד אחרי הדברים הנ"ל איתא וז"ל כונה לברכת חתנים כפי הנז' בזהר תרומה וכו'. עכ"ל. הרי לגבי ברכת חתנים כתב שיש לזה "כונה", וא"כ אפשר דמדוייק דרק בזה יש כונה, אבל לגבי מעשה קידושין ואמירתו אין כוונה.

ע"ע לקמן.

ענף לב

מקורות שיש כוונות לכוון כשעושה מעשה קידושין

א

הנשאת ביום רבעי שנתלו בו המאורות וחפרה הלבנה ונתמעטה לישוב דעתה בבתולת ישראל יזהר שלא יהיה שמה כשם אמו כי אינו טוב לו אלא ישא אשה הראויה

עיי' בענף הקודם. הנה מצאתי במשנת חסידים מסכת חתונה ומילה פרק א' אות ה' דאיתא וז"ל וכשישא בתולה

לו ויקדש אותה ויכוין שעל ידי הקדושין נותן לה סוד אור מקיף אחד מבחינת רוחו. עכ"ל.

הרי מבואר להדיא שיש לכוון להדברים הנ"ל שבשער המצוות, ולכאורה המשנת חסידים הבין שפשוט דצריך לכוון כך, אף אם לא כתוב להדיא לכוון.

וב"ה למעשה בספר נקודות הכסף חלק קידושין, שהביא דברי השער המצוות, וכתב וז"ל מלמדנו הרב שעל ידי מצות הקידושין יכוין האדם שהוא דוגמת הז"א להמשיך לאשתו שהיא דוגמת הנוק' רוחא דשדי בגווה מבחי' אור המקיף דפרטות רוחא הנז' וע"י ביאה הראשונה יכוין להמשיך את אור הפנימי דפרטות הרוחא הנז'. עכ"ל.

(ויל"ע לגבי כל זה, האם לכוון כוונה זו כשאומר הנוסח הרי את וכו', או כשעושה מעשה נתינת הטבעת, או בשניהם.)

ב

[הנה ראיתי שיש בזה תוספת בספר בתים לבדים וז"ל חתן הבא בסוד ד' יכוון שבנתינת

הטבעת על אצבע הכלה המקיפה את כל אצבעה מכניס בה אור המקיף של אותו הרוח שבסבא דמשפטים קב ע"א. עכ"ל. הרי דמלבד עצם כוונת אור מקיף, מבואר שיש לכוון שזה שייך להטבעת על האצבע. אבל הדברים צ"ב, דענין הטבעת לא הוזכר בשער המצוות כלל, ורק הוזכר בטעמי המצוות כנ"ל, וא"כ לכאורה לית לה שייכות להאור מקיף שהבעל נותן לאשה. עיין בפרק ג' במה שנתבאר בעז"ה אם יש קשר בין האור מקיף להטבעת. אולם אף שיתבאר שם שמפורש בכל דברי הבן איש חי ששפיר יש שייכות בין הטבעת להאור מקיף, אבל בכל דבריו שם רק כתב שהוא רמז, ולא הזכיר שיש בו כוונה. וצע"ע בכ"ז למעשה.]

ג

עיין בסידור ר' אשר דאיתא וז"ל תכוין כי הקידושין הם בסוד חכמה הנקרא קודש והכוונה שהאדם מושך ונכנסים בו מקיפי חכמה אז הוא ראוי לאשה ומאיר בה, ואמנם לכן יש בנוסח זה ל"ב אותיות נגד ל"ב נתיבות החכמה, ואמנם על ידי הקידושין

אדם נותן באשתו אור מקיף של שם ע"ב מבחינת מ"ן שבה, שבשעת ביאה נותן בה פנימי ועתה ע"י הקידושין נותן בה סוד המקיף מאותו רוח הפנימי, וכבר ידעת כי בביאה ראשונה נותן בה בחי' מ"ן דע"ב פנימי ועתה המקיף ולכן נקרא קידושין בסוד שם ע"ב הנקרא קדש ד' יודין כל י' כלול מי' גי' ש"ק וד' כוללים, ואמנם הקדושין צריכין שיהיה ממון הבעל, והוא שהמוחין שנותן לה הם בסוד י' שיש לה ג' קוצין, והוא י' כולל ה' חסדים וה' גבורות, והוא כי תחלה היתה נקראת ד' ועתה יכנס בה האצבע והוא ו' הרי י' ואז נקרא ה', גם י' שמות אהי"ה שמקבלת הנוק' והם סוד ם סתומה בצורת טבעת ולכן נקראת בשם י' ם שבה נסתמים כל ההויות בסוד מ"ן ומ"ד וכשמקבלת הטיפה בעת הזווג נעשה ם סתימא, ולפי שבאחוריים אין בה רק ציר ודלת א' ואח"כ מקבלת מפנים ציר וד' אחר ואז יוצא דלת תוך דלת ונעשה ציר בכל דלת, ולכן הבעל עושה טבעות לאצבע כי טבעת הוא יסוד דידה והאצבע ה' כשנכנס בה הארת היסוד נעשית

מד' ה'. עכ"ל. ועד"ז עי' בסידור ר' שבתי דאיתא וז"ל תכוין כי הקידושין הם בסוד חכמה הנקרא קודש והכוונה שהאדם מושך ונכנסים בו מקיפי חכמה אז הוא ראוי לאשה ומאיר בה, ואמנם לכן יש בנוסח זה ל"ב אותיות נגד ל"ב נתיבות החכמה, ואמנם על ידי הקידושין אדם נותן באשתו אור מקיף של שם ב"ן מבחינת מ"ן שבה, שבשעת ביאה נותן בה פנימי ועתה ע"י הקידושין נותן בה סוד המקיף מאותו רוח הפנימי, וכבר ידעת כי בביאה ראשונה נותן בה בחי' מ"ן דע"ב פנימי ועתה המקיף ולכן נקרא קידושין בסוד שם ע"ב הנקרא קדש ד' יודין גי' ש"ק וד' כוללים, ואמנם הקדושין צריכין שיהיה ממון הבעל, והוא שהמוחין שנותן לה הם בסוד י' שיש לה ג' קוצין, והוא י' כולל ה' חסדים וה' גבורות, והוא כי תחלה היתה נקראת ד' ועתה יכנס בה האצבע והוא ו' הרי י' ואז נקרא ה', גם י' שמות אהי"ה שמקבלת הנוק' והם סוד ם סתומה בצורת טבעת ולכן נקראת בשם י' ם שבה נסתמים כל ההויות בסוד מ"ן ומ"ד וכשמקבלת הטיפה בעת

הזווג נעשה ם סתימא, ולפי שבאחוריים אין בה רק ציר וד' אחד ואח"כ מקבלת מפנים ציר וד' אחר ואז יוצא דלת תוך דלת ונעשה ציר בכל דלת, ולכן הבעל עושה טבעות לאצבע כי טבעת הוא יסוד דידה והאצבע ה' כשנכנס בה הארת היסוד נעשית מד' ה'. עכ"ל. הרי מבואר בכל זה שיש כוונה לכוון מחמת מהות הנוסח ד"הרי את", אבל לא הוזכר כוונה מחמת הנתבאר במהות מצות קידושין.

ד

הרי נמצא דבמשנת חסידים איכא כוונה מחמת הנתבאר במהות מצות קידושין וליכא כוונה מחמת מהות הנוסח ד"הרי את", ובסידור ר' אשר וסידור ר' שבתי הוא להיפך, דאיכא כוונה מחמת מהות הנוסח ד"הרי את" וליכא כוונה מחמת הנתבאר במהות מצות קידושין. ויל"ע מה לעשות בזה למעשה. (ואפשר שיש לכוון כוונות הסידורים בשעת אמירת הנוסח וכוונת המשנת חסידים בשעת נתינת הטבעת. וצע"ע למעשה.)

ה

הנה יש להדגיש בכל זה דאפשר שיש שיטה אחרת בסידור הרש"ש, וא"כ בפשוטו אי אפשר לקבוע משם מה לעשות למעשה לגבי מי שעושה בדרך כלל ע"פ אידך מקורות הנ"ל, דעי' בליקוטי ים החכמה (חלק כוונות קידושין) שהביא דברי השער המצוות וכתב וז"ל האמנם מלשון קדשו דמין הרש"ש ז"ל בסידור אור החיים עמוד צ"ט נראה שבדרך אחרת הלך בביאור הענין דאור מקיף ואור פנימי ע"י הקידושין והביאה, וזה לשונו ובברכת האירוסין יכוין להמשיך המוחין המקיפים דל"מ דצלמי המוחין הנזכרים דאחור באחור וכו' דפרצופי המקיפים דזו"ן וכו' ולנסור המ"ה וב"ן דפרצופים הנזכרים ולהעלותם לחיק אבא ואימא העליונים וכו' ואחר כך יקדש את הכלה בכסף ויכוין להמשיך המוחין הפנימיים דצ' דצלמי המוחין וכו' דפרצופי המקיפים וכו' ויכוין לזווג את הזו"ן שם למעלה וכו' ויכוין להמשיך וכו' את הרוחא וכו' מיסוד דיליה ליסוד דיליה וכו' ואחר כך על ידי שבעה ברכות יכוין לתקן הבירורים דפרצופי

פנים בפנים וכו' ולהמשיך להם מוחין וכו' ובביאה ראשונה יכוין לזוגם ולהמשיך מיסוד דדכורא ליסוד דנוק' רוחא מה' חסדים ממוחין דפנים, ע"כ, הרי כי לדעתו שני מיני מוחין איתנהו מוחין דאחור ומוחין דפנים, ובגמר המשכת כל אחד מאלו המוחין יזדווגו הזו"ן לכלי ורוחא ולכן בפעם הראשונה יזדווגו הזו"ן לכלי ורוחא בגמר כניסת המוחין דאחור והוא במעשה הקידושין ושוב יחזרו להזדווג פעם שניה בגמר כניסת המוחין דפנים והוא בביאה ראשונה, וסדר כניסת המוחין הוא באופן שהמוחין דאחור גופא כלולים ממוחין פנימיים ומקיפים ומקיפי האחור עצמם כלולים גם הם בפרטותם מפנימיים ומקיפים והנה המוחין הפנימיים דאחור לא נתבאר בדברי מרן ז"ל בשמעתין מתי הוא זמן המשכתם וכו' המוחין המקיפים דפרטות מקיפי האחור נמשכים על ידי ברכת האירוסין המוחין הפנימיים דפרטות מקיפי

האחור נמשכים על ידי מעשה הקידושין וכיון שנשלם כניסת המוחין דאחור יזדווגו בהמשך מעשה הקידושין לכלי ורוחא דפרטות דבחינת האחור, ואחריהם יבאו על ידי הז' ברכות המוחין דפנים ובביאה ראשונה יזדווגו לכלי ורוחא דבחינת הפנים, ומה שיש לתמוה בזה הוא דזה הסדר אתיא לכאורה דלא כפי העולה מפשט דברי רבינו האריז"ל שהובאו לעיל דלהמבואר בדברי האריז"ל על ידי מעשה הקידושין יזדווגו לצורך הכלי ורוחא דבחינת המקיפים ובביאה ראשונה לצורך הכלי ורוחא דבחינת הפנימיים ואילו להמבואר בדברי מרן הרש"ש על ידי מעשה הקידושין נתקנים הכלי ורוחא דבחינת האחור ובביאה ראשונה הכלי ורוחא דבחינת הפנים, וטרם כל שיח בהכרח צריכים אנו לומר דדרך זו שדרך בה מרן הרש"ש יצא לו מדקדוק דברי הרז"ל במקום אחר אשר לעת עתה אין אתנו יודע היכן מקומו וכו'. עכ"ל. עע"ש.

ענף לג

האם יש כוונה הנוגעת לד' אותיות הוי"ה הנרמזות במעשה קידושין

יש מילוי שם הוי"ה. ועיין בספר השל"ה הק' שער האותיות עמק ברכה אות ע' דאיתא וז"ל כשבא החתן לקדש את הכלה יאמר, הנני באתי לקיים מצות קדושין כאשר צוותה התורה וכו' ויחשוב בפסוק כי קדוש אני יהו"ה אלהיכם, כי אנחנו תלויים בשמו הגדול ולסוד הקדושים רומזים לשם יהו"ה, וזה לשון החייט בשער מערכות שמות השוים, האירוסין והקידושין ושבע ברכות שאנו עושין בזיווגינו הוא רמז לזה, כי מאחר שאמר הכתוב בנים אתם לה' אלהיכם, ראוי שהפרי שלנו יהא בקדושת זיווג הדומה לזיווג שלמעלה אשר מתחברים בו שלושה דברים, יחוד ברכה קדושה, והסימן יב"ק, הקדושה מצד החכמה, שנאמר (ירמיה ב':ג') קודש ישראל לה' ראשית תבואתה, הברכה מצד הבינה, שנאמר (יחזקאל מ"ד:ל')

עיין בתיקו"ז (בדף כה ע"א) דאיתא בההוא זמנא דמייחדא קודשא בריך הוא בשכינתיה, כללו חיוון מקבלין דין מן דין ברכאן, וכללו בקדושה, ובגין דא תקינו קדושין וברכאן לכלה, ולקבל ברכה וקדושה ויחוד דקודשא בריך הוא, הכי צריכין ישראל דיהא יחודא דילהון בקדושה וברכה, והכי כל מזונייהו בברכה וקדושה, ולית קדושה בפחות מעשרה דאיהי י', ובגין דטבעת איהי י' כגוונא דא ס', בה אתקדשת כלה, וצריך לאעלא לה באצבעא דילה, דאיהו דיוקנא דאת עבדת ז', וצריך תרין סהדין דאינון לקבל ה' ה', וכד איהי טבעת ברישא דאצבעא אתעבדת ז', בההוא זמנא צריך לברכא לה בשבע ברכאן דירתא כללה. הרי מבואר בדברי התיקו"ז דעל ידי נתינת הטבעת על האצבע,

כזו ז', ומפני זה ראויה אז לקבל ז' ברכות, ואז נקראת אשת חיל עטרת בעלה, כי הבעל הוא ה'ו' של התפארת, וה'ו' שהיא העשירית והיא העטרה נעשית תפארת בעלה. עכ"ל. ועיין בספר קהלת יעקב ערך קידושין דאיתא וז"ל קדושין סוד קדושי אשה, סוד הטבעת שמקדש בה החתן הוא יוד ואצבע הוא ו', וכשנותן טבעת על אצבע ידיה הוא בחינת יוד על וי"ו נעשה ז', ומתמן ירתא ז' ברכאין, וצריך תרין סהדא בשעת קדושין שהן בחינת ב' ההי"ן הרי יש בקדושין בחינת יהו"ה, י טבעת ו' אצבע שנותן עליו הטבעת, ה"ה תרין סהדין, נמצא יש בקדושין חכמה ובינה בחינת י"ה זעיר ונוקבא בחינת ו"ה, וכן קדושין גימטריא י' פעמים הוי"ה וי' פעמים אהי"ה שהן בחכמה ובינה, וכן קדושין עם ו' אותיות גימטריא זווג זעיר ונוקבא וב' כוללים, הרי בקדושין רמז יחוד דחכמה ובינה ודזעיר ונוקבא. עכ"ל.

ויל"ע האם כל זה הוא רמז בעלמא, או האם יש לכוון איזה כוונה מחמת זה שהד' אותיות הוי"ה נרמזות במעשה קידושין.

להניח ברכה אל תוך ביתך והיא נקראת בית, והייחוד מצד התפארת, שנאמר (שמ"ב ז' כ"ג) ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ והוא ישראל, וכן ראוי שזיווגינו יהיה בקדושין ובשבע ברכות וביחוד, ואז שמו הקדוש שורה בזיווג הזה, וזה כי הטבעת שאנחנו מקדשים בה היא עגולה לתבנית ה'י' שבשם, כי היא מחשבה סתומית אשר בה קדושה, וגם נקרא רוח הקודש והיא החכמה כי היא נקראת קודש, כי לשון קודש הוא הפרשה, שנאמר, קדושים תהיו ופירושו תהיו פרושים, והחכמה היא הספירה הראשונה שנתפרשה מן העיסה, כי היא ראשית תבואתה, ולזה לשון קדושה מורה על דין, ומאחר שהיא תחילת הקדושה, ראוי לקדש בזיווג הזה עם דבר הדומה אליה והיא ה'י' שהטבעת בדמותה, מאחר שזיווג הזה הוא לתכלית התבואה והפרי הקדוש, והשני ההי"ן שבשם ההויה הם שני עדים שלפניהם מקדש, וה'ו' הוא לדמות האצבע של הכלה המקבלת הקדושין, ונותן החתן הטבעת באצבעה, ואז נעשית הטבעת בדמות עטרה באצבעה לדמות ז', כי כשתתן ה'י' על ה'ו' נעשית ז'

עיינן בסידור אור הלבנה בקונטרס אור החיים דף ק"ח ודף ק"ט דאיתא תפילה שיאמר החתן קודם הקידושין וזה"ל לשם יחוד וכו' הריני מוכן ומזומן לקיים מצות עשה לקדש את הכלה הזאת לי לאשה בכסף כמו שנאמר וכו' חמש אצבעות ידי תרמזנה לה' ראשונה דהוי"ה נשמה של כל כללות אבי"ע ושל כל פרטי אבי"ע דכל פרצוף וספירה דפרטי אבי"ע, והטבעת רומזת לי' דהוי"ה חיה של כל כללות אבי"ע ושל כל פרטי אבי"ע דכל פרצוף וספירה דפרטי אבי"ע, ואצבע הכלה רומזת לו' דהוי"ה רוח של כל כללות אבי"ע ושל כל פרטי אבי"ע דכל פרצוף וספירה דפרטי אבי"ע, וחמש אצבעות של הכלה רמז לה' אחרונה דהוי"ה נפש של כל כללות אבי"ע ושל כל פרטי אבי"ע, ודכל פרצוף וספירה דפרטי אבי"ע, וכן יתיחדו ד' אותיות יהו"ה ביחודא שלים ויהיה הקשר אמין קשרא דמהימנותא. עכ"ל. הרי מבואר שהחתן יכוון שעל ידי

המעשה קידושין יתיחדו הד' אותיות הוי"ה.

אלא שיש שינוי בין המבואר בתיקו"ז להמבואר בהאי סידור, דבסידור מבואר דהשני ידים, דהיינו היד של החתן והיד של הכלה, הם כנגד ה"ה ו"ה", ולא השני עדים. ולהנ"ל אין זה נפק"מ רק ברמז אלא הוא נפק"מ גם בכוונה.

שנ"ך הא דאיתא בהמשך דברי השל"ה שם באות ע"ב וז"ל ענין תרין ההי"ן תרין סהדין, כי ה'ה' ראשונה סהיד על יד', ו'ה' אחרונה סהיד על יד', וסימנך יד העדים, וכל יד היא ה' אצבעות, ומי שאינו מבין זה יכוין כך, הטבעת היא י', והחתן פושט ידו ליתן והכלה פושטת ידה לקבל, הרי שני ההי"ן, כי כל יד ה' אצבעות, ואחר כך פושטת בפרטות האצבע, הרי יד', ובזה נשלם השם. עכ"ל. הרי מבואר להדיא שיש לכוון להד' אותיות וכנ"ל וכן מבואר להדיא שיש באמת שני אופנים לכוון.

ענף לד

ד' אותיות הוי"ה מאירים לד' אותיות אדנ"י

א

הנה מצינו כוונה נוספת שיכוין החתן בנתינת הטבעת, דעי' בהמשך דברי הקונטרס אור החיים שם דאיתא וז"ל ואח"כ ישים את הטבעת באצבע של הכלה ויכוין בד' אותיות הוי"ה המאירים לד' אותיות אדנ"י ויאמר הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל. עכ"ל. ועיין בספר נקודות הכסף בחלק על קידושין שהוסיף לזה ביאור וז"ל והוא שהחתן הרומז לד"א שהוא שם הוי"ה יכוין בנתינת הטבעת להאיר מד' אותיות שם הוי"ה לד' אותיות שם אדנ"י שהיא הנוק'. עכ"ל.

הנה מבואר מכוונה זו להדיא דכבר בקידושין יש חיבור הוי"ה ואדנ"י, אפילו קודם הנישואין.

[יש להוסיף דהוי"ה והד' אותיות ואדנ"י והד' אותיות היינו סך הכל צ"ט (כ"ו ד' ס"ה ד'

היינו סך הכל צ"ט). והיינו אותו גימ' כמו "חופה". ומרומז דחופה גורם לחיבור הוי"ה אדנ"י.]

ב

הנה לכאורה יש סתירה בין כוונה זו להכוונה שראינו בענף הקודם, דלפי מה שראינו בענף הקודם הכוונה בין מצד החתן ובין מצד הכלה היא לד' אותיות הוי"ה, והכא מבואר דהכוונה מצד החתן היא לד' אותיות הוי"ה והכוונה מצד הכלה היא לד' אותיות אדנ"י.

אולם ראיתי בנקודות הכסף שביאר איך שתי הכוונות פועלות ביחד וז"ל ונ"ל בדרך אפשר לחבר את ב' הכוונות הנזכרות כאן ולעיל שענינם הוא ע"ד שמצינו בסדר כוונת שילוב הוי"ה ואדנ"י שתחילה יש לכוין לשם אדנ"י הנמצא בה' אחרונה דהוי"ה והוא חיבור א' של זו"ן

קנב הקידושין סדר מעשה קידושין הנוהג בזמנינו והטבעת

ואח"כ שילוב הוי"ה ואדנ"י ממש	ואח"כ סדר הכוונה להאיר מד'
כן עתה תחילה היחוד בשם	אותיות שם הוי"ה לד' אותיות
הוי"ה עצמו כדאמרינן לעיל	שם אדנ"י. עכ"ל.

נספחים

לשבת שלפני החתונה
ולשבת שאחרי החתונה

נספח א

בענין האם אבי הכלה הוא "בעל שמחה" בשבת שלפני החתונה (אויפרו"ף)

פתיחה

בבר הארכתי בס"ד בענייני השבת המיוחדת שלפני החתונה בספרי "עמק החתונה", והכא אביא בעז"ה עוד ענין שראיתי אחרי שכבר נדפס הספר הנ"ל.

א

עיין במהרי"ל בהלכות תשעה באב דאיתא וז"ל מהר"י סג"ל עשה שפינהול"ץ לבנו הר"ר שמשון בעודנו נער בשבת ו' אב והיה האב לבש קטא של שבת לבד לכבוד בנו והחתן הי' לבוש כל בגדי שבת וכל הקהל הלכו אצלו ושמחו עמו אחר הסעודה ביין ובפירות כמנהג בכל ליל שבת דקודם שבת הנשואין. עכ"ל. ועי' בשו"ע או"ח סימן תקנ"א ס"א ברמ"א דאיתא וז"ל מי שיש לו נשואין בשבת נחמו, מותר ללבוש בגדי שבת בשבת של חזון (מהרי"ל), עכ"ל, ועי' במג"א ס"ק ו' דאיתא וז"ל בגדי שבת אבל בגדים חדשים אסור (מ"כ) מהרי"ל עשה שפינהול"ץ לבנו ולבש קט"א של שבת לכבוד בנו החתן. עכ"ל. הנה יש מקור מזה שגם "אבי החתן" הוא "בעל שמחה מיוחדת" בהשבת שלפני החתונה (דהיינו גם "אבי החתן" הוא "בעל שמחה מיוחדת" באויפרו"ף).

הנה בזמנינו, בדרך כלל, עכ"פ לובשים בגדי שבת בשבת חזון (ע"פ הגר"א), וא"כ ליכא נפק"מ כל כך מהא דמותר לאבי החתן ללבוש בגד עליון של שבת, ויל"ע איזה נפק"מ אחרת יש מהא דאב

החתן הוא בעל שמחה מיוחד. ואפשר דנפק"מ דיש לו לטרוח להיות באויפרו"ף, ואין לומר שזהו רק שמחה של החתן והוא לא צריך להיות שם, אלא זהו גם שמחתו, ושפיר יש לו להיות שם. וכגון האם הוא גר בעיר אחר ממקום האויפרו"ף, כגון אם עושים האויפרו"ף בהשיבה שהחתן לומד כיון שזהו מקום קביעותו, ואכמ"ל, דיש לאבי החתן לטרוח להעיר האחרת להיות באויפרו"ף. (ואפשר שיש איזה נפק"מ אחריתי בדיני "שבת של פרוטגמייא" אליבא דהני שסוברים ששבת של פרוטגמייא היינו שבת שלפני החתונה.)

ב

הנה עיי"ש בהגהות עטרת זקנים דאיתא וז"ל ומי שיש לו נשואין בשבת נחמו כו' ואף אבי החתן והכלה לובשין בגד עליון של שבת לכבוד חתן וכלה (מהרי"ל). עכ"ל. הרי שהוא גם הזכיר אבי הכלה. וכ"ה במ"ב שם בס"ק ח' וז"ל מותר ללבוש וכו' ואף אבי החתן והכלה לובשין בגד עליון של שבת לכבוד חתן וכלה. עכ"ל. (עיי' בשער הציון שציי' להמג"א והעטרת זקנים.)

ולכאורה יש מזה מקור שגם "אבי הכלה" הוא בעל שמחה מיוחד בהשבת שלפני החתונה.

ונפק"מ שהוא יכול ללבוש בגד עליון של שבת בשבת חזון, ולהנ"ל גם נפק"מ שיש לו לטרוח להיות אצל האויפרו"ף. (ואפשר שגם בזה יש איזה נפק"מ בדיני "שבת של פרוטגמייא". רצע"ע בזה.)

אבל יש לעיין בזה, דחזינן דהעטרת זקנים והמשנה ברורה כתבו "לכבוד חתן וכלה", ואם כוונתם היא רק לומר דאבי החתן ואבי הכלה הם שווים בשמחת השבת שלפני החתונה אז למה גם הזכירו "לכבוד הכלה", הרי בדרך כלל הכלה לא נמצאת בהאי אסיפה כלל.

והנה עיין במשמרת הבית להרשב"א בית שביעי שער שני דאיתא לגבי הדין דתבעוה לינשא צריך ז' נקיים וז"ל ואני אומר

כי מנהגן של ישראל בכל מקום ומקום תורה היא וכל מה שעושים במנהגיהן יסודתן בקודש ובכל מקומותינו הנהיגו להכין סעודה ושמחה שבת לפני שבת של נשואין וזו היא תביעה וממנו מונין לה שבעה אלו. עכ"ל. [נהנה הדברים נראים תמוהים מאד לכאורה, איך יש שבעה ימים בין שבת להחתונה שבאותה שבוע. ועי' בתורת השלמים על יו"ד סימן קצ"ב ס"ק ד' דאיתא וז"ל כתב הרשב"א במשמרת הבית דף קב"ז ע"א וז"ל ומנהג של ישראל תורה היא ובכל מקומותינו הנהיגו להכין סעודות שמחת שבת שלפני השבת נשואין וזו מקרי תביעה וממנו מונין לו שבעה אלו ע"כ, ודבריו הם על פי המנהג שנהגו לکنוס בערב שבת ולטבול לעת הכנסת שבת וכמבואר בא"ה סימן ס"ג וצריך לומר דמיד בע"ש שלפני השבת של נשואין שמכנים עצמם להסעודה מקרי יום התביעה דאל"כ לא מצינו שבעה נקיים וק"ל ועכשיו שנהגו ע"פ הרוב לטבול בליל ששי צ"ל דיום התביעה מקרי שנים ושלשה ימים קודם השבת ע"ד דאמרין בריש כתובות שיהא טורח אדם ג' ימים. עכ"ל. ועיין בסדרי טהרה שם בסוף ס"ק י"ב שהביא כל זה וביאר וז"ל וכ"ז למנהגן שנהגו לکنוס מערב שבת, שכך היה מנהג מקודם כמבואר, וכן מש"כ הרמ"א לעיל סעיף א' וכן המנהג לטבול הכלה ליל ד' אע"פ שלא תבעול קודם מוצאי שבת לא נתכוין למנהג רע שהביא הש"ך בס"ק י"א שלא לבעול רק אחר ב' או ג' ימים אחר הנשואין ח"ו שמנהג רע זה לא יעלו על הספר אלא כוונתו לפי שהיו נוהגין לکنוס בע"ש וכמ"ש המרדכי פ"ק דכתובות והרע"ב ריש מס' כתובות דמשום תקנת עניים נהגו לکنוס בע"ש והיו נוהגין שלא לבעול בתחלה בשבת כמ"ש האחרונים סי' ר"פ באו"ח בשם האגודה ואע"פ שאין הלכה כן מ"מ היו נוהגין להחמיר וכנראה מתשובת מוהרמ"ל סימן נ"ג הביאו הש"ך סימן קצ"ז ס"ק ב' ולכך לא נבעלה עד מוצ"ש ולפ"ז צ"ל דלא דוקא ג' ימים קודם שבת מיקרי ימי תביעה דאל"כ לא כלו ז"נ בליל ד' וכן למנהגנו שאין אנו מדקדקין ועושין נשואין בכל יום מימי השבוע אף ביום א' צ"ל דמיד ביום א' שלפני שבת זו

מקרי יום התביעה דאין רגילין להכין צרכי הסעודה בכל השבוע שלפני שבת זו שהוא קודם הנשואין אבל יותר אין להקדים שתחל לספור ז"נ קודם ב' שבתות שלפני הנשואין אף ע"ג שתבדוק עצמה בכל יום מ"מ בעיקר היום שהוא נחשב לתביעה לא מהני בדיקה וא"כ אם תטבול לסוף אותן ז"נ אף שלא תרחיק הטבילה מן בעילת מצוה כי אם ב' או ג' ימים מ"מ אותן ימים לא עלו לה ושמא ראתה בו ואף דאנן עבדינן הכנה דרבה ומכניס זמן הרבה קודם לזה אין להקל יותר כנ"ל להורות לכתחילה. עכ"ל.] ועי' בספר שערי נישואין דאיתא וז"ל בטעם שמחה זו בשבת שלפני החתונה ציין בספר הנישואין כהלכתם ריש פרק ו' לדברי הרשב"א במשמרת הבית דף קס"ז, וכן הובא טעם זה בספר מנהג ישראל תורה ח"ד עמ' ק"ב וז"ל ושורש המנהג מבואר ברשב"א בת"ה דנהגו לעשות החופה בעש"ק והיתה הכלה טובלת בע"ש סמוך להכנסת שבת ובערב שבת שלפניו היתה מפסקת בטהרה ומונה ז"נ מיום המחרת שיהיו כלים ביום החופה שהוא בע"ש וא"כ היתה השבת שלפני הנישואין כמו התחלת החתונה על כן נהגו לעשות בשבת הלזו סעודה ושמחה, הו"ד בתורת השלמים יו"ד סי' קצ"ב ס"ק ד' וכן הובא דברי הרשב"א בצמח צדק אות ו' וכתב דכן נשאר המנהג עד היום והיינו אף שאין נושאים בערב שבת מ"מ המנהג לעשות בשבת שקודם הנישואין משתה ושמחה במקומו עומד וכו', אולם צ"ע שאין טעם זה נראה כלל, דמה ענין להחתן לשמוח בטהרת הכלה לפני החתונה וכו', אבל מה שנראה בזה הוא שהרשב"א התכוון למה שנוהגים בני עדות המזרח עד היום לעשות בשבת לפני החתונה "שבת כלה" שבאות החברות של הכלה לביתה ושרות לה ומשמחות אותה כי זה דבר השייך לכלה ועי"ז תשים לבה לחתונה הקרובה ולסדר טהרה שלה וכו' וכיום בארץ ישראל נוהגים גם אצל בני אשכנז שבאות החברות ושוהות עם הכלה שלפעמים נשארה בביתה לבדה כשהוריה ובני משפחתה נסעו לאויפרו"ף בעיר אחרת ושרות ושמחות עמה אך לא מפני שמחת הטהרה. עכ"ל. וצע"ע בכוונת הרשב"א בדיוק,

אבל הא מיהא מבואר בתוה"ד הנ"ל שמלבד שמחת החתן בשבת שלפני החתונה יש גם שמחת הכלה בשבת שלפני החתונה.

וראיתי בהרבה ספרים שהביאו דבמנהגי וורמייזא ח"ב עמ' ז' מבואר שבשבת שפינהול"ץ הוליכו את הכלה לבית הכנסת עם כלי זמרים (גויים). הרי מבואר להדיא שעשו שפינהול"ץ גם להכלה.

ובעז"ה מצאתי הא דאיתא בספר נוהג כצאן יוסף (נשואין אות ב') וז"ל מנהג פ"פ הוא שהקרובים הולכים לבית החתן ולבית הכלה בליל שבת אחר הסעודה וטועמין שם מידי כמו בשבת שלפני מילה. עכ"ל. הרי מבואר להדיא שאותו השמחה שעשו להחתן בביתו גם עשו להכלה בביתה.

ולפ"ז י"ל דהפשטות היא דכוונת העטרת זקנים והמשנה ברורה אחריו היא דאבי הכלה יכול ללבוש בגד עליון של שבת לכבוד שמחת הכלה, ואין שום מקור לומר דאבי הכלה הוא בעל שמחה מיוחד בהשבת אויפרו"ף של החתן. ונפק"מ, דאין שום מקור להתיר אבי הכלה ללבוש בגד עליון של שבת בשבת חזון באויפרו"ף, ואין שום מקור שיש לאבי הכלה לטרוח להיות באויפרו"ף יותר משאר משמחים.

אולם אם הדברים כנים דאבי הכלה יכול ללבוש בגד שבת עליון בהאי שבת לכבוד הכלה, א"כ לכאורה כל שכן שהכלה יכולה ללבוש איזה בגדי שבת. וי"ל דאה"נ, דעי' בספר בתים לבדים סימן ו' סעיף ט"ז דאיתא וז"ל חתן וכלה הנישאים בזווג ראשון הם ואבי החתן ואבי הכלה לובשים בשבת שלפני החתונה בגדי שבת כל מקום כמנהגו גם אם חל בשבת חזון. עכ"ל. הרי מבואר שיש ההיתר גם להכלה. (עיי"ש בהערות שביאר מקור הדבר וז"ל חתן וכו' לובש בשבת שלפני החתונה בגדי שבת וכו' כיון שמפרקי דר"א פט"ז משמע שמלכות החתן מתחילה מהשבת שלפני החתונה ושם נאמר מה מלך מתהדר בלבושו אף חתן כן מכאן מקור למנהג שמהשבת שלפני הנישואין לובש החתן בגדי שבת וכו' כלה וכו' לובשת בשבת שלפני

החתונה בגדי שבת וכו' כיון דמהשבת לפני החתונה מתחילה מלכותם ועי' בשלחן העוזר סי' ט' ס"י ס"ק א' שמפרדר"א שם משמע דכמו שחתן דומה למלך כך כלה דומה למלכה. עכ"ל).

ולפכ"ז נמצא להיפך, דאם אבי הכלה נשאר אצל הכלה בשבת שלפני החתונה, ומשתתף בשמחתה, מותר לו ללבוש בגד עליון של שבת, אבל אם הוא הולך להאופרו"ף תו לית ליה היתר ללבוש האי בגד.

עוד י"ל בכל זה, דאבי הכלה יכול ללבוש בגד עליון של שבת גם באופרו"ף, דכל שהוא לכבוד החתן או לכבוד הכלה סגי ליה, אבל הא מיהא דאין סיבה לטרוח לילך לאופרו"ף יותר מלישאר אצל הכלה. אבל זהו רק אם עושים איזה סוג שמחה אצל הכלה.

נמצא דצ"ע לדינא בכ"ז בכוונת רבינו המשנה ברורה זי"ע.

ג

ע"ע במנהגי ק"ק וורמיישא סוף ח"ב דמבואר דהא דאיתא במס' ברכות דף ו' ע"ב דהנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו עובר בה' קולות נוהג כבר בשבת שלפני החתונה. ועיי' בספר נוהג כצאן יוסף שם דאיתא וז"ל שבת שקודם החתונה מרבים בשמחה לכבוד החתן כי שבעת ימי המשתה מתחילין בשבת עד שבת שאחר החופה וקורין לשבת שקודם החופה שב"ן על"ץ כלומר הבן דהיינו החתן שמח עש"ה יעלוזו חסידים בכבוד ירננו על משבכותם. עכ"ל.

הרי דבהני שני ספרים שמבואר מהם שגם יש "שמחת כלה" בשבת שלפני החתונה ג"כ מבואר דאין האופרו"ף רק איזה שמחה לפני החתונה, אלא כבר יש בזה דיני שבעת ימי המשתה ממש, ולכך כבר אמרנן שנוהג הענין דכל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו, ולכך כבר חשיב חלק משבעת ימי המשתה.

אלא דדברי הנוהג כצאן יוסף נראים תמוהים, איך שייך לומר דהשבעת ימי המשתה הם משבת לשבת, הא פשוט דהם השבעה ימים מהחתונה ואילך.

הנה לגבי זה דס"ל דהשבעת ימי המשתה מסיימים בשבת שאחרי החתונה י"ל דלא קשה, דהרי יש הרבה מקורות בראשונים ואחרונים שבזמנם לא עשו "סעודות שבע ברכות" כלל, לדוגמא, עיין במנהגי מהרי"ל הלכות חתונה דאיתא וז"ל במדינת (ריינוס) אין מברכין שבע ברכות בסעודת העם עם החתונה רק בליל שבת ובשחריתו דאין לנו פנים חדשות רק יום השבת ובסעודה שלישית שהשמחה במעונו ואשר ברא ומהרי"ל היה אומר ג"כ דוי הסר בסעודה שלישית בהלולת בתו ובימות החורף דסועדים במוצאי שבת עם החתנים אומר ג"כ שהשמחה ואשר ברא ותו לא בשום סעודה אח"כ כל השבעה. עכ"ל. ועיין בביאור הגר"א על אה"ע סימן נ"ה דאיתא בתוה"ד וז"ל והמנהג של עכשיו (לישא בששי) נתיסד שיהא שמח עמה ג' ימים דז' ימי המשתה נתבטל וכמ"ש באלמנה שקדו כו'. עכ"ל. ועיין בשו"ת חת"ס אה"ע ח"א סי' קכ"ב דאיתא וז"ל הנה הרוקח סי' שנ"ד כתב וז"ל שמעתי מרבינו ביום שני אחר נישואין רגילים לאכול דגים, ושאלתי אם אבל יכול לאכול עמהם, והשיב כשמפסיק מלאמור השמחה במעונו שוב אינה נקראת סעודת שמחה, אעפ"י שאסור בכל סעודת מריעות, מ"מ הכא כיון דהוי רגילים עד השתא למימר שהשמחה במעונו והשתא לא אמרו לא מקרי סעודת שמחה ע"כ, והרמ"א קיצר לשונו ביו"ד סי' שצ"א ס"ג וכו', א"כ בימי הרוקח לא ברכו רק יומא קמא וכו', כיון דטעמא משום ערבה שמחה בעו"ה, א"כ פשיטא דלאו דוקא שהשמחה במעונו אמר הרוקח שאין מברכין אלא מכ"ש אשר ברא ששון ושמחה גילה רינה דיצה וחדוה, והשתא שהשמחה במעונו דקאי אמעונו של הקב"ה אמרינן דערבה שמחה ק"ו בן בנו של ק"ו שאין לברך על שמחה שלנו וכו', ובאמת מנהג זה עדיין נהוג בארץ אשכנז, ומימי לא שמענו ולא ראינו בפ"פ דמיין שברכו מיום שני

ואילך שום ברכה, רק פעם אחת ברכו בסעודת שבת ז' ברכות עפ"י הוראת גדול אחד ולעזה עליו כל המדינה, ונ"ל דאותו גדול נמי לא אמרו אלא בשבת דלא שייך ערבה שמחה דאין להזכיר חורבן בהמ"ק בשבת אבל בחול מודה. עכ"ל. ועיין באו"ת חו"מ סימן ז' דאיתא וז"ל ונר' דבזה"ז אשר בעו"ה ערבה כל שמחה ואין נוהגים לעשות כל ז' ימי המשתה לכ"ע מיום ראשון ואילך מותר לו לדון ואח"כ אין כאן אהבה וחיבה כלל ונפרדו איש מעל רעהו. עכ"ל. ועיין בערוה"ש בסימן תר"מ סעיף י"ד דאיתא וז"ל כתב הטור דהרמב"ם כתב דהחתן כל שבעת ימי המשתה פטור מן הסוכה הוא ושושביניו וכל בני החופה וכו' וטעם פטורו של חתן לפי שאין שמחה אלא בחופה ובמקום סעודה, ואי אפשר לעשות זה בסוכה שהוא מקום פתוח, ויתבייש לשמוח שמה, והשושבינים מוכרחים להיות אצל החתן, ונראה לי דכל זה בימיהם, אבל האידנא בעונותינו הרבים ערבה כל שמחה, ואין מדרך החתן לשמוח כל כך, וגם השושבינים אינם אצל החתן תמיד, ואי אפשר לנו לפטור ממצות סוכה, ועוד דהא בעל כרחו נשא קודם הרגל, ואצלינו אין עושין כל שבעת ימי המשתה סעודות כידוע, ולכן אצלינו קיימא לן לומר וכו' החתן והשושבינים חייבים כולם בסוכה. עכ"ל. וא"כ י"ל דהמנהג שהזכיר הנוהג כצאן יוסף הוא שעושים סעודות עד שבת ותו לא. (עיין בריטב"א על המשנה שם בסוף תענית דאיתא וז"ל מתני' אמר רשב"ג לא היו ימים טובים לישראל כט"ו באב וכיום הכפורים פי' יום הכפורים שניתנו בו לוחות שניות, וט"ו באב שבו ידעו שכלו מתי מדבר בשנת הארבעים, ומפני זה נהגו לעשות סעודה בשבת שלאחר ט' באב. עכ"ל. הרי יש מקור לעצם הדבר שבזמני אריכות הגלות עושים סעודות מיוחדות בשבת הסמוכה למאורע במקום בהמאורע עצמה. וי"ל דכל זה הוא דומיא גם להא שהנהיגו לישא בששי משום תקנת העניים. ועי' בערוך השולחן על או"ח סימן תי"ט דאיתא וז"ל התמיהא גדולה, למה לא נהגו אצלינו כלל בסעודת ראש חודש וכו' נכון לחוש לזה, אבל מה נעשה שיד הזמן קשתה עלינו, ומכל מקום המהדרים מוסיפין איזה מאכל בראש חודש.

עכ"ל). וא"כ לא קשה הא דס"ל דהשבעת ימי המשתה מסיימים בשבת שאחרי החתונה.

אבל מהו כוונת הנוהג כצאן יוסף דהשבעת ימים מתחילים משבת שלפניו. וצ"ל דהכוונה היא רק דשמחים במציאות משבת ואילך, אף אם לא מברכים השבע ברכות. וצ"ע בדיוק בבירור נוסח הדברים.

וא"כ אפשר דזהו שורש הדבר דסבירא להו שגם יש "שמחת כלה" בשבת שלפני החתונה, דאם כבר יש שמחת חתונה לגבי החתן גם כבר יש שמחת חתונה לגבי הכלה.

(ואפשר דזהו הטעם דבזמנינו כבר אין עושים שמחת כלה באותה מידה המבואר שם, ויש שאין עושים שמחת כלה בשבת שלפני החתונה כלל, דבזמנינו כבר עושים סעודות שבע ברכות בכל שבעת ימי המשתה.)

ד

הנה עיין בענף ד' שנתבאר היטב דאף דמשמע בכמה מקומות במסכת כתובות ובשו"ע דסעודת נישואין נעשית בעיקר על ידי החתן, אבל בזה"ז הצד הכלה טורח לסעודה, דלא כמשמעות הש"ס והשו"ע.

נמצא דגם מה דחשיב בש"ס ל"סעודת חתן" הוא שייך במיוחד בזמנינו לאבי הכלה. וא"כ אפשר דגם הסעודה דשבת שלפני החתונה, אף דהוי שמחת חתן, אבל בזמנינו הוא שייך במיוחד לאבי הכלה.

ה

עיין בשערי אפרים שער ג' סעיף ב' דאיתא וז"ל אבי החתן בשבת שמזמרינ אותו גם כן נוהגין לקרותו ומכל מקום אינו דוחה שום חיוב. עכ"ל.

קסד הקידושין סדר מעשה קידושין הנוהג בזמנינו והטבעת

והנה לפי הצד הנ"ל דאבי הכלה הוא ג"כ בעל שמחה באויפרו"ף, א"כ גם יש לנהוג לקרות אבי הכלה. ובאמת ראיתי בכמה ספרי זמנינו שכשהביאו דינו של השער אפרים גם כתבו שיש לנהוג לקרות אבי הכלה.

אולם מהא דהשערי אפרים לא הזכיר דבר זה יש סיוע קצת להצד הנ"ל דאבי הכלה הוא רק בעל שמחה בשמחת הכלה, ובזה י"ל דליכא ענין לקרותו לעלות כיון דליכא האי ענין אצל הכלה עצמה.

(המשנה ברורה לא הזכיר בזה אבי הכלה, אולם לית מזה ראי' לכלום, דמאיזה סיבה המ"ב ג"כ לא הזכיר בזה אבי החתן.)

נספח ב

בענין ההפטרה המיוחדת לשבת שיש בו חתן

א

הנה יש הרבה מקורות שבשבת שיש בו חתן, דמפטירים בשוש אשיש.

לדוגמא בעלמא, עיין בספר כל בו בסימן כ' דאיתא וז"ל ושבת שיש בו חתן נהגו להפטיר לכבוד החתן שוש אשיש עד ומשוש חתן על כלה ישיש עליך אלהיך. עכ"ל. ועיין בארחות חיים הלכות קריאת התורה דאיתא וז"ל ושבת שיש בו חתן נהגו להפטיר לכבוד החתן שוש אשיש עד ומשוש חתן. עכ"ל. ועיין באור זרוע הלכות קריאת מועדים והפטרות סימן שצ"ב דאיתא וז"ל ועוד כתוב בהן אם יהיה חתן וכו' והפטירו לו שוש אשיש וכו'. עכ"ל. ועיין בספר האגודה במס' מגילה דף כט ע"ב דאיתא וז"ל ושוש אשיש לחתן מנהג בעלמא הוא. עכ"ל. ועיין בספר הבתים שערי קריאת התורה שער שלישי דאיתא וז"ל נהגו בשבת שיש שם חתן לומר שוש אשיש. עכ"ל. וכ"ה במהרי"ל בכמה מקומות.

ועיין בשו"ע או"ח סימן קמ"ד ס"ב דאיתא וז"ל נוהגין בשבת שיש בו חתן לומר וכו' הפטרת שוש אשיש. עכ"ל. ועיי"ש בסימן תכ"ח ס"ח ברמ"א דאיתא וז"ל ונוהגין להפטיר בחתונה שוש אשיש. עכ"ל. וכ"ה בלבוש בסי' קמ"ד ובסי' תכ"ח. ועי' במשנה ברורה בסימן רפ"ה ס"ק כ' דאיתא וז"ל יש מנהג באיזה מקומות וכו' הפטרת שוש אשיש משום דכתיב בה כחתן יכהן פאר וגו'. עכ"ל. ועיי"ש בסימן תכ"ה ס"ק י"ב דאיתא וז"ל מנהג הוא בשבת שיש חתן וכו' לקרות הפטרת שוש אשיש שהוא מענינא. עכ"ל. ועיי"ש בסימן תרפ"ד ס"ק ח' דאיתא וז"ל המנהג בשבת שיש חתן וכו' לקרות הפטרת שוש אשיש שהוא מענינא דחתן. עכ"ל.

הנה נסתפקתי האם קוראים האי הפטרה מיוחדת בשבת שלפני החתונה (אויפרו"ף) או בשבת אחרי החתונה (שבת שבע ברכות). ושור' דברי הגר"ש דבליצקי ז"ל בישורון חלק מ"א וז"ל אתכבד להעיר שהמנהג שהיה מקדמוני קדמונים של גאוני וראשוני אשכנז כנז' בראשונים היה לקרוא את זה בשבת שלאחר החתונה כלומר בתול ימי המשתה ולא היה הכרח שהחתן יעלה אז למפטיר אלא קראו הפטרה זו גם אם אחר עלה למפטיר כדמוכח להדיא במג"א ס"ס רפ"ה. עכ"ל.

ב

הנה עיי"ש בכל בו דאיתא וז"ל שבת שיש בו חתן נהגו להפטיר לכבוד החתן שוש אשיש עד ומשוש חתן על כלה ישיש עליך אלהיך ואח"כ מפטירין הפטרת סדר השבוע מתחלה ועד סוף ומברך לאחריה, ויש מקומות שנוהגים להפטיר הפטרת סדר השבוע ולברך לאחריה כל ברכותיה ואחר הברכות אומר לכבוד החתן פיוט אחד ואחר הפיוט אומר שוש אשיש, ויש מקומות שאין אומרים פיוט כלל אלא תכף שגמר המפטיר בא"י מקדש השבת אומרים שוש אשיש, והכל לפי המנהג. עכ"ל. ועיי"ש בארחות חיים דאיתא וז"ל ושבת שיש בו חתן נהגו להפטיר לכבוד החתן שוש אשיש עד ומשוש חתן ואח"כ מפטירין הפטרת השבוע מתחלה ועד סוף ומברך לאחריה, ויש מקומות נהגו להפטיר בסדר השבוע ולברך אחריה ואחר הברכות אומרים לכבוד החתן שוש אשיש וזהו העיקר דמפטיר ממאי דסליק מיניה, ויש מקומות אומרי' פיוט א' קודם שיתחילו שוש אשיש והכל לפי המנהג. עכ"ל. ועיי"ש בספר הבתים דאיתא וז"ל יש מי שכתב מה שנהגו בשבת שיש שם חתן לומר שוש אשיש קודם ההפטרה ומדלגין מנביא לנביא וכו', ובקצת מקומות אומרין הפטרת היום ואחר כך שוש אשיש כדי שלא יפסיקו בין הברכה להפטרה, ויש מקומות שאין אומרין שוש אשיש אלא לאחר ברכת ההפטרה לאחריה. עכ"ל.

הנה הוזכרו בזה כמה מנהגים, והא מיהא בכולם מבואר דמפטירין שוש אשיש וגם מפטירין הפטרת השבוע.

וב"ה בשו"ע שם בסי' קמ"ד וז"ל נוהגין בשבת שיש בו חתן, לומר אחר הפטרת השבוע, שנים או שלשה פסוקים מהפטרת שוש אשיש. עכ"ל. (אולם בשו"ע מבואר שרק קוראים כמה פסוקים מהפטרת שוש אשיש, וזה לא הוזכר באידך מקורות הנ"ל).

אבל לכאורה יש חולקים על זה וסוברים שרק קוראים הפטרת שוש אשיש ותו לא, דעי' ברמ"א בסי' תכ"ח שם דאיתא וז"ל ונוהגין להפטיר בחתונה שוש אשיש, ואין דוחין מפניה שום הפטרה הנזכרת כאן ולא של ד' פרשיות ולא של ר"ח או מחר חודש או חנוכה או שירה (מרדכי פ' בני העיר והטור ומנהגים), אבל שאר הפטרות דוחין מפניה, וכבר נתבאר לעיל סימן תכ"ה דאין מדלגין מנביא לנביא. עכ"ל.

ולכאורה יש בזה סתירה בדברי רבינו המשנה ברורה זי"ע, דעי' בשו"ע או"ח סימן רפ"ה ס"ז דאיתא לגבי שנים מקרא ואחד תרגום וז"ל הג"ה א"צ לקרות ההפטרות, ומ"מ נהגו לקרות ההפטרה, ובשבת של חתונה יקרא ההפטרה של שבת ולא שוש אשיש, עכ"ל, ועיין במ"ב ס"ק כ' דאיתא וז"ל של שבת ולא וכו', ר"ל שיש מנהג באיזה מקומות שקורין בצבור לבד הפטרת הסדרה עוד איזה פסוקים מהפטרת שוש אשיש [משום דכתיב בה כחתן יכהן פאר וגומר] וקמ"ל דבשעה שקורא לעצמו ההפטרה אין צריך לקרות אלו הפסוקים משום דהוא מצוי ושגור בפי הכל ובקי בהן בלא זו הקריאה. עכ"ל. הרי דהכא מבואר בדבריו דמפטירין שוש אשיש וגם מפטירין הפטרת השבוע. (ועיין"ש בשער הציון ס"ק י"ט דאיתא וז"ל ומהגר"א משמע לכאורה דקורין רק שוש אשיש וצ"ע דא"כ למה יקרא לעצמו הפטרה של שבת. עכ"ל. וצ"ע בדעת רבינו הגר"א. עיין בספר סוד הנביאים במש"כ ליישב וז"ל ומבואר מזה דאע"פ דטעם המנהג היה שיהא בקי במה שקורין היינו שאם יקראוהו לעלות לתורה יהא בקי בקריאה מ"מ

גדר המנהג היה לקרות "נביאים" לבתר קריאת המקרא שמו"ת ולכתחילה קורא את הנביא שקורין מחר שיהא בקי לעלות לתורה אבל אם כבר בקי בקריאה זו מ"מ יש לו לקרוא "נביא" ונהגו שיקרא מה שהיה ראוי לקרוא בשבת זו דהוא שייך לענין המקרא ועדיף טפי לקרוא קריאה זו. עכ"ל).

אבל עיי"ש בסימן תכ"ה ס"ב דאיתא וז"ל אם ראש חדש שני ימים, שבת יום ראשון, מפטירין השמים כסאי ונוהגים לומר אחר כך פסוק ראשון ופסוק אחרון מהפטרת ויאמר לו יהונתן לזכר שמחר גם כן הוא ראש חודש, הג"ה וי"א שאין להפסיק מנביא לנביא ואין אומרים רק הפטרת ר"ח, וכן נוהגין, אבל אם ההפטרה באותו נביא עושין כן, וכן אם היה חתונה בר"ח או בשאר שבתות, שאין דוחין ההפטרה, עכ"ל, ועי' במ"ב ס"ק י"ב דאיתא וז"ל אם היה חתונה בר"ח ר"ל דמנהג הוא בשבת שיש חתן לדחות הפטרת השבוע ולקרות הפטרת שוש אשיש שהוא מענינא כדמבואר לקמן בסוף סימן תכ"ח ומבואר שם דכ"ז הוא בשבתות דעלמא שאין הפטרה שלהם מוזכרת בש"ס אבל בהפטרות שנוכרים בש"ס ומדרשים אין דוחין אותן מפני חתונה שאין זה אלא מנהג בעלמא וגם אחר שקראום אין לקרות שוש אשיש מפני שאין מדלגין מנביא לנביא וע"ז אשמעי' כאן בהג"ה דעכ"פ במקום שהם עם הפטרות שוש אשיש אז אין לדחות שוש אשיש לגמרי ויש לקרות מקצת ממנה אחר שיסיים השמים כסאי. עכ"ל. הרי דהכא מבואר בדבריו דבדרך כלל רק קוראים הפטרת שוש אשיש ותו לא. (ורק הכא במקרה מסויים זה קוראים ההפטרה וגם מוסיפים כמה פסוקים משוש אשיש). וכן עיי"ש בסימן תרפ"ד ס"ב בהג"ה דאיתא וז"ל ואם חל חתונה בשבת חנוכה מפטירין בשל חנוכה, עכ"ל, ועיי"ש במ"ב ס"ק ח' דאיתא וז"ל מפטירין בשל חנוכה ר"ל אף דבעלמא המנהג בשבת שיש חתן לדחות הפטרת השבוע ולקרות הפטרת שוש אשיש שהוא מענינא דחתן כמבואר לעיל בסוף סי' תכ"ח מ"מ בשבת חנוכה בין בשבת ראשון בין בשבת שני אין לדחות של חנוכה דפרסומי ניסא עדיף. עכ"ל.

ג

ע"י במס' מגילה דף כא ע"א דאיתא ביום טוב חמשה ביום הכפורים ששה בשבת שבעה אין פוחתין מהן אבל מוסיפין עליהן ומפטירין בנביא. הרי דהמשנה סתם דמפטירין בנביא, ולא ביאר מה קוראים. ועיין ברמב"ם בפ"ג מהל' תפילה ה"ג דאיתא וז"ל מפטירין בכל שבת ושבת בנביא מעין שקרא בתורה. עכ"ל. וכ"ה בשו"ע או"ח ריש סי' רפ"ד וז"ל מפטירין בנביא מענינה של פרשה. עכ"ל. הרי מבואר דמפטירין בנביא מעין מה שקרא בתורה.

(הנה ראיתי שיש מביאים מקור לזה מהא דאיתא במס' מגילה דף כט ע"ב מאי פרשת שקלים רב אמר צו את בני ישראל ואמרת אליהם את קרבני לחמי ושמאל אמר כי תשא וכו' מיתיבי ראש חודש אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים ומפטירין ביהודיע הכהן בשלמא למאן דאמר כי תשא היינו דמפטירין ביהודיע הכהן דדמי ליה דכתיב כסף נפשות ערכו אלא למאן דאמר את קרבני לחמי מי דמי דמי כדרכי טבי וכו'. אבל יש לדון דלית מקור מתמן, ד"ל דכוונת הגמ' היא דכיון דדמי ליה א"כ מובן למה תיקנו זה להפטיר פרשת שקלים, דמסתמא גם ההפטרה שתיקנו היא הפטרה דמיירי בהענין דפרשת שקלים, אבל לית מזה ראי' שכשלא תיקנו הפטרה מיוחדת דצריך לקרוא מעין מה שקרא בתורה, וצ"ע בזה, אבל הא מיהא עיין בביאור הגר"א על השו"ע שם בס"י רפ"ד שלא הביא מקור מגמ' להא שמפטירין מעין מה שקרא בתורה, ורק הביא מקור מהתוס' במס' מגילה דף כג ע"א שכתבו וז"ל הא שאין מוציאין ב' ספרי תורות בכל השבתות לקרוא בשניה וביום השבת כמו שעושין ביו"ט נראה לפי שאין בפרשה אלא שני פסוקים ואין קורין בתורה פחות מג' פסוקים ואין להתחיל בפרשה שלמעלה או לסיים בפרשה שלמטה משום דלא הוי מענינו של יום ועוד י"ל לפי שצריך להפטיר בכל שבת מענינו של יום ואי קרינן בשל שבת א"כ יהא צריך להפטיר בדסליק מיניה והיינו בשבת וא"כ יהו כל ההפטרות מענין אחד. עכ"ל.)

הנה למעשה לפעמים לא מפטירין מעין מה שקרא בתורה, ויש בזה ציור אחד שהוזכר להדיא בש"ס, והיינו הא דאיתא במס' מגילה דף לא ע"א ראש חדש שחל להיות בשבת מפטירין והיה מדי חדש בחדשו חל להיות באחד בשבת מאתמול מפטירין ויאמר לו יהונתן מחר חדש. הרי דכשראש חודש חל באחד בשבת מפטירין בשבת שלפניו ב"מחר חודש" אף שלא הוזכר שיש איזה קריאה מיוחדת באותו יום. וכן נפסק בשו"ע באו"ח סי' תכ"ה ס"ב וז"ל ראש חדש שחל להיות באחד בשבת, מפטירין בשבת שלפניו ויאמר לו יהונתן מחר חדש. עכ"ל.

והנה ראיתי שהרא"ש הביא מקור מהאי הפטרה דלא בעינן שההפטרה תהי' מעין הקריאה בתורה, דעי' בדבריו בפ"ד דמס' מגילה סימן י' דאיתא וז"ל בפסח ועצרת ובימים ראשונים ואחרונים של החג ובר"ה וביה"כ אנו מוציאין שתי תורות וקורין אחת בקרבנות היום וזה אינו שנוי לא במשנה ולא בגמרא ואפשר שאחר שנשלם הש"ס תקנוה רבנן סבוראי או הגאונים וישנו בסדר רב עמרם וקצת יש סמך לדבר מדאמר' לקמן (דף לא ע"ב) אמר אברהם לפני הקב"ה רבש"ע וכו' אמר לו כבר תיקנתי להם סדר קרבנות שכל זמן שקורין בהן וכו' ואין להביא ראיה מדאמרין לקמן (דף לא ע"א) ביום של יו"ט האחרון של חג מפטירין בויעמוד שלמה לפי שמדברת בענין שמיני עצרת וא"כ יש להוכיח שקראו בס"ת שניה פרשת קרבנות של שמיני עצרת דאם לא קראו אלא וזאת הברכה למה יפטירו בויעמוד שלמה ואנן בעינן ההפטרה דומיא דפרשה שקרא כדאמרין לעיל (דף כט ע"ב) בשלמא למ"ד כי תשא היינו דמפטירין ביהודיע הכהן דכתיב ביה כסף עובר איש כסף נפשות ערכו אלא למ"ד צו את בני ישראל וכו' משום דאיכא למימר כיון שהפטרה מדברת בענין שמיני עצרת יש לאומרה אע"פ שאינה מעין הפרשה שקרא בתורה כדאמרין בסמוך דר"ח שחל להיות באחד בשבת מפטירין מאתמול מחר חדש אע"פ שאינה מעין הפרשה שקרא שכיון שהוא מעין המאורע שיהא מחר חדש. עכ"ל.

הרי מבואר דההפטרה צריכה להיות מעין שקרא בתורה או מעין המאורע, והפטרת "מחר חודש" היא המקור דסגי לקרות מעין המאורע.

אולם עיין במאירי למס' מגילה דף כט ע"א דאיתא וז"ל בחמישית חוזרין לכסדרן פי' בגמ' לסדר הפטרות והוא שבאותן שבתות של ארבע פרשיות מניחין הפטרה של סדר היום ומפטירין בהפטרות של פרשיות מפני שבהפטרה הולכין אחר קריאת ספר האחרון והוא ענין דסליק מינה ואין יוצאין מכלל זה אלא במחר חדש שמפטירין בה אף על פי שלא קראו בה אלא בסדר היום מטעם הכרזה. עכ"ל. הרי דהמאירי סובר דההפטרה תמיד צריכה להיות מעין הקריאה, וכך נראה מפשטות לשון הרמב"ם והשו"ע הנ"ל, והא דמפטירין במחר חודש אינו משום דההפטרה ג"כ יכולה להיות מעין המאורע, אלא משום שהאי הפטרה היא "יוצא מן הכלל".

(הנה שיטת המאירי צ"ב, למה אין ללמוד מהפטרת מחר חודש דההפטרה ג"כ יכולה להיות מעין המאורע כהרא"ש, למה קאמר דהפטרת מחר חודש הוי "יוצא מן הכלל". ואפשר ד"ל דהמאירי סובר דליכא מאורע מיוחד כזה ד"מחר חודש", ובע"כ דמפטירין במחר חודש מאיזה סיבה אחרת, ולא משום דההפטרה יכולה להיות מעין המאורע.)

[עיי' בתוס' במגילה שם דאיתא וז"ל מפטיר ויאמר לו יהונתן מחר חדש קשיא אמאי אין עושין כן כשחל ר"ח אדר וראש חדש ניסן באחד בשבת ואמאי מפטירין ביהודיע ובראשון באחד לחדש וי"ל משום דהפטרה דיהודיע מדברת בשקלים ומזכרת שראש חדש אדר יהיה באותו שבוע. עכ"ל. וכן עיי"ש במרדכי אות תתל"א דאיתא וז"ל אמר רב הונא ר"ח שחל להיות בא' בשבת מפטירין ויאמר לו יהונתן ואין לתמוה מ"ש דר"ח אדר וניסן שחל להיות באחד בשבת דאין מפטירין מחר חדש וי"ל דמפטירין לפני ר"ח אדר בשקלים דיהודיע והיא מוכחת שבאותו שבוע יהיה ר"ח אדר וכן הפטרה בראשון באחד לחדש היא מוכחת שבאותו שבוע יהיה ר"ח ניסן. עכ"ל. והנה עיי"ש

במהרש"א דאיתא וז"ל תוס' בר"ה מפטיר ויאמר לו יהונתן וכו' קשיא אמאי וכו' וי"ל משום דהפטורת יהוידע מדברת בשקלים ומזכרת וכו' ובמרדכי מסיים וכן הפטורת בראשון באחד לחדש היא מוכחת שבאותה שבוע יהיה ר"ח ניסן, מיהו עיקר קושייתם אינה מבוררת לן מאי אולמיה הפטורת דמחר חדש מהפטורת שקלים והחדש שתדחה אותם ועוד אמאי לא תיקשי להו כן בר"ח אדר או ניסן שחל בשבת דלא מפטירין בר"ח וי"ל דודאי בראש חדש אדר או ניסן שחל בשבת הוי הפטורת יהוידע או בראשון לחדש טפי מענין הקריאה במאי דסליק מיניה שהמפטיר קרא בס"ת שלישי בשקלים ובפרשת החדש אבל הפטורת מחר חדש אינה כלל מענין הקריאה ואפ"ה היא דוחה כל הפטורות של סדר השנה שהם מענין הקריאה אמאי לא תדחה גם אלו וק"ל. עכ"ל. הנה לפי דרכו של המהרש"א לכאורה נמצא דמוכח דתוס' סוברים כעין שיטת המאירי הנ"ל, דלא כהרא"ש. וראיתי שהרבה מפרשים כתבו כן, לדוגמא, עיין בספר עיטורי מגילה למס' מגילה דף לא ע"א דאיתא וז"ל ובביאור דברי התוס' והמרדכי י"ל דס"ל דהא דמפטירין בערב ר"ח מחר חודש אף דלא הוי מענינא דיומא ומענין הקריאה שקראו בתורה זהו משום דהוי כהכרזה ובכה"ג לא קפדינן אענינא דיומא ושתהיה ההפטרה מענין הקריאה ומפטירין מחר חודש כדי להכריז שמחר יהיה ר"ח וכ"כ המאירי במתני' וכו' ולכך הקשו שפיר דא"כ גם פ' שקלים ופ' החודש ידחו מפני ההפטרה דמחר חודש אמנם כ"ז בער"ח אכן הפטרה דר"ח דלא הויא מטעם הכרזה אלא משום דזהו ענינא דיומא אינה דוחה להפטרה דשקלים ואדרבה פ' שקלים עדיפא מיניה כיון דסליקא הקריאה בפ' שקלים ודברים אלו הן תירוצו של המהרש"א עם תוספת ביאור. עכ"ל. ועיין בספר תהילה ליונה למס' מגילה שם דאיתא וז"ל לפי המאירי מובן היטב דברי התוס' ד"ה מפטיר שהקשה דכשחל ר"ח אדר וניסן ביום א' אמאי מפטירין בשקלים וחודש ולא במחר חדש וכוונת התוס' היא דבשלמא בר"ח אדר שחל בשבת שקורין ההפטרה של פרשת שקלים לא קשה משום דהמחייב של הפטרת שקלים והפטרת ר"ח הוי מדין מעין הקריאה ומשו"ה מפטירין במאי דסליק מיניה שהוא שקלים אבל

בער"ח שהמחייב של הפטרת מחר חדש אינו מדין מעין הקריאה אלא מדין הכרזה שדוחה הכלל של מעין הקריאה א"כ הה"נ שידחה מעין הקריאה של פרשת שקלים ולמה מפטירין בשקלים וע"ז כתבו שגם ע"י ההפטרה של שקלים נתקיים דין בהכרזה עיי"ש ובמהרש"א, אולם לפי הרא"ש אין מקום לקושיית התוס', דלשיטתו אין חילוק בין ההפטרה של ר"ח לההפטרה של מחר חדש, אלא דהפטרת ר"ח הוא מעין המאורע ומעין הקריאה וההפטרת מחר חדש אינו אלא מעין המאורע וא"כ כשם שבר"ח אדר שחל בשבת ההפטרה בענין פרשת שקלים מדחה ההפטרה בענין ר"ח אע"פ ששניהם הוי מעין הקריאה ה"ה בער"ח אדר דהפטרת שקלים דוחה הפטרת מחר חדש, וע"ע במרדכי לעיל ריש סי' תתל"א. עכ"ל. (הנה לפ"ז יש להוסיף דבתוס' הרא"ש במגילה שם ליתא להאי דיבור, ולהנ"ל י"ל דהרא"ש אזיל בזה לטעמי', דכיון דאינו סובר כהמאירי לכך לא הקשה כקושיית התוס'. וא"ש.) אבל עיין בספר אור החמה על התוס' שם דאיתא וז"ל תוד"ה מפטיר קשיא אמאי אין עושין כן וכו' והיינו שיקראו הפטרת מחר חודש במקום הפטרת שקלים והחדש, מהרש"א מק' דמה ק"ל לתוס' והרי מאי אולמא דמחר חודש שידחה את שקלים והחדש ועוד דאמאי לא מקשו נמי על ר"ח אדר שחל להיות בשבת שיקראו של ר"ח ולא של שקלים, ומתריץ בתוס' סמך להקשות מהפטרה זאת משום שהיא דוחה את כל ההפטורות של השנה ואף שאין קורין בתורה מעין הפטרה זאת ומזה נשמע דעדיפא מכולהו ולכאורה סו"ס לא מצינו שדוחה אלא מה שאין קורין מעין הפרשה אבל הרי אין שם ענין שרוצים לפרסם או להכריז אבל מהיכי תיתי שידחה את פרשת שקלים שרוצים להכריז ואפשר דמה שמקשה מאי אולמא מחר חודש משקלים הכונה בתוס' דאדרבה דכיון דשקלים חמור שכבר קראו בתורה את ענינה ואת הכרזת החודש שאנו רוצים לא קראו וא"כ מסתבר דנדחה שקלים מפני החודש וכן מה דק"ל למהרש"א שגם בר"ח ידחה את שקלים ולהנ"ל דכל עדיפותא דמחר חודש הוא משום שלא קראו בפרשה אבל ר"ח הרי קראו בתורה ובזה באמת מאי אולמא. עכ"ל. ולפי דבריו לית לן הכרח איך סוברים התוס' במחלוקת הנ"ל בין

הרא"ש והמאירי. אולם שו"ר בתשובות ופסקים לר"י הזקן סימן קמ"ה דאיתא וז"ל ראש חודש שחל להיות באחד בשבת מפטירין מאתמול בראשון באחד לחודש ולא מחר חודש אך עדיפא משתיהן להעיד על החודש ושהוא חודש ניסן ודכותיה נמי לפרשת שקלים הוי מפטיר, ותימה לרבי כשחל להיות ראש חודש באחד בשבת ופרשת החודש מאתמול למה אין מפטירין מחר חודש כמו אילו לא היתה שם פרשת החודש, בשלמא שאר פרשיות שמוכיחות שמתאימות עם פרשת השבוע ואומר הפטרה של פרשת שקלים וזכור ופרה זהו שמפטיר לעולם הולך אחר האחרון שעל מה שקרא בתורה לבסוף ראוי להפטיר, וכן ראוי לעולם בחנוכה וי"ט, אבל מחר חודש דלא קיימא על מה שקראו בתורה, הפטרה של הפרשה פרשת החודש עדיפא דשוויא לתרווייהו שגם היא מזכרת על ראש חודש ניסן שבעבורה אומר בראשון באחד לחודש וגם הפרשה עצמה שקרא בתורה החודש הזה לכם הכריזו על החודש כמו כן, אע"פ שלא הכריזו כל כך מתי יהיה כמו מחר חודש, וכענין הזה יש לומר על פרשת שקלים כשראש חודש חל באחד בשבת שגם הוא והמפטיר מכריזין על ראש חודש שבאחד באדר משמיעים על השקלים. עכ"ל.]

נמצא שנחלקו הראשונים בגדר קריאת ההפטרה, דהרא"ש סובר דמפטירין מעין הקריאה או מעין המאורע, והמאירי [ודעימי'] סובר דתמיד מפטירין מעין הקריאה, אלא שיש לזה "יוצא מן הכלל" כשראש חודש חל ביום ראשון דמפטירין בשבת שלפניו מחר חודש. ע"ע לקמן.

הנה אם ההפטרה דמחר חדש היא יוצא מן הכלל, למה באמת מפטירין בהאי הפטרה היוצא מן הכלל. והנה הא מיהא יש לזה ביאור אחד בדברי המאירי הנ"ל, דהמאירי כתב דההפטרה דמחר חודש הוא "מטעם הכרזה". ועיין בספר כל בו סימן כ' דאיתא וז"ל אם חל ראש חודש באחד בשבת מפטיר בשמואל מחר חדש, והטעם כמו הזכרת ראש חודש. עכ"ל. וכ"ה בארחות חיים בהל' קרה"ת סימן ס'. ולכאורה דבריהם הם כעין דברי המאירי. ועיין בספר הבתים שער

א' אות ח' דאיתא וז"ל אפילו אין ראש חודש בשבת מפטירין מחר חודש מפני שהוא כהכרזה וכן נהגו העולם. עכ"ל.

(הנה לפי האי צד ששורש ההפטרה דמחר חודש הוא הכרזה, לכאורה תוכן ההכרזה הוא שראש חודש הוא "מחר". ועיין במ"ב בריש סי' תי"ז דאיתא וז"ל מנהג קדמונינו לברך את החודש בשבת שלפני ר"ח וכו' ואין ברכת ר"ח כקידוש החודש שהיה מלפנים אלא שמודיעים להעולם מתי יחול ר"ח ויזהרו בכל הלכות החודש. עכ"ל. הרי מבואר שיש ענין להודיע מתי יחול ר"ח. וי"ל דגם בהפטרת מחר חודש מודיעים שר"ח חל מחר. הנה לפ"ז יש לתמוה לכאורה, למה רק מודיעים מתי יחול ר"ח ע"י ההפטרה כשראש חודש חל ביום ראשון, הא גם כשראש חודש חל בשאר ימי השבוע היה ראוי להודיע כן בההפטרה. ואפשר דו"ל דאה"נ בעצם היינו מודיעין ע"י ההפטרה מתי יחול ראש חודש גם כשראש חודש חל בשאר ימי השבוע, אלא דאין פרשה המדברת על ר"ח בשאר ימות השבוע, אבל הא מיהא כשראש חודש חל ביום ראשון אפשר להודיע ע"י ההפטרה, ולכך עושים כן. אבל יש להעיר בכל זה, דבתוס' במגילה דף לא ע"א הנ"ל איתא וז"ל מפטיר ויאמר לו יהונתן מחר חדש קשיא אמאי אין עושין כן כשחל ר"ח אדר וראש חדש ניסן באחד בשבת ואמאי מפטירין ביהודיע ובראשון באחד לחדש וי"ל משום דהפטרה דיהודיע מדברת בשקלים ומזכרת שראש חדש אדר יהיה באותו שבוע. עכ"ל. הרי מבואר מזה דגם כשמפטירים הפטרת פרשת שקלים והפטרת פרשת החודש מקיימים הענין להפטיר הפטרת מחר חודש, אף דרק מודיעים שר"ח יהי' השבוע ולא מודיעים באיזה יום. ועיין בלשון התשובות ופסקים לר"י הזקן הנ"ל "הפטרה של הפרשה פרשת החודש עדיפא דשוויא לתרווייהו שגם היא מזכרת על ראש חודש ניסן שבעבורה אומר בראשון באחד לחודש וגם הפרשה עצמה שקרא בתורה החודש הזה לכם הכריז על החודש כמו כן אע"פ שלא הכריזו כל כך מתי יהיה כמו מחר חודש".

וצע"ע בזה.)

[עיי' במס' מגילה דף כט ע"א דאיתא במשנה ראש חדש אדר שחל להיות בשבת קורין בפרשת שקלים חל להיות בתוך השבת מקדימין לשעבר ומפסיקין לשבת אחרת בשניה זכור בשלישית פרה אדומה ברביעית החודש הזה לכם בחמישית חוזרין לכסדרן לכל מפסיקין בראשי חדשים בחנוכה ובפורים בתעניות ובמעמדות וביום הכיפורים. ועיי' בגמ' בדף ל ע"ב דאיתא בחמישית חוזרין לכסדרן וכו' לסדר מאי רבי אמי אמר לסדר פרשיות הוא חוזר רבי ירמיה אמר לסדר הפטרות הוא חוזר. הרי מבואר דלפי ר' ירמי' בחמישית חוזרין לכסדרן מיירי בסדר הפטרות. ולפ"ז לכאורה היה א"ש אם גם סוף המשנה מיירי לגבי סדר ההפטרות, דעיי' ב' חלקי המשנה יהיו שווים, ובאמת, עיי"ש ברמב"ם בפהמ"ש שפירש שגם סוף המשנה מיירי לגבי סדר ההפטרות, וז"ל אמרו חוזרין לכסדרן, רוצה לומר סדר ההפטרות, כי בכל שבת קורין ההפטרות מענין הסדר, ובזמן אלו הפרשיות והמועדים הן הפטרות מענין הפרשה, לא מענין הסדר, כי בשבת ראשונה, מפטיר ביהודע הכהן, ובשנית, פקדתי את אשר עשה לך עמלק, ובשלישית, וורקתי עליכם מים טהורים, וברביעית, בראשון באחד לחדש, וכן בראשי חדשים וחנוכה יהיו הפטרות מענין הזמן, ומפסיק ענין הסדר כמו שיתבאר, וזהו ענין אמרם לכל מפסיקין וכו', שבת שבתוך חנוכה מפטירין בנרות בזכריה, ואם חל יום ראשון מחנוכה ביום שבת שיהיו בחנוכה שתי שבתות שבת ראשון מפטירין בנרות בזכריה ושנייה בנרות שלמה, ואם חל יום פורים בשבת תהיה ההפטרות פקדתי את אשר עשה עמלק, וכן אם יחול ר"ח בשבת מפטיר והיה מדי חדש בחדשו ואם יחול ביום ראשון הפטרות מחר חדש, וזהו ענין אמרו לכל מפסיקין לראשי חדשים לחנוכה ולפורים, וכן לתעניות ולמעמדות מפטירין מענין תעניות ומעמדות לא מענין סדר אותה שבת. עכ"ל. והנה אף דהרמב"ם פירש הדין מפסיקין לראשי חדשים דמיירי לגבי סדר ההפטרות, עדיין היה אפשר לומר דהכוונה היא רק היכא דראש חודש חל בשבת, אבל למעשה עיי' בדברי הרמב"ם הנ"ל דאיתא "וכן אם יחול ראש חודש בשבת מפטיר והיה מדי חדש בחדשו ואם יחול ביום ראשון הפטרות מחר חדש וזהו ענין

אמרו לכל מפסיקין לראשי חדשים". הרי מבואר ברמב"ם ד"מפסיקין לראשי חדשים" גם כולל היכא דראש חודש חל ביום ראשון, דמפסיקין לראשי חדשים לקרות הפטרת מחר חודש במקום לקרות הפטרת פרשת השבוע. לפ"ז נמצא דאפשר דהרמב"ם סובר דבכל שבת ושבת הכלל הוא מפטירין מעין הקריאה, ולית לזה יוצא מן הכלל, אלא שיש עוד דין ד"מפסיקין" להפטיר מעין המאורע, ומחמת דין זה מפטירין במחר חודש כשראש חודש חל ביום ראשון. אולם עיין במאירי במשנה שם דאיתא וז"ל לכל מפסיקין פירושו לכל ענין שאירע בשבת מפסיקין בהפטרות סדר היום ומפטירין בענין המאורע לראשי חדשים שמפטירין בהשמים כסאי או במחר חדש. עכ"ל. הרי דגם המאירי כתב דמחר חודש נכלל בדין מפסיקין לראשי חדשים, ואפ"ה הוצרך לומר דמחר חודש הוא "יוצא מן הכלל" וכנ"ל. וצע"ע בזה.]

הנה יש לחקור האם הדין להפטיר מעין הקריאה (או מעין המאורע לפי הרא"ש) הוא לעיכובא.

[**הנה** אולי היה אפשר לתלות האי חקירה בגדר תקנת ההפטרה. דהנה יל"ע האם עצם תקנת ההפטרה היתה "לקרוא בנביא מעין מה שקרא בתורה" (או מעין המאורע לפי הרא"ש), או האם עצם תקנת ההפטרה היתה "לקרוא בנביא" ויש עוד דין שכשבוחרים מה לקרוא בנביא יש לבחור מעין מה שקרא בתורה (או מעין המאורע לפי הרא"ש). והנה אם עצם התקנה היתה "לקרוא בנביא מעין מה שקרא בתורה" א"כ לכאורה פשוט שזהו לעיכובא לקרוא דוקא מעין מה שקרא בתורה, אבל אם עצם התקנה היתה "לקרוא בנביא" ויש עוד דין לבחור מעין מה שקרא בתורה, א"כ אפשר דאין זה לעיכובא לבחור מעין מה שקרא בתורה. אולם י"ל דגם אם עצם התקנה היתה "לקרוא בנביא" ויש עוד דין לבחור מעין מה שקרא בתורה, אפשר דדין זה לבחור מעין מה שקרא בתורה הוא לעיכובא.]

הנה למעשה עיין בספר חשוקי חמד למס' מגילה דף כג ע"א דאיתא וז"ל שאלה מעשה בבית הכנסת שבפרשת בראשית קראו בבית

הכנסת פרשת השבוע בספר תורה כדין אך כשהגיעו להפטרה שהיא בספר ישעיה נתברר שאין שם ספר ישעיה ובמקומו מצאו ספר ירמיהו נסתפקו האם אפשר לקרוא בשעת הדחק הפטרה אחרת שאינה שייכת לפרשת השבוע, תשובה כתב השו"ע סימן רפ"ד ס"א מפטירין בנביא מענינה של פרשה ולכן אילו היו מוצאים בספר ירמיהו פסוקים העוסקים בבריאת העולם כדוגמת הפטרת בראשית שכתוב בה ה' בורא השמים ונוטיהם אפשר היה להפטיר בהם אעפ"י שהוא לא אותה הפטרה שהוקבעה לפרשת בראשית (א"ה עיין בשו"ת אג"מ או"ח ח"א סי' ק"ג, וצע"ע בזה), אך אם אינם מוצאים הפטרה השייכת לפרשת השבוע לכאורה היה נראה שבדיעבד יוצאים אפילו כשמפטירים בנביא שאין לו קשר לפרשת השבוע וכו' אך מו"ח מרן הגר"ש אלישיב ז"ל הוכיח מהפוסקים שאם אין להפטרה קשר עם פרשת השבוע לא יצא דכתב השערי אפרים שער ט' אות י"ט ר"ח שחל בשבת דוחין הפטרת פרשת השבוע וקורין השמים כסאי ואם טעה וקרא הפטרה של פרשת השבוע אם עדיין לא אמר הברכות שלאחר ההפטרה גומר ג"כ השמים כסאי ויברך אח"כ ואם נזכר אחר שבירך הברכות לאחריה אז יאמר השמים כסאי בלא ברכה ושם בפתחי שערים הביא מתשובת דבר משה שאם במקום הפטרת מחר חודש קרא הפטרת השבוע א"צ לחזור ולברך ומשמע בהפטרת ר"ח עצמה צריך לחזור ולברך וצ"ע ונראה דגם בזה לא יחזור כיון דעכ"פ הפטרת השבוע הוא וספק ברכות להקל, משמע שהטעם שאין צריך לחזור ולברך כיון שקרא פרשת השבוע אבל אם לא קרא פרשת השבוע צריך לחזור ולברך, ובפתחי עולם סימן רפ"ד ס"ק י"א כתב ואם קרא הפטרה של פרשה אחרת שאינה שייכת כלל לאותה פרשה וכבר גמר כל ברכותיו צריך לחזור ולברך ואם תלוי במנהג המקומות שיש מפטירין הפטרה זו באותה פרשה אף במקום שאין מפטירין אותה בדיעבד אם קראה א"צ לחזור ולברך וכו' וכך כתב בשו"ת צור יעקב ח"א סימן קי"א ובספר יסודי ישורון מערכת ההפטרה שאם קרא הפטרה בשבת השייכת לשבוע אחר יחזור וקורא עם ברכה. עכ"ל.

הרי מבואר דזהו לעיכובא לקרוא דוקא מעין מה שקרא בתורה (או מעין המאורע להרא"ש).

הנה לפ"ז יש לתמוה, בשבת שיש בו חתן, איך מפטירין בשוש אשיש, הרי אינו מעין מה שקרא בתורה.

והנה עיין בספר הבתים שערי קריאת התורה שער שלישי דאיתא וז"ל יש מי שכתב שבקצת מקומות נהגו לקרות בשבת שיש בו חתן ואברהם זקן, ואין קורין בסדר היום כלל, ומפטירין שוש אשיש, וכן כתב הרב בעל העתים. עכ"ל. הרי כמו שיש קוראים הפטרה מיוחדת בשבת שיש חתן יש שגם קוראים פרשה מיוחדת בתורה. [עיין ברבנו בחיי בפרשת חיי שרה (כ"ד:ג') דאיתא וז"ל אשר לא תקח אשה לבני מבנות הכנעני, הזהירו בשבועה שלא יקח אשה לבנו מבנות כנען הזרע המקולל, לפי שהאשה מוכנת לפורענות תטה את האדם לצדה כי כן עשתה אם כל חי, וכמו שידוע מענין שלמה ע"ה בנשים נכריות שנשא עמוניות מואביות צידוניות חתיות, שהעיד עליו הכתוב נשיו הטו את לבבו, ועל כן הוקבע בישראל מנהג לקרוא פרשה זו לחתן ביום חתונתו להזכיר העם שיזהר בנשואיו, ושלא יקח אשה לשם יופי, שהרי הכתוב אומר שקר החן והבל היופי, ולא לשם ממון, כי הממון עשה יעשה לו כנפים כנשר יעוף השמים, ולא לשם שררת הקרובים ובני משפחות שיהיה נעזר בהם ויוכל להשתרר, לפי שהוא נכשל ונענש בכל אחת ואחת משלש כוונות אלו, אבל יצטרך שתהיה כוונתו לשם שמים ושיריבך במשפחה הגונה, לפי שהבנים נמשכים במדותיהם בטבע אחר משפחת האם, כי כן טבע ביין להיות טעמו נמשך אחר הכלי אשר עמד בתוכו. עכ"ל.] ולפ"ז שפיר הוי שוש אשיש מעין הקריאה.

אבל הרבה מהראשונים הנ"ל, והשו"ע והרמ"א, רק הזכירו המנהג להפטיר דשוש אשיש, ולא הזכירו המנהג לקרוא "ואברהם זקן" בתורה, ולפכ"ז הדרא הקושיא לדוכתא, הרי אין ההפטרה מעין הקריאה.

הנה לכאורה י"ל דזהו שורש השיטות הנ"ל דס"ל דמפטירין שוש אשיש וגם מפטירין הפטרת השבוע.

אבל א"כ נמצא דלפי הרמ"א דס"ל שרק מפטירין שוש אשיש דהדרא הקושיא לדוכתא, הרי אין ההפטרה מעין הקריאה.

ד

הנה אליבא דהרא"ש לכאורה י"ל בזה חידוש עצום, דשבת שיש בו חתן חשיב מאורע מיוחד, וקריאת הפטרת שוש אשיש חשיב מעין המאורע.

אבל פשטות לשון הרמב"ם והשו"ע הם דלא כהרא"ש, ותמיד בעינן מעין הקריאה, וא"כ בפשוטו הדרא הקושיא לדוכתא, הרי אין ההפטרה מעין הקריאה.

ה

עיינ בספר העתים סי' קפ"ח דאיתא וז"ל אי בעו נמי למיקרי הפטורת חתן ולהניח הפטורת היום הרשות בידו ואין בכך כלום כי קריית ההפטורה ליתא מילתא קביעותא כל כך שהרי דוחין אותה כפי הצורך. עכ"ל. וצע"ע בכוונתו.

ו

הנה עיינ בתוס' במס' מגילה דף לא ע"ב דאיתא וז"ל נוהגין על פי הפסיקתא לומר ג' דפורענותא קודם תשעה באב ואלו הן דברי ירמיה שמעו דבר ה' חזון ישעיהו ובתר תשעה באב שב דנחמתא ותרתי דתיובתא ואלו הן וכו' וזה המנהג לא ישתנה לעולם ע"פ הפסיקתא. עכ"ל. ופשיטא דצ"ב, דאיך קוראים כל הני הפטרות, הרי אינם מעין הקריאה.

והנה אליבא י"ל חידוש, דכל הני הפטרות חשיבי מעין המאורע, דלא מביעיא הג' דפורענותא יכולות ליחשב מעין המאורע, אלא אף הז' דנחמתא חשיבי מעין המאורע.

אבל לפי הנ"ל דפשטות לשון הרמב"ם והשו"ע משמע דתמיד בעינן מעין הקריאה לכאורה הדרא קושיא לדוכתא.

שו"ר שכבר עמד בזה הג"ר שלמה פיינול שוסטל שליט"א בישורון חל"ו וז"ל נחלקו הרא"ש והמאירי בענין ההפטרות שמפסיקין בעבורן מסדר ההפטרות של כל השנה ומפטירין במעין המאורע כגון הפטרות דיו"ט ור"ח אי בעינן שיהיו ההפטרות ההן גם מעין הקריאה שקראו בתורה באותו יום שהרא"ש וכו' הוכיח וכו' מהפטרות מחר חודש שמפטירין בער"ח אף שאין קורין בתורה מענין ר"ח בערב ר"ח אלמא לא בעינן אלא שתהא ההפטרות מעין המאורע ולא צריך שתהיה מעין הקריאה וכו', והמאירי שם כט ע"א חולק על דברי הרא"ש וכתב דלעולם בעינן שתהא ההפטרות מענין הקריאה שנסתלקו ממנה ואין יוצאין מכלל זה אלא במחר חודש שמפטירין בה אע"פ שלא קראו בה והטעם כתב המאירי משום שהפטרות מחר חודש אינה אלא משום הכרזה להודיע שר"ח יהיה ביום המחרת, ולזה יש לתמוה לפי דעת המאירי שההפטרות צריכה להיות מעין הקריאה בתורה היאך מפטירין תלת דפורענותא ושב דנחמתא הא לא קראו בתורה מענין פורענות ונחמה. עכ"ל.

[הנה עיין במס' מגילה שם (דף לא ע"ב) דאיתא ראש חדש אב שחל להיות בשבת מפטירין חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי היו עלי לטורח. הנה בגמ' לא הוזכר כל ההפטרות הנ"ל, אבל הוזכר הפטרה אחת דפורענותא. וי"ל דמהפטרות זו לא קשה אפילו לפי המאירי (ודעימי'), די"ל דהפטרות זו שפיר חשיב מעין הקריאה, דכיון דהוזכר בה "חדשיכם", לכך חשיב מעין קריאת ראש חודש, וי"ל דזהו גופא הטעם שהגמ' הביאה האי פסוק, דהגמ' בא להסביר למה הפטרה זו חשיב "הפטרות ראש חודש". והנה עיין בתוס' הנ"ל שכתבו וז"ל

ראש חדש אב שחל להיות בשבת מפטירין חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי וגו' ואין אנו עושין כן אלא מפטיר בירמיה שמעו דבר ה' ובשבת שלפני ט"ב חזון ישעיהו והטעם לפי שאנו נוהגין על פי הפסיקתא לומר ג' דפורענותא קודם תשעה באב ואלו הן דברי ירמיה שמעו דבר ה' חזון ישעיהו ובתר תשעה באב שב דנחמתא ותרתי דתיובתא ואלו הן וכו' וזה המנהג לא ישתנה לעולם ע"פ הפסיקתא וכן אנו נוהגין ע"פ מסכת סופרים שאנו קורין ויחל בתעניות ובמתניתין אמרינן שקורין ברכות וקללות. עכ"ל. הרי מבואר בתוס' שיש בזה מחלוקת בין הגמ' והפסיקתא, שכשראש חודש אב חל בשבת להגמ' מפטירין "חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי" ולהפסיקתא מפטירין "שמעו". (וכן עיין בתוס' במס' פסחים דף מ ע"ב שכתבו שיש בזה מחלוקת בין הגמ' והפסיקתא, וזהו ציור שעושים כ"ספרים חיצוניים" ולא כהגמ' שלנו, וע"ע לקמן.) הנה לפי כל זה אפשר לומר דשורש המחלוקת בין הגמ' והפסיקתא הוא אם בעינן שההפטרה תהא מעין הקריאה, דהגמ' סוברת דבעינן הפטרה מעין הקריאה, ולכן להגמ' רק מפטירין "חדשיכם ומועדיכם שנאה נפשי" שהוא מעין הקריאה, אבל הפסיקתא סובר דגם אפשר להפטיר מעין המאורע. וא"כ י"ל דדברי המאירי א"ש לפי שיטת הגמ', אבל הפסיקתא סובר דמפטירין מעין המאורע, ומנהגינו להפטיר הני הפטרות הוא ע"פ שיטת הפסיקתא. אבל אפשר ליישב מנהגינו ע"פ הרא"ש וכו"ל.]

הנה י"ל דהאי תקופה מיוחדת היא יוצאת מן הכלל, דעיין בטור או"ח סימן תכ"ח דאיתא וז"ל בפסיקתא מבראשית עד י"ז בתמוז מפטירין מענין הפרשיות דומה בדומה ומשם ואילך לפי הזמן ולפי המאורע תלתא דפורענותא ושבע דנחמתא ותרתי דתיובתא תלתא דפורענותא. עכ"ל. ומשמע דס"ל להפסיקתא דכך היתה עיקר התקנה, דמ"ז בתמוז ואילך מפטירין מעין המאורע.

ואפשר שיש לומר עוד בזה, ובהקדם, דהנה עיין במס' נדרים דף כב ע"ב דאיתא אמר רב אדא ברבי חנינא אלמלא חטאו ישראל לא ניתן להם אלא חמשה חומשי תורה וספר יהושע בלבד

שערכה של ארץ ישראל הוא מאי טעמא כי ברוב חכמה רב כעס. הרי משמע דשורש קבלת ספרי נביאים וכתובים בהדי חמשה חומשי תורה הוא משום ש"חטאו ישראל". והנה לפ"ז משמע דעיקר מטרת הני ספרים הוא להחזיר כלל ישראל ממצב ד"חטאו". (ועיין במסכת מגילה דף יד ע"א דאיתא אמר רבי אבא בר כהנא גדולה הסרת טבעת יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שנתנבאו להן לישראל שכולן לא החזירו למוטב ואילו הסרת טבעת החזירתן למוטב וכו' הרבה נביאים עמדו להם לישראל כפלים כיוצאי מצרים אלא נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה ושלא הוצרכה לא נכתבה.) והנה לפ"ז י"ל דשורש קריאת ההפטרה בדרך כלל הוא דבהדי הקריאה בחמשה חומשי תורה תיקנו לקרוא מספרי הנביאים כדי שיהא להו כעין לימוד המוסר בהדי לימוד התורה, דעל ידי שמיעת דברי הנביאים יקיימו מצוות התורה ששמעו. [ועיין בספר סדר היום סדר שחרית של שבת דאיתא וז"ל אחר הקדיש עולה המפטיר, וראוי לכוין בברכותיו בין בברכות שלפניה בין בשל אחריה כי כולם עולין לו לסך המאה ברכות, ועוד שברכות ההפטרה הם ענין גדול שאנו מתפללים על מלכות בית דוד ועל העבודה וגאולת ישראל שתתגלה במהרה בימינו, וראוי היה כל אדם לכך, אלא שהמפטיר שליח כולנו והוא מברך על ידינו וצריכין אנו לשמוע אליו ולכוין ולענות אמן ומזה הטעם עולין בברכותיו לכולנו, ועל זה הטעם לא היה ראוי להפטיר כי אם אחד מגדולי הקהל שדבריו נשמעים, ולא ידעתי מאין הוציאו המנהג הזה שמפטירים הקטנים ופחותי הקהל, ואל אלהים יודע כי רע עלי המעשה, ומפני זה נהגתי הרבה ימים ושנים לקחת ההפטרות ולומר אותם אני בעצמי לקנאת הדבר הרע הזה בעיני, ועוד היום אני משתדל על זה כל מה שבא בידי לעשות, והיא מצוה רבה למעיין בה שמחבר תורה עם נביאים ואומר עליהם שבע ברכות כשבע ברכות של חתן וכלה, ולא דבר ריק הוא. עכ"ל. הרי מבואר בדבריו שעל ידי ההפטרה "מחבר תורה עם נביאים", ולכאורה היינו על דרך הדברים הנ"ל בביאור שורש ההפטרה.] ועיין בקובץ עץ חיים בדברי ה"ר משה הילמן שליט"א שהביא דברי הגמ' בנדרים הנ"ל ועפ"ז כתב וז"ל ההפטרה תכליתה לעורר לתשובה

וכו' שכן הוא מהותם של ספרי הנביאים, ועל כן ראו חז"ל לנכון לתקן הפטרה שמפטירין אחרי קריאת התורה ועי"ז לחבר ולקשר את דברי הנביאים אל התורה למען לעשותם לאחדים ולהיותם לתורה אחת היינו דלא סגי בקריאת דברי הנביאים בלבד רק צריך לקשר הדברי מוסר שבנביאים אל התורה שיקיימו מה שכתוב בתורה שהעיקר הוא וידעת היום והשבות אל לבבך שישוב אל לכו דברי מוסר שלהם ויתעורר על ידם לקיים בזה המצות האמורות בפרשה כי דברי התוכחות והמוסרים אשר בנביאים מעוררים ומלהיבים את הלבבות לקיום מצות התורה, שוב מצאתי גם בדברי רמ"ק ז"ל בסידור תפלה למשה דף רמ"ד שכתב וקושר תורה בנביאים וכו' לכך היא הפטרה ודאי נקשרת בתורה שבכתב וכו' וכן כתב גם בספר סדר היום וכו' וכע"ז כתב רח"ה ז"ל מגדולי תלמידי רח"ו ז"ל בספרו מקור חיים סי' רפ"ד ס"ק א' "מפטירין בנביא לתת להם קשר ודבקות עם התורה" הרי דענינה של הפטרה הוא לקשר את דברי הנביאים בתורת משה. עכ"ל.

והנה עיין בכל המפרשים שפירשו דהחטא שהוצרכו מחמתו לספרי הנביאים היינו חטא העגל. (לדוגמא בעלמא, עיין בספר פני דוד להחיד"א בפרשת ואתחנן דאיתא וז"ל יראה במ"ש בקמא דף נ"ה דמטבע זה של דברות ואתחנן היו כתובות בלוחות שניות עיי"ש וכו' ואמרו בנדרים דף כ"ב כי ברב חכמה רב כעס אלמלא חטאו ישראל לא היה ניתן להם אלא ה' חומשי תורה וס' יהושע שהוא ערכה של ארץ ישראל אמור מעתה יבא על נכון דבדברות הללו דכתובות בלוחות שניות אחר העגל נרמז וכו' ד' ווין גימטריא כ"ד ספרים דאחר שחטאו בעגל זה היה סיבה לתת כ"ד ספרים דאם לא חטאו לא היו אלא ו' דהם ה' חומשי תורה וס' יהושע הם ו' ועתה נתוספו ג' ווין לתשלום כ"ד ספרים ע"י החטא כמשז"ל כאמור וזה טעם אחר לרמיזת כ"ד ספרים בוויין דלא היו כי אם ו' ספרים ובחטאתם נתוספו ג' ווין אחרות ולכך נרמזו בוויין דעיקרא היו ו' ספרי' כמדובר. עכ"ל. וכ"ה גם בנצי"ב בקדמת העמק. ועיין במס' ברכות דף ה ע"א דאיתא אמר רשב"ל מאי דכתיב ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה אשר כתבתי

להורותם לוחות אלו עשרת הדברות תורה זה מקרא והמצוה זו משנה אשר כתבתי אלו נביאים וכתובים להורותם זה גמרא מלמד שכולם נתנו למשה מסיני, ולמה נסדרו "נביאים וכתובים" בין "משנה" ו"גמרא", וי"ל דנביאים כתובים וגמרא הוא מה שניתוסף אחרי החטא. והנה לפ"ז י"ל דבדרך כלל מפטירין מעין הקריאה, דכיון דיסוד קריאת הנביאים הוא לחזק קיום דברי התורה ששמעו, א"כ יש לקרוא מהנביאים מעין הקריאה, דעי"ז יהא חיזוק לאותן דברי תורה עצמם ששמעו. אבל מ"ז תמוז שאז חטאו בעגל עד יוהכ"פ שאז השיגו כפרה לחטא העגל, נמצא שזהו הזמן של החטא שמחמתה הוצרכו לכל ספרי הנביאים בכללותם, וא"כ עדיף להפטיר בעניינים כלליים השייכים לחטא העגל שזהו עיקר מטרת מוסרי הנביאים, ועי"ז יתקיים יותר שורש ההפטרה, ולכן מפטירין בענייני החורבן ותשובה אשר נמשכים מחטא העגל כמו דספרי הנביאים נמשכים מחטא העגל.

[עיי' בהמשך דברי הג"ר שלמה פייוול שוסטל שליט"א בישורון חל"ו] שהסביר שורש ההפטרות דהאי תקופה באופ"א וז"ל יש לתמוה לפי דעת המאירי שההפטרה צריכה להיות מעין הקריאה בתורה היאך מפטירין תלת דפורענותא ושב דנחמתא הא לא קראו בתורה מענין פורענות ונחמה, וכן יש להעיר קצת בדברי הרא"ש דנחית לאתויי ראייה לשיטתו מהפטרת מחר חודש למה לא הוכיח כן גם מהפטרות דפורענותא ודנחמתא, והנראה מוכרח מכל זה דהני אפטרותא דפורענותא ודנחמתא ענין אחר להם והוא עפמש"כ הרמב"ם בריש הל' תענית וז"ל מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הציבור וכו', ודבר זה מדרכי התשובה הוא שבזמן שתבוא צרה ויזעקו עליה ויריעו ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים הורע להן וכו', אבל אם לא יזעקו ולא יריעו אלא יאמרו דבר זה ממנהגה העולם אירע לנו וצרה זו נקרה נקרית הרי זו דרך אכזריות וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים, ושם בפ"ה ה"א כתב כן הרמב"ם גם לענין ארבע הצומות וז"ל יש שם ימים שכל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שאירעו בהן כדי לעורר הלבבות לפתוח דרכי התשובה ויהיה

זה זכרון למעשינו הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשינו עתה עד שגרם להם ולנו אותן הצרות שבזכרון דברים אלו נשוב להיטיב שנא' והתודו את עונם ואת עון אבותם וגו', ויעויין בדברי רבינו יונה בשע"ת שער ב' בדרך הרביעי מששת דרכי ההתעוררות שיתעורר אדם בהם לשוב אל השם וז"ל שם בעת אשר יהגה האדם בתורת השם ויקרא בדברי הנביאים והכתובים ויבין בנעם המוסרים ויראה האזהרות והענשים יחרד לדברים ויכין לבו להיטיב דרכיו ומעלליו ויתרצה אל ה' כענין שנאמר ואל זה אביט אל עני ונכה רוח וחרד על דברי וכו', הרי שהקריאה בדברי הנביאים מביא את האדם לידי הטבת דרכיו ומעלליו, ולפי"ז י"ל דגם הנך הפטרות דפורענותא ענינם הוא לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה כי זה היה כל עיקר נבואתיו של ישעיה וירמיה שידעו שאין הפורענות מקרה אלא בגלל המעשים הרעים הם באים ומזה יתעוררו לשוב בתשובה וכמש"כ רבינו יונה ומש"ה מפטירין בהן בשלש השבתות לפני ט' באב שהוא זמן החורבן דכל שהזמן הוא זמן פורענות חייבין להתבונן בשורש הפורענות ולהודיע סיבתן על מה הן באים כדי שיחזרו בתשובה כמש"כ הרמב"ם וה"נ כאשר חוזר חלילה כל שנה ושנה הזמן שבו אירעו לנו ולאבותינו צרות החורבן יש חיוב להתבונן בסיבת הצרות לבלתי לתלות אותם במקרה ועי"ז יבואו לידי תשובה ומחמת החובה הזאת הוא שמפטירין בפורענותא בשבתות אלו, והשתא א"ש מאי דמצינן לאפטורי בפורענותא לדעת המאירי אף שאינן מעין הקריאה בתורה דכל מאי דבעינן שתהא ההפטרות מעין הקריאה היינו דוקא מצד חובת ההפטרות בנביא המתקיים ע"י סדר ההפטרות של כל השנה או ע"י ההפטרות שהן מעין המאורע שמפסיקין עבורן מסדר ההפטרות אבל בהנך דפורענותא חובה אחריתא אית בהו והיינו החיוב שכשחוזר חלילה תקופת השנה שבו אירעו צרות החורבן צריכין להודיע סיבת הפורענות שאירעו לאבותינו ולנו בעת הזאת כדי לעורר הלבבות ולפתוח דרכי התשובה והחובה הזאת היא חובה נפרדת מחובת ההפטרות בנביא שיש בכל שבת אלא שמצאו חכמים דרך לקיים חובת הודעת סיבת הפורענות וההתעוררות לתשובה גם ע"י ההפטרות במילי דפורענותא כיון שאמירת אותן ההפטרות

מודיעה סיבת הפורענות ומביאה לידי התעוררות לתשובה ומאחר שהמדובר כאן הוא חובה אחרת ולא חובת הפטרה בנביא שפיר מצינן להפטיר בפורענותא אף שאינן מעין הקריאה וכו', והא דשייך ענין זה גם לגבי נחמתא וכמבואר בדברי המרדכי צ"ל דאף שבעה דנחמתא מענינא דתשובה נינהו כי אחרי שנתעורר ע"י הפורענות לדעת ולהבין תוקף הדינים ולשים על לבו חרון אף ה' אשר היה בישראל א"א לשוב מיד לסדרו הרגיל דכולי שתא לעבוד עבודת ה' בשמחה ובטוב לבב מבלי שיתחזק תחילה בדברי נחמה להשיב נפשו והיינו ענין שבעה דנחמתא שתיקנו חכמים נמצא שגם ההפטרות דנחמתא מענינא דתשובה הן כדי שיוכל להתחזק ולהשיב את נפשו על ידי ניחומי ישע"י למען יחזור אח"כ לעבוד את ד' כראוי, וכן משמע בדברי הפסיקתא שסידר ג' דפורענותא וז' דנחמתא וב' דתיובתא, משמע שכולן מסידרא דתשובה הן, בלבוש סי' תכ"ח אות ח' כתב בטעם למה מקדימין להפטיר דברי ושמעו בספר ירמיה לפני חזון בספר ישעיה אף שהיה ישעיה לפני ירמיה היינו כדי לסמוך נבואת ישעיה ותוכחותיו לפרשת דברים שיש בה תוכחת משה ושייכי יותר להדדי חזינן מיהא מדבריו שענין הפטרת חזון הוא ענין של תוכחה דהיינו ענין תשובה שע"י התוכחות ששומע האדם הוא שב בתשובה וכו'. עכ"ל. הנה לפי דבריו עדיין אינו מובן לכאורה איפה נעלם עיקר ענין ההפטרה לקרוא מעין הקריאה. אבל לפי דברינו הנ"ל אפשר דזה לא קשה, דבהאי תקופה עדיף לקרות מעניינא דחורבן ותשובה כיון דענין זה הוא שורש לכל קריאות ההפטרה.]

הנה יש להעיר בכל זה דעיי"ש במאירי במגילה בדף לא ע"ב דאיתא וז"ל ר"ח אב שחל בשבת מפטירין בחזון ישעיהו ועכשיו נהגו להפטיר כן בכל שבת שלפני ט' באב. עכ"ל. וצ"ב לפי המאירי לטעמי איך נוהגים להפטיר כן בכל שבת שלפני ט' באב, הרי אין ההפטרה מעין הקריאה, וקשה לומר דנהגו כן ע"פ הפסיקתא, דאין המנהג שהוזכר במאירי כמנהג הפסיקתא. ועי' במאירי בקרית ספר סוף מאמר ה' דאיתא וז"ל הפטרות של כל השנה ידועות הן וכולן כל אחת

בדומה לסדר היום אלא שנהגו לפני תשעה באב שתי שבתות להפטיר בתוכחות ראשי המטות ומסעי בדברי ירמיהו ושבת שלפני תשעה באב בחזון ישעיהו ובמקום שמפסיקים מטות ממסעי מטות בדברי ירמיהו ומסעי בחזון ישעיהו ושבת איכה באיכה היתה לזונה וכן נהגו אחר תשעה באב עד החג להפטיר בנחמות אלא שבשבת שלפני ראש השנה מפטירין בשובה ישראל. עכ"ל. ואיך זה מתאים עם דבריו הנ"ל במס' מגילה. וקשה לומר דנהגו כן ע"פ הפסיקתא, דאין האי מנהג שהוזכר במאירי כמנהג הפסיקתא וכו"ל. ולכאורה מוכח מזה שיש איזה ביאור אחר איך קוראים כל הני הפטרות אף שאינם מעין הקריאה.

ולכאורה צ"ל דאה"נ מדינא כל הפטרה היא בדומה לסדר היום, דהיינו מעין הקריאה, אלא שנהגו להפטיר בהני הפטרות מענייני החורבן.

ועד"ז עיין ברמב"ם בפ"ג מהל' תפילה ה"ט דאיתא וז"ל נהגו העם להיות מפטירין קודם תשעה באב בשלש שבתות בדברי תוכחות שבת ראשונה מפטירין בדברי ירמיהו שנייה חזון ישעיהו שלישית איכה היתה לזונה וכן שבת שאחר תשעה באב מפטירין נחמו נחמו עמי ומנהג פשוט בעירנו להיות מפטירין בנחמות ישעיהו מאחר תשעה באב עד ראש השנה ושבת שבין ראש השנה ויום הכפורים מפטירין שובה ישראל. עכ"ל. והדברים צ"ב, הרי כיון דמבואר בפשטות לשון הרמב"ם הנ"ל דס"ל כהמאירי, דתמיד מפטירין מעין הקריאה, איך ס"ל דמפטירין כל הני הפטרות. וי"ל דעיין ברמב"ם בסוף סדר התפילות שהזכיר הפטרה לכל הני פרשיות מעין הקריאה, ואח"כ כתב "וכן נהגו רוב העם להיות מפטירין בנחמות ישע"י מאחר תשעה באב עד ראש השנה" והזכיר השבעה דנחמתא. ולכאורה משמע כנ"ל דמדינא תמיד מפטירין מעין הקריאה, אלא שנהגו להפטיר בהני הפטרות מענייני החורבן.

הנה אם הדין לקרוא ההפטרה מעין הקריאה אינה לעיכובא, א"כ אפשר דמוכן איך יש "מנהג" לקרוא הני הפטרות, אבל אם

הדין לקרוא ההפטרה מעין הקריאה הוא לעיכובא וכנ"ל, איך יש "מנהג" לקרוא הני הפטרות נגד עיקר הדין לקרוא מעין הקריאה.

והנה עיין ברמב"ם בפ"ב מהל' תפילה דאיתא וז"ל משה רבינו תיקן להם לישראל שיהו קורין בתורה ברבים בשבת ובשני ובחמישי בשחרית כדי שלא יהיו שלשה ימים בלא שמיעת תורה ועזרא תיקן שיהו קורין כן במנחה בכל שבת משום יושבי קרנות וגם הוא תיקן שיהו קורין בשני ובחמישי שלשה בני אדם ולא יקראו פחות מעשרה פסוקים, ואלו הן הימים שקורין בהם בתורה בציבור בשבתות ובמועדים ובראשי חודשים ובתעניות ובחנוכה ובפורים ובשני וחמישי שבכל שבוע ושבווע ואין מפטירין בנביאים אלא בשבתות וימים טובים ותשעה באב בלבד וכו', המפטיר בנביא צריך לקרות בתורה תחלה אפילו שלשה פסוקים חוזר וקורא מה שקרא לפניו ולא יפטיר בנביא עד שיגלול ספר תורה ולא יפחות מעשרים ואחד פסוקים ואם שלם הענין בפחות מאלו אינו צריך להוסיף ואם קרא עשרה פסוקים ותרגמן המתרגם דיו ואפילו לא שלם הענין ובנביא אחד קורא ואפילו שנים מתרגמין ומדלג מענין לענין אחר ואינו מדלג מנביא לנביא אלא בנביאים של שנים עשר בלבד ובלבד שלא ידלג מסוף הספר לתחלתו. עכ"ל. הרי דהרמב"ם הביא בזה הרבה דיני קריאת התורה ודיני ההפטרה ולא הזכיר שההפטרה צריכה להיות מעין מה שקרא בתורה. ועיין לקמן שם בפ"ג דאיתא וז"ל המנהג הפשוט בכל ישראל שמשלימין את התורה בשנה אחת מתחילין בשבת שאחר חג הסוכות וקורין בסדר בראשית בשניה אלה תולדות בשלישית ויאמר ד' אל אברהם וקוראין והולכין על הסדר הזה עד שגומרין את התורה בחג הסוכות ויש מי שמשלים את התורה בשלש שנים ואינו מנהג פשוט, עזרא תיקן להם לישראל שיהו קורין קללות שבספר ויקרא קודם עצרת ובשמיני תורה קודם ראש השנה והמנהג הפשוט שיהו קוראין במדבר סיני קודם עצרת ואתחנן אחר תשעה באב אתם נצבים קודם ראש השנה צו את אהרן קודם הפסח בשנה פשוטה לפיכך יש שבתות שקורין שחרית שני סדרין כגון אשה כי תזריע וזאת תהיה תורת המצורע אם בחקותי

עם בהר סיני וכיוצא בהן כדי שישלימו בשנה ויקראו אותן הסדרים בעונתן, מקום שמפסיקין בשבת בשחרית שם קוראין במנחה ובשני ובחמישי ולשבת הבאה כיצד שבת ראשונה קורין בשחרית בסדר בראשית במנחה קורין אלה תולדות נח עשרה פסוקים או יותר וכן בשני ובחמישי וכן לשבת הבאה בשחרית מתחילין מאלה תולדות נח וקורא עד סוף הסדר ועל דרך זו קורין כל השנה ומפטירין בכל שבת ושבת בנביא מעין שקרא בתורה. עכ"ל. הרי דבפרק זה הביא "מנהג" להשלים התורה כל שנה, ולקרוא פרשיות מיוחדות בזמנים מיוחדים, ובזה הוא שהרמב"ם הזכיר דמפטירין בכל שבת ושבת בנביא מעין שקרא בתורה. וי"ל דמשמע מזה דהא דההפטר צריכה להיות מעין שקרא בתורה היינו דוקא משום שיש סדר לקריאת הפרשיות, אבל אם היו יכולים לקרוא איזה כ"א פסוקים שרוצים, אז לא היה דין לקרוא הפטרה מעין מה שקרא בתורה. והנה לפ"ז נמצא דמוכח דכמו שהענין לקרוא פרשה מיוחדת בכל שבת הוא "מנהג" כדאיתא ברמב"ם כנ"ל, הוא הדין שהענין להפטיר מעין הקריאה הוא "מנהג". הנה לפ"ז אפשר די"ל דהענין להפטיר מעין הקריאה יכול להיות לעיכובא ואפ"ה שייך שיהא בזה מנהג להפטיר בג' דפורענותא וז' דנחמתא, דהנה הענין לקרות פרשה מיוחדת בכל שבת הוא מנהג כנ"ל ואפ"ה הוא לעיכובא כדאיתא בכל הפוסקים באו"ח סי' קל"ה ס"ב ובסי' רפ"ב, וא"כ גם הענין להפטיר מעין הקריאה יכול להיות לעיכובא, דכך נהגו לקבוע סדר הפרשיות לעיכובא, לקרוא פרשה מיוחדת בתורה ולהפטיר מעין הקריאה, ואפ"ה שייך שיהא בזה מנהג להפטיר בג' דפורענותא וז' דנחמתא, דכיון דכל הענין להפטיר מעין הקריאה הוא "מנהג" ולא "דינא", אם יש מנהג לעשות אחרת לא צריכים לנהוג כהמנהג להפטיר מעין הקריאה. וצע"ע בזה.

הנה יל"ע האם הנתבאר בדעת הרמב"ם והמאירי לגבי ההפטרות דפורענות ונחמות מישך שייך להפטר שוש אישי בשבת שיש בו חתן. וצע"ע בזה.

עוד יל"ע אם המנהג להפטיר בשוש אשיש בשבת שיש בו חתן מישך שייך להשבעה דנחמתא, דשוש אשיש הוא ההפטרות האחרונה מהשבעה דנחמתא, והוא גמר הניחום, והנביא מדמה האי נחמה לחתן וכלה, וא"כ י"ל דשמחת חתן וכלה הוא ג"כ גמר הניחום, וא"כ כמו שמפטירים בז' דנחמתא עד גמר הניחום הוא הדין דמפטירין בשוש אשיש כשיש חתן וכלה.

ז

הנה בזמנינו שוב לא נוהגים לקרות האי הפטרה. [עייין בערוך השלחן או"ח קמ"ד:ה' דאיתא וז"ל גם הפטרת חתן "שוש אשיש" גם כן אינם נוהגים בכל המדינות שלנו והספרדים היו נוהגין כן ויש שם שנהגו גם לקרוא בתורה לחתן בפרשה "ואברהם זקן", ובמדינותינו אין ידוע זה כלל. עכ"ל.]

אבל יל"ע אם יש נפק"מ מכל הנתבאר לגבי מי שקרא האי הפטרה (בדיעבד). דאם יסוד ההיתר לקרוא האי הפטרה הוא משום דחשיב מעין המאורע א"כ בזמנינו שעושים סעודות שבע ברכות בכל שבעת ימי המשתה י"ל דשוב חשיב מעין המאורע ושפיר יוצאים בהאי הפטרה. אבל אם יסוד ההיתר הוא משום שכ"ה המנהג, אפשר דבזמנינו שוב לא חשיב המנהג. אבל צע"ע הרבה בכל זה למעשה.

ח

הנה אפשר שיש נפק"מ אחרת מהאי הפטרה הנוהג אף בזמנינו, דעי' בספר שובע שמחות להגר"ש דבליצקי דאיתא וז"ל המנהג עכשיו בין האשכנזים בשבת שבתוך ז' ימי המשתה שעולה החתן לתורה ששי או שלישי אמנם מהנזכר בקדמונים ובשו"ע סי' תכ"ה ותכ"ח שנהגו להפטיר בחתונה שוש אשיש משמע שהיה עולה למפטיר גם בשבת שבתוך ז' ימי המשתה ועכשיו אין המנהג להפטיר בשוש אשיש ולכן עולה לשלישי או ששי אמנם במג"א סי' רפ"ד מבורר ומוכח דאף כשהיו קורין שוש אשיש היה עולה גם אחר ולא רק

החתן אבל קשה לי למה לא נקיים מנהג הקדמונים להפטיר בחתונה בשוש אשיש שנפסק דבר זה להדיא ברמ"א ס"ס תכ"ח דנוהגין להפטיר בחתונה שוש אשיש והאחרונים כתבו דהאידנא לא נהגו בזה מטעם דערכה כל שמחה עיין בשער אפרים שער ט' סע' כ"ו ובמקראי קדש (יוטס) שעל קריאה"ת שער ל"א סע' י"ד, ונראה לקיים מנהג הקדמונים עכ"פ בשבת שההפטורה היא בלאו הכי מישעיה, דנהי דלא דחינן האידנא הפטרת השבוע מ"מ לאחר שיסיימו ההפטרות שיקראו כמה פסוקים גם מהפטרת שוש אשיש לקיים המנהג עכ"פ במקצתו ויקראו עד ומשוש חתן על כלה ישיש עליך אלהיך ששם נשלם ענין החתן והכלה, ועיין במקראי קדש שם בשערי קדושה אות כ"ד משש"ב עיי"ש, והנה בנביא אחד מותר לדלג עכ"פ מראשו לסופו עיין במ"ב סי' קמ"ד סק"ט דיש מתירין גם מסופו לראשו והנה לדעת הרמ"א הנ"ל בשבת חתונה דוחין לגמרי הפטרת השבוע כל שאין הפטרת השבוע נזכרת בש"ס או במדרשים, ולדעת הב"י בסי' קמ"ד ס"ב אין דוחין שום הפטרת השבוע רק אחר הפטרת השבוע קוראים כמה פסוקים משוש אשיש וא"כ נראה דבזה"ז לנהוג כדעת הב"י הנ"ל, ולפי מ"ש לעיל דרך בנביא אחד יש לנהוג כן אפ"ה עדיין לא פלטנו מחשש, דהרי בזה"ז דליכא תורגמן הרי לכאורה אסור לדלג אפילו בכדי שלא יפסוק התורגמן כיון שהציבור סוף סוף עומדים בשתיקה כשגוללים הנביא באמצע, ע"כ נראה דבמקום שקוראים ההפטרות בנביא שיש לקרות פסוקי שוש אשיש בחומש שהכינו לזה מקודם ואין בזה קפידא כיון דאינו אלא מנהג ולא מדינא, ואף שבדברי המחבר שם בסעיף ב' מבואר דבכה"ג שאין קורין בנביא אלא בחומש מותר לדלג אף מנביא לנביא, מכל מקום הרמ"א בסי' תכ"ה ס"ב כתב דאין לדלג מנביא לנביא והיינו אף בכה"ג, וא"כ עכ"פ אם אירע שההפטרה היא בלאו הכי בישעי' יש לקרוא אח"כ בחומש לפני הברכה האחרונה את הפסוקים הנ"ל משוש אשיש ולקיים בזה עכ"פ מקצת מנהג הקדמונים. עכ"ל.

